

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK SİGORTACILIK SEKTÖRÜNÜN DÜNYA SİGORTACILIK
SEKTÖRÜ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE FON OLUŞTURMA KAPASİTESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Fatih Burak GÜMÜŞ

Enstitü Ana bilim Dalı : İŞLETME
Enstitü Bilim Dalı : MUHASEBE VE FİNANSMAN

Danışman
Yrd.Doç.Dr. Erhan BİRGİLİ

Ağustos 2003

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK SİGORTACILIK SEKTÖRÜNÜN DÜNYA SİGORTACILIK SEKTÖRÜ
İÇERİSİNDEKİ YERİ VE FON OLUŞTURMA KAPASİTESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Fatih Burak GÜMÜŞ

Enstitü Ana bilim Dalı : İŞLETME
Enstitü Bilim Dalı : MUHASEBE VE FİNANSMAN

Bu tez 7/8/2003 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Hilmi Kırılıoğlu

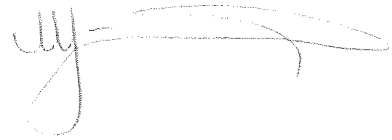
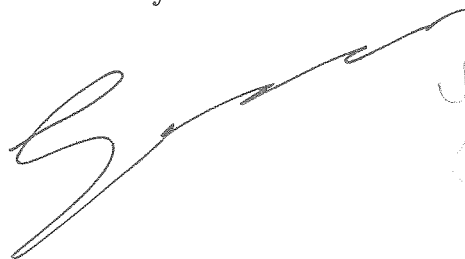
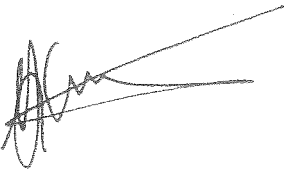
Yrd. Doç. Dr. Erhan Birgili

Yrd.Doç.Dr. M.Lütfi Şen

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY.....	VII
GİRİŞ.....	1
1. SERMAYE PİYASASI	
1.1. Sermaye Piyasasının Doğuşu.....	3
1.2. Sermaye Piyasalarının Sınıflandırılması.....	6
1.3 Sermaye Piyasası Araçları.....	7
1.4. Sermaye Piyasasının Önemi Ve Ekonomideki Yeri.....	8
1.5. Türk Sermaye Piyasasının Tarihi Gelişimi.....	11
1.6 Sermaye Piyasası İle İlgili Yasal Düzenlemeler.....	14
1.5.1. Sermaye Piyasası Kanunu.....	15
1.5.2. Sermaye Piyasası Kurulu.....	16
1.7. Sermaye Piyasalarında Portföy Yönetimi.....	16
1.8. Portföy Yönetiminde Dikkate Alınan Faktörler.....	18
1.8.1. Güvenlik.....	18
1.8.2. Verimlilik.....	18
1.8.3. Risk.....	18
1.8.4. Likitite.....	18
1.8.5. Getiri	19
1.9. Sermaye Piyasalarında Yaşanan Son Değişimler.....	19
2. SİGORTA VE SİGORTACILIK	
2.1. Sigortanın Tanımı.....	22
2.2. Sigortanın Öğeleri.....	23
2.3.Sigorta İle İlgili Bazı Terimler.....	24
2.3.1.Riziko.....	24
2.3.2.Poliçe.....	24
2.3.3.Tazminat.....	25

2.3.4.Reasürans.....	25
2.3.5.Konservasyon.....	25
2.3.6.Eksper.....	25
2.3.7.Sigorta Primi.....	26
2.3.8.Sigorta Değeri	26
2.3.9.Tarife.....	26
2.4. Sigorta Arzı Kavramı.....	27
2.5. Sigorta Talebi Kavramı.....	28
2.6. Sigortacılığın Ortaya Çıkışı Ve Gelişimi.....	30
2.7. Türk Sigortacılık Sektörünün Ortaya Çıkışı Ve Gelişimi.....	31
2.8. Sigortanın Fonksiyonları.....	35
2.8.1. Fon Kaynağı Olma.....	35
2.8.2. Maddi Zarar Ve Kayıpları Önleme.....	37
2.8.3. Vergi Kaynağı Olma.....	38
2.8.4. Riski Azaltma Ve Önleme.....	38
2.9. Sigorta Türleri.....	41
2.9.1. Hayat Sigortaları.....	41
2.9.2. Yangın Sigortaları.....	43
2.9.3. Kaza Sigortaları.....	43
2.9.4. Nakliye Sigortaları.....	46
2.9.5. Deprem Sigortaları.....	47
2.9.6. Sağlık Sigortaları.....	48
2.9.7. Diğer Sigortalar.....	48
3. 3. DÜNYA SİGORTACILIK SEKTÖRÜ İÇİNDE TÜRKİYENİN YERİ VE FON OLUŞTURMA KAPASİTESİ.....	50
3.1. Dünyada Fon Sağlama Açısından Sigorta Şirketlerinin Kapasitesi.....	50
3.2. Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerin Sigortacılık Sektörleri İle Türkiye'nin Sigortacılık Sektörünün Kıyaslaması.....	64

3.3.Avrupa Birliğine Aday Ülkelerin Sigortacılık Sektörleri İle Türkiye'nin Sigortacılık Sektörünün Kıyaslaması.....	67
3.4. Avrupa Sigorta Piyasası.....	69
3.4.1 Avrupa Piyasasının Dünya Piyasasındaki Yeri.....	70
3.4.2.Avrupa da Sosyal Güvenlik Sistemi.....	71
3.4.3.Avrupa Sigorta Şirketleri.....	72
3.4.4.Avrupa da Hayat ve Emeklilik Sigortası.....	74
3.4.5.Avrupa da Sigorta Vasıtasıyla Toplanan Fonların Kullanımı.....	76
3.4.5.1Afet Fonları.....	78
3.4.5.2.Afet Swapları.....	79
3.4.5.3.Hasar Garantileri.....	79
3.4.5.4.Olası Sermaye	79
3.4.5.5.Hayat Güvencesi.....	79
3.4.5.6. Banka Fonu Destekli Hayat Reasüransı.....	80
3.4.5.7. Döviz Karşılıklı Opsiyonlar.....	80
3.5. Avrupa da Sigorta Piyasasında Son Dönemde Yaşanan Gelişmeler.....	80

4. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ ANALİZİ VE FON OLUŞTURMA KAPASİTESİ	83
4.1. Türk Sigortacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Şirketler.....	83
4.1.1. Sigorta Şirketlerinin Aktif Yapısı	85
4.1.2. Sigorta Dalları İtibariyle Prim Üretimi	87
4.1.3. Türkiye'de Hayat Sigortası	89
4.1.4.Türkiye'de Branşlar İtibariyle Alman Primler.....	91
4.1.5. Türk Sigorta Şirketlerinin Reasürans İşlemleri ve Konservasyon Oranları.....	93
4.1.6. Türk Sigorta Şirketlerinin Ödedikleri Tazminatlar.....	97
4.1.7. Türk Sigorta Şirketlerinin Teknik Ve Mali Sonuçları.....	99

5. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN ENGELLERİ VE YENİLENME ÇABALARI ...	108
5.1. Sigorta Şirketlerinin Kapasite Artırımının Önündeki Engeller.....	108
5.1.1. Yasal Düzenlemeler.....	108
5.1.2. Sermaye Piyasasının Etkin Şekilde Çalışmaması.....	109
5.1.3. Ekonomik, Mali Faktörler ve İstikrarsızlık.....	110
5.1.4. Bankaların Sigortacılık Sektörüne Gereken Önemi Vermemesi.....	112
5.1.5. Sigorta Bilinci.....	113
5.1.6. Solvency.....	113
5.2. Türk Sigortacılık Sektöründe Gelişme ve Yenilenme Çabaları.....	115
SONUÇ.....	119
KAYNAKÇA.....	120
ÖZGEÇMİŞ.....	125

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 ; Ülkeler İtibariyle Toplam Prim Üretimi.....	54
Tablo 2 : Ülkeler İtibariyle Kişi Başına Düşen Toplam Prim Üretimi.....	57
Tablo 3 : Sanayileşmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Sigorta Prim Üretimleri.....	59
Tablo 4 : Ülkeler İtibariyle Dünya Prim Üretiminin GSMH İçindeki Payı.....	60
Tablo 5 : AB Ülkeleri Prim Üretimleri ve Türkiye.....	64
Tablo 6 : AB Ülkeleri Kişi Başına Düşen Prim Üretimi ve Türkiye.....	65
Tablo 7 : AB Ülkeleri Prim Üretiminin GSMH içindeki Payı.....	66
Tablo 8: AB'ye Üye Aday Ülkelerde Prim Üretimi.....	67
Tablo 9: AB'ye Aday Ülkelerde Kişi Başına Düşen Prim Üretimi.....	68
Tablo 10 : AB'ye Aday Ülkelerde Prim Üretiminin GSMH İçindeki Payı.....	68
Tablo 11 : Kıtalara Göre Sigorta Üretimi.....	70
Tablo 12 : Bazı Avrupa Milli Şirketlerinin Kendi Ülkelerinin Milli Pazarlarındaki Düşen Payları.....	73
Tablo 13 : Avrupada Tasarruf Eğilimleri.....	76
Tablo 14 : Sigorta Şirketleri Sermayesinin Pay Sahipleri Arasındaki Dağılımı	83
Tablo 15 : Sigorta Şirketlerinin Aktifleri	84
Tablo 16 : Branşlar İtibariyle 2001 Yılı Prim Üretimi Dağılımı.....	86
Tablo 17 : Sigorta Dalları İtibariyle Prim Üretimi %.....	86
Tablo 18 : Hayat Sigortası Prim Üretiminin Gelişimi	89
Tablo 19 : Yıllar İtibariyle Alınan Primler.....	90
Tablo 20 : Sigorta Şirketleri Konservasyon Oranları.....	93
Tablo 21 : Dalara Göre Konservasyon Oranları.....	94
Tablo 22 : Branşlar İtibariyle Ödenen Tazminatlar.....	96
Tablo 23 : Ödenen Tazminatlar / Alınan Primler.....	97
Tablo 24 : Sigorta Şirketlerinin Teknik Sonuçları.....	99
Tablo 25 : Elemanter Branşlar Ve Hayat Sigortası Teknik Sonuçları.....	100
Tablo 26 : Elemanter Branşlar İtibariyle Teknik Karlılıklar / Alınan Primler.....	102
Tablo 27 : Sigorta Şirketlerinin Mali Sonuçları.....	104
Tablo 28 : Sigorta Şirketlerinin Mali Sonuçları.....	105

ÖZET

Sigorta herkes tarafından bilindiği üzere sigortacılık iş ile uğraşan şirketlerin, sigorta talebinde bulunan vatandaşı, ödedikleri primler karşılığında, maruz kalabilecekleri risklerden kaynaklanacak zarar ve ziyanların telefi edilmesi işidir.

Bu açıdan bakıldığında gerçekten de sigortacılık sektörü gerek bireysel gerekse toplumsal alanda etkili olabilecek zarar ve kayıpları, ödedikleri tazminatlarla telafi etmesi nedeniyle ekonomik krizlerin etkisini hafifletici etkiye sahiptir. Belirsizliklerin arttığı günümüzde sigortacılık sektörü gerçektende her ülke ekonomisi için önemli fonksiyonlara sahiptir.

Ülkemiz açısından da sigortacılık sektörü çok büyük önem arz etmektedir. Türk Sigortacılık Sektörü günümüzden yaklaşık 100 yıl öncesine dayanan kuruluş tarihinden bu yana kendisinden beklenen atılımı ve gelişimi gösterememiştir. Türk Sigortacılık Sektörü batılı sektörlere oranla zaman içerisinde faaliyetlerini geliştirme, çeşitlendirme, sosyal faydayı ön plana çıkarma cihetine maalesef gitmemiştir.

Sigortacılık sektörünün sanayileşmiş ülkelerdeki örneklerine bakacak olursak, ülkelerin gelişmesi açısından gerçekten büyük öneme sahip oldukları açık ve net şekilde ortadadır. Birçok batılı gelişmiş ülkede sigorta şirketleri, ülkelerinin ekonomilerine atıl fonları sağlamada, yatırımların finansmanında, yeni ve teknoloji yoğun şirket ve sektörlerin kurulmasında çok büyük katkıları sağlamaktadırlar. Sigorta şirketleri bütün bu sayılan katkılarını sahip oldukları fon oluşturma özelliği ile sağlamaktadırlar.

İşte bu çalışmada sigortacılık sektörünün fon oluşturma özelliğini ve bu fonları ekonomilere faydalı olacak şekilde nasıl sundukları, öncelikle dünyanın sigortacılık sektörü gelişmiş ülkeleri açısından sonrada ülkemiz sigortacılık sektörü açısından araştırmakta ve nasıl olurda sigorta şirketlerimiz ülke kalkınmasında öncü rol alır, nasıl yaparda şirketlerin kaynak sıkıntılarına çare bulur, sektör hangi yollarla gelişir sorularına cevap aramaktadır.

SUMMARY

THE PLACE OF THE TURKEY'S INSURANCE SEKTOR IN THE WORLD'S INSURANCE SEKTOR AND FUND CONSTITUTE CAPACITY

KEYWORDS : Insurance Sektor, Fund Constitute Capacity, Datum , New
Developments

Since Turkish Insurance sektor' liberation time which base on 100 years ago, Turkish Insurance Sektor hasn't made important development and advance. Turkish Insurance Sektor unfortunately hasn't gone to way of developing its activitiy in according to western insurance company.

Insurance has been one of he main factors of capital markets by means of making up large funds in development countrie. Contrary to these countries, insurance sectors in turkey creates insufficient fund. Furthermore, it creates less fund compaining with developing countries.

If we research the examples of the insurance which made in in develeoped western country , we can understand the important of the insurance sector. At the most of the development country, insurance sektor provide the sectors and economy free cash , do finance the investment, and do establish new company and sector which are intence of thecnology.

This work investigate The Turkish Insurance Sektor' capacity, features, and how The Turkish insurance Sektor provide benefit to the countries development. At the same time, the determine the ability of creating fund capacity.

GİRİŞ

Şüphesiz ki teknolojinin gelişmesi insanlık açısından birçok fayda sağlamıştır. İnsanoğlunun teknoloji ve gelişen sanayi sayesinde hayatı kolaylaşmış artık herhangi bir işi görmek için uzun ve zorlu zahmetlere katlanma zorunluluğu yerini kolaylık ve rahatlığa bırakmıştır.

Teknolojinin gelişmesinin bir önemli sonucu da kendini belirsizliklerin azalması şeklinde göstermektedir. Artık gelecekle ilgili belirgin ve tutarlı tahminler yapmak mümkün olabilmektedir. Buna rağmen belirsizlikleri tamamen ortadan kaldırmak mümkün değildir. Ortadan kaldırılamayan belirsizlikler, insanlar için her alanda ve değişik boyut ve çeşitlilikte riskler doğurmakta buna birde teknolojik gelişmenin ortaya çıkardığı risk de eklenince insanların ihtiyaç duyduğu korunma hissi daha da derinleşmektedir.

İşte gelecekle ilgili belirsizlikler ve risklerin meydana çıkarabileceği can ve mal üzerindeki muhtemel kayıpların, bireyleri ve kurumları korunma yollarını aramaya itmesi yeni bir sektörün doğmasına neden olmuştur. Bu sektörün adı sigorta sektörüdür.

Sigorta sektörü insanların maruz kalabileceği riskler sonucunda mal ve canda meydana gelebilecek hasar ve kayıpların sonucunda oluşacak maddi ve manevi zararları önceden aldığı primler karşılığında telafi etmekle yükümlü kuruluşlardır. Sigortacılık sektöründe çalışan şirketler gördükleri işler gereği yüklü fon miktarları ile muhatap olurlar ve muhtemel hasarları karşılamak için ellerindeki uzun vadeli fon miktarlarının değerini arttırmak amacıyla bu fonları sürekli şekilde verimli alanlara kanalize ederler. İşte bu yönü itibariyle sigorta şirketleri asil görevleri olan risk üstlenme ve maddi kayıpları telafi etmeden daha önemli ve fonksiyonel görevlere sahiptirler. İşte bu tez sigortacılık sektörünü bu yönüyle incelemektedir.

Tezin birinci bölümünde sermaye piyasaları ve sermaye piyasaları hakkında bilgi verilmekte olup, sermaye piyasalarının doğuşu , ekonomiler açısından işlevleri, bu piyasalarda görülen işlemler anlatılmaktadır.

Tezin ikinci bölümünde ise Sigortacılık konusu hakkında genişçe bilgi verilmiştir. Bu bölüm sigorta ve sigortacılığın tanımlarını, sigortacılığın ortaya çıkışını ve tarihi açıdan sigortacılığı, sigortanın fonksiyon ve türlerini ve bazı sigorta kavramlarını içermektedir.

Tezin üçüncü bölümünde ise dünya sigortacılık sektörünün özellikleri ve Türk sigortacılık sektörünün dünya sigortacılık sektörü içindeki yeri, tablolar ve güncel gelişmeler ışığında anlatılmıştır. Özellikle gelişmiş batı ülkelerinin sigortacılık sektörleri ile Ülkemiz sigortacılık sektörünün özellikleri bilhassa fon oluşturma kapasitesi ve ekonomiye katkıları açılarından karşılaştırılarak ülkemiz sigortacılık sektörü hakkında anlamlı sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Tezin dördüncü ve son bölümünde ise Türk sigortacılı Sektörünün sorunları verilmiş olup bu sorunların çözümüne dair öneriler getirilmiştir.

1.SERMA YE PİYASASI

1.1. Sermaye Piyasasının Doğuşu

Finansal pazarların doğuşu ile finansal pazarların iki alt dalından biri olan sermaye piyasalarının ortaya çıkması, Avrupa ve Amerika kıtasında endüstri devriminin meydana gelmesi ile ard ardadır ve aralarında sebep sonuç ilişkisi vardır. Endüstri devriminin meydana gelmesiyle tezgah başında üretim terk edilip kitle ve parti üretimine geçilmiş, küçük dükkanlarda ve esnaf kesiminde tek tek, el emeğine ve bilek gücüne dayalı üretim bırakılıp, makinelerin iş gördüğü toplu ve yığın üretimi ifade eden fabrikasyon üretime geçilmiş ve bu geçiş süreci sermaye piyasalarının doğuşuna sebep olmuştur.

Konuya açıklık getirecek olursak, sanayi devrimi öncesinde Avrupa ve Amerika kıtasında özellikle Avrupa da ekonomide ağırlığı olan kesim tarım ve zanaat kesimiydi. Tarım, geniş ve verimli topraklara sahip olan zengin ve asil kişilerin, fakir ve işsiz halkı bazen karın tokluğuna bazen de ufak faydalar karşılığında çalıştırması şekliyle yapılıyordu. Arz ve talep esnekliği oldukça katı olan bu tarım kesiminde, arzda meydana gelen küçük çaptaki artışlar talebi daha büyük oranlarda kırıyor ve dolayısıyla fiyatlar arzdaki artışa oranla daha fazla nispette düşüyordu. Bunu gören ve bilen zengin ve asil kesim arz artırımına gitmekten kaçınıyordu. Böylece, zaten arz artırımını için gerekli olan az miktardaki paraya dahi ihtiyaç duyulmuyor, sermaye fazlası olan kesimden talep edilmiyordu. Yani en basit manada dahi pazarının oluşması için gerekli olan fon talebi “ hiç yok “ denecek kadar azdı.

El sanatları ile uğraşan zanaatkar kesim ise el emeğiyle ve basit düzeneğe sahip aletlerle ürettikleri mamullerle bölgesel ve zayıf talepleri karşılamannın peşindeydiler. Ürettikleri ufak boyutlu mamullerin talebi azdı ve talepte ne artış ne de azalış yönünde keskin dalgalanmalar söz konusu değildi. Bir şehirde aynı işi yapan aynı mamulü üreten birçok esnafın bulunduğu çarşılar mevcuttu. Talepteki artışlar cılız ve yetersizdi ve alışılmamış talep artışlarının bir tek dükkan sahibi veya esnaf tarafından hızlı ve parti halinde üretimi söz konusu olamadığı için, bu alışılmamış ve olağan dışı talepler çarşı esnafı

tarafından topluca imal edilerek karşılanırdı. Bundan dolayı esnafın yüklü miktarda para talebi olamamıştır. Vuku bulan düşük para talepleri de zaten esnafın kendisi tarafından veya yakın dost ve akrabalarından karşılanırdı. İşte sayılan bu özelliklerinden dolayı zanaatkar kesimde de basit manada dahi olsa bir sermaye pazarını teşkil edecek para talebi vuku bulmamıştır.

İşte sanayi devrimi bu tekdüze, cansız, basit ve yavaş üretim şeklini belli bir süreç sonunda yıkmış ve birçok alanda yeni çığırılar açılmasına, yeni üretim metotları keşfedilmesine, yeni ve akla hayale gelmeyen piyasaların doğmasına neden olmuş ve tetikleme görevi yapmıştır.

Sanayi devrimi kitle üretimin adıdır. Kömürün yakıt ve ısı kaynağı olarak kullanılmasıyla ısı enerjisi kullanımı artmış ve kullanılan bu ısı enerjisinin marifetiyle insanoğlunun daha önceleri eritip işletemediği madenler büyük miktarlarda işlenmiş, yeni metal işleme teknikleri geliştirilerek yeni ürün ve buluşların önü açılmış, bu yeni ürün ve buluşlara olan müthiş talepler, yığın ya da parti üretiminin sebebi olmuştur [Enerji, 2002]. Böylece birim ve adet bazlı basit üretim metodundan yığın, kompleks ve hızlı üretime geçiş yani “ Sanayi Devrimi “ başlamıştı.

Kitle üretime geçişte en büyük sorun üretim girdilerinin finansmanı olmuştur. Zaten kimseni elinde yeterli tasarrufun olmadığı ortamda işletme sahipleri farkında olmadan sermaye piyasalarının oluşması için gerekli iki önemli şarttan birini oluşturmuşlar, yani fon talebinde bulunmuşlardır. O devirde bu fon talebini karşılayacak devlet, ticaretle uğraşp zenginleşen varlıklılar ve tefeciler dışında fazla kimse yoktu. Kitle üretimin süreklilik arz eden karlılığı, mamullere olan talebin fazlalığı ve gelişen sanayiden uzak kalma hatasına düşmeme gibi sebeplerden dolayı elinde tasarrufları olan kesim fazla parasını fon talebinde bulunanlara sundu ilk, öncül ve basit manada sermaye ve de para piyasalarının temelleri atılmış oldu.

Zamanla bu piyasalar resmi bir hüviyet kazandı ve fon arz edenler ile talep edenler ve de bunlara aracılık edenler için devamlı bir suretle pazar oluştu. Sanayi üretiminin ortaya çıkardığı dev kuruluşlar anonim şirket namına kavuşarak fon talebinde bulunma

hakkına resmi mana da kavuştular. Pazarda görülen işlemler için kanunlar çıkarıldı, fonlar değerli kağıtlara bağlanarak fonların alınıp satılması bu kağıtlar üzerinden yapılmaya başlandı.

Zaman geçtikçe sermaye piyasalarının ülkelerin kalkınmasına olan katkıları gittikçe arttı ve ülke içindeki atıl fonları kazanıp, ekonominin hizmetinde kullanan verimli bir süreç halini aldı. Bir ülkede yıllar boyunca yapılamayacak işlemler, fon transferleri, alım satım işlemleri bir mekan içinde kısa sürede yapılır duruma geldi.

Gerçektende günümüzün gelişmiş sermaye pazarlarına baktığımızda bu pazarlar herkes için açık sürekli bir pazar görünümü ve işlevi arz ederler. Ülkelerin içinde bulunduğu ekonomik durum, fonların sirkülasyonu, ekonomik gidişat, piyasaların gelişme durumları hep bir yerden sermaye piyasasından takip edilebilir.

Bunca anlatılandan sonra sermaye piyasasının tanımına geçecek olursak “Sermaye piyasaları en genel tanımıyla orta ve uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı yerdir” diyebiliriz. [S.P.K. Kılavuzu, 2001; 6]

Bir başka tanıma göre ise, sermaye piyasaları, hisse senedi , tahvil ve benzeri pazarlanabilir menkul kıymetlerin alınıp satıldığı yerdir [Tanör, 1999: 3]

İşletmeler açısından ise, sermaye piyasası, uzun vadeli borç ve öz kaynak sermayelerinin karşılaştığı yerlerdir. [Ceylan, Korkmaz, 2000: 3]

Sermaye piyasalarının en belirgin özelliği orta ve uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasa olmasıdır. Vade genellikle 1 yıldan fazladır. Sermaye piyasalarından sağlanan krediler genellikle bina, makine ve teçhizat gibi duran varlıkların finansmanında kullanılır.

1.2.Sermaye Piyasalarının Sınıflandırılması

Sermaye piyasalarını bir sınıflandırmaya tabi tutacak olursak, bu piyasalarda yapılan işlemlerin özelliklerinden faydalanmak doğru olacaktır. Sermaye piyasalarında menkul kıymetlerin piyasaya ilk elden arz edilip edilmemesi ölçüsü, bu piyasaları birincil sermaye piyasaları ve ikincil sermaye piyasaları olarak ikiye ayırmamızı sağlar.

Birincil piyasalar hisse senedi ve tahvil ve sair menkul kıymetleri ihraç eden şirketler ile bunları ellerindeki tasarruflarla satın almak isteyen alıcıların doğrudan karşılaştıkları piyasalardır. Menkul kıymetlerin ilk ihraç edilmesiyle oluşan piyasalardır. [Ceylan, Korkmaz, 2000: 17] Konuyu biraz daha açacak olursak, alıcı konumundaki kişi veya kuruluşların sahip olmak istedikleri menkul kıymetleri, bu menkul kıymetleri daha önce başkasından ya da sahibinden satın almış birisi ya da kurumdan değil de, bizzat menkul kıymeti pazara sunan kişi yada kuruluşlardan satın almasıdır. Söz konusu alıma bir banka ya da aracı kurumun aracılık etmesi piyasanın birincil piyasa olma özelliğine engel değildir. Ana kıstas menkul kıymetin sahibinin imza ve izni ile alınmasıdır.

Birincil piyasalarda uzun vadeli tasarrufların, sahiplerinden şirketlere akışı, şirketlerin büyümelerinde ve yeni yatırım alanları açmalarında etkin rol oynarlar.

Birinci el piyasalarında halka arz edilip bunların ikinci el piyasalarında işlem görmesinin ana sebebi olarak, ihraç edilen menkul kıymetlerin hisse senetlerinde hiçbir zaman, tahvillerde ise vade süresi gelene kadar bunları ihraç eden kuruluşlara nakde dönüştürülmesi amacıyla müracaat edilememesidir. İşte bu durumdaki menkul kıymetleri nakde çeviren piyasa ikincil piyasadır.

İkinci el piyasalarda yapılan menkul kıymet alım satımlarının bunları ihraç eden kuruluşlarla alakası bulunmamaktadır. İkinci el piyasalarda alım satımlar vasıtasıyla sağlanan fonların menkul kıymet sahibi şirketle hiçbir bağlantısı yoktur. Böylece sağlanan fonlar menkul kıymet sahibine aktarılmaz.

Birincil ve ikincil piyasaların yanında yeni fakat önemleri gittikçe artan üçüncül ve dördüncül sermaye piyasalarından da söz etmek mümkündür. Üçüncül sermaye piyasası, borsaya kayıtlı menkul kıymetlerin borsa dışında alınıp satılmasıyla oluşmaktadır. [Ceylan, Korkmaz, 2000: 18] Dördüncül sermaye piyasası ise finansal varlığın aracısız alınıp satılması ile oluşan pazar olarak tanımlanmaktadır [Sarıkamış, 2000: 67]

1.3.Sermaye Piyasası Araçları

Sermaye piyasası araçları menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarıdır. [SPK, md. 3]. Buna göre aşağıda sermaye piyasası araçları sıralanmıştır.

- a. Tahviller
- b. Hisse Senetleri
- c. Gelir Ortaklığı Senetleri
- d. Kar Ve Zarar Ortaklığı belgesi
- e. Katılma İntifa Senedi
- f. Varlığa Dayalı menkul Kıymetler
- g. İpotekli Borç Ve İrat Senetleri

Yukarıda sayılan menkul kıymetler belli oranlarda ve çeşitlerde ortaklık ilişkisi sağlar ve yatırımlara aracılık ederler. Belli dönemlerde ve özelliklerine göre sahiplerine gelir sağlarlar.

1.4.Sermaye Piyasasının Önemi ve Ekonomik Yeri

Daha önce de değinildiği gibi sermaye piyasaları bir ülke içindeki fonların atıl tutulmayıp ekonomiye kazandırılmasında aracılık eden bu işlemi çekici hale getirmek için çalışmalar yaparak, ekonomiye yeni yatırımlar, teknolojiler, geniş istihdam olanakları oluşturmak görevinin üstlenen piyasalardır.

Sermaye piyasaları etkin çalıştıkları zaman tüm işlevlerini yerine getirir. Etkin sermaye piyasasından kastedilen, kuruluş amaçlarına ulaşmak için üstlendiği tüm görevleri yerine getirip, elde edilen sonuçlarla baştaki amaçlara ulaşmış olan piyasalardır. Etkin piyasaların önemleri fonksiyonlarında saklıdır ve bu fonksiyonlar ekonomi üzerinde önemli etkilere sahiptir.

Sermaye piyasaları en büyük önemini likidite sağlama ve bunları ekonomiye kazandırma fonksiyonu ile arz ederler. Sermaye piyasaları ülke geneline yayılmış ufak meblağların birleştirilip büyük meblağlara dönüştürüldüğü, bunların ekonominin hizmetine girdi olarak sunulduğu mekanlardır. Bir varlığın kıymeti aksi ile belli olur kuralının çerçevesinde sermaye piyasalarının varlığının söz konusu olmadığını düşünürsek bu piyasaların kıymeti ve önemi net bir şekilde ortaya çıkar. Bu piyasalar mevcut olmazsa ve yahut mevcut olup etkin çalışmazlarsa ekonomilerde girdi sorunları yaşanır.Sermaye piyasalarının görevlerini üstlenecek gayri resmi kurumlar ortaya çıkar ve girdi maliyetlerini artırırlar. Ülkedeki fonlar ufak parçalar halinde dağınık vaziyette kalır, elinde yüksek miktarda fon bulunanlar ise bunu pahalıya satar. Böyle durumlarda ekonomi durur, dinamizmini kaybeder. Teknolojik gelişmelerden uzak, gelişme imkanları kısıtlı bir yavaş işleyen bir ekonomi portresi önümüze çıkar. İşte sermaye piyasalarının mevcut olmadığı böyle olumsuz bir tabloya bakacak olursak sermaye piyasalarının ülkelerin ekonomileri açısından önemini iyice idrak etmiş oluruz

Sermaye piyasaları ayrıca likidite sağlama fonksiyonu açısından da farklı ve de işlevsel bir özelliği de sahiptir. Sermaye piyasaları elindeki menkul kıymeti satmak isteyenlere

ve menkul kıymet satın almak isteyenlere, sahip olduğu araçlar ve kurumlar vasıtasıyla, bu kişilerin bu isteklerini en hızlı ve az maliyetle yerine getirci işlevlere sahiptir. Sermaye piyasalarının sahip olduğu bu işlevden dolayı, piyasada sürekli talep oluşturucu etki yapar. Bu sürekli talep ise birincil ve ikincil piyasaların canlılığı ve verimliliği açısından hayati öneme sahiptir.

Sermaye piyasaları, mülkiyeti toplum geneline yayma görevini en iyi şekilde yerine getiren kurumlar oldukları içinde ekonomiler için büyük öneme sahiptir. Sermaye piyasaları buldukları ülkelerdeki haberleşme organlarını ve ülke sathına yayılmış kurumlarını kullanarak, ülkenin satışa çıkan değerlerini toplumun geneline mal etmekle mükelleftir. Etkin bir sermaye piyasasında söz edebilmek için bu sorumluluğun en iyi şekilde yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu görevin yerine getirilmesi ile maliyeti yüksek ve talep esnekliği az olan blok satışlar yerine talep yoğunluğu her zaman fazla olan çok sayıda kişiye satış gerçekleşir. Böylece menkul kıymet sahibi şirket yönetimi başkasına kaptırmaz ayrıca elde edilen karlar birkaç kişinin elinde toplanmayıp, refah seviyesini arttırıcı etki yapacak şekilde halkın geneline dağıtılmış olur. Ayrıca sermaye piyasaları, kurumları şirketler için halka açılmayı pazarlamayı ve tanınmayı kolaylaştırıcı gibi önemli işlevleri yerine getirdikleri içinde, halka açılmamış şirketler için teşvik edici ve sermayeyi tabana yayan etkileri vardır.

Sermaye piyasaları tüketimi azaltıp, ekonomi çarkını hızlıca döndürecek tasarrufları arttırıcı etkilere sahiptirler. Etkin işleyen ve kar marjı yüksek piyasalar halkı tüketimden caydırıp sermaye piyasası araçlarına yatırım yapmayı teşvik eden gelir arttırıcı fonksiyona da sahiptir.

Ülkelerin ekonomilerinde geniş çaplı, teknolojik seviyesi yüksek yeni yatırımların etkisi çok büyüktür. Bu yatırımlar adeta çarpan etkisi yaparak, sadece bu yatırımı yapanları kalkındırıcı etki yapmaz, ekonominin genelinde önemli ölçüde pozitif katkıda bulunurlar.

Yeni yatırımların gerçekleştirilmesi için en büyük kısıt maliyet kısıtlıdır. Çünkü yeni yatırımların maliyeti yüksektir ve uzun vadeli ucuz finansman gerektirir. Şirketler uzun vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamak için oldukça zorlanırlar ve uzun vadeli menkul kıymetler ihraç ederler. Fakat bu o kadar kolay olmaz. Çünkü uzun vadeli finansman ihtiyacı oldukça maliyetlidir. İşte tam burada etkin sermaye piyasaları devreye girer topladığı kısa vadeli fonları, uzun vadeli yatırımlar finanse etmekte kullanarak maliyetleri oldukça düşürür. Yeni yatırımların gerçekleştirmelerine büyük katkı sağlar. Böylece yeni yatırımların sürekliliği sağlanmış olup, ülke kalkınmasının önü açılmış olur.

Sermaye piyasaları sahip olduğu kanun, yönetmelik ve kurallar çerçevesinde hareket ettikleri için yatırımlar için güven ortamı oluştururlar. Herkes bilir ki etkin sermaye piyasasında işlem gören şirket kıymetleri en azından güvenilirdir ve dolandırıcılık ve sahtekarlık gibi gayri meşru olayların meydana gelmesi mevzu bahis olmaz. Sağlanan güvenilir ortam sayesinde fonlara akışkanlık kazandırılıp, ekonominin hizmetine sunulmaya aracılık edilir.

Sermaye piyasaları aynı zamanda bir işletme yöneticisi değerlendirme aracıdır. Piyasa fiyatı düşen işletmelerin hisse senetlerine olan yatırımcılar genellikle yeni bir yönetimi iş başına getirirler [Ceylan,Korkmaz, 2000: 14].

Genel olarak sermaye piyasaları hakkında söyleyebileceğimiz en genel, faydalı ve doğru fonksiyon ise aracılık fonksiyonudur. Sermaye Piyasası araçlarının halka arzı sırasında, başkalarının adına yetkili kuruluşlar tarafından alım satım yapılması aracılık faaliyetidir [Sumer, 1999: 75]

1.5.Türk Sermaye Piyasasının Tarihi Gelişimi

Türk Sermaye Piyasasının oluşumu hakkında ilk bilgilere 19. yy. ortalarında Osmanlı Devleti zamanında ulaşmaktayız. Sermaye Piyasaları Osmanlı Devletinde sanayileşmeye başlamanın bir gereği olarak değil de, çöküş dönemindeki devletin borçlarını kapatacak, savaş masraflarını karşılamak amacıyla kurulmuştur.

Osmanlı Devletinde Sermaye Piyasalarını ve Bankacılığı gündeme getiren en önemli etken hazinenin finansman gereksinimidir[Canbaş, Doğukanlı. 2001: 182]. 1854 yılında Kırım Savaşı sebebiyle Osmanlı Devleti büyük bir borç yükü altına girmiş ve devlet acil finansman ihtiyacı duymuştu. Osmanlı Devleti bu finansman ihtiyacını, yabancı batılı devletlerden örnek olarak ve bazı bankerleri salık vermesini de dinleyerek, “borçlanma tahvili” çıkarmak vasıtasıyla karşılama yoluna gitmiştir. Bu olaydan sonrada Osmanlı Devleti topraklarında faaliyet gösteren yabancı şirketlerde tahvil ve hisse senedi çıkarmaya başlamışlardır. [Kılınç, 17: 1991]

Daha önce değinildiği üzere Avrupa Devletlerinde sanayileşme ve sömürgecilik hareketleri sonucunda Anonim Şirketlerin ortaya çıkması ve bunların büyük finansman ihtiyacının halka açılmak yoluyla karşılanmasından doğan ve gelişen sermaye piyasası kurum ve faaliyetleri, Osmanlı Devletinde bu şekilde doğup gelişmemiş, borçlanma gereksinimlerinin karşılanması amacıyla ortaya çıkmıştır.

Türk sermaye piyasası tarihinde ilk kurum 1864’de Galata bankerleri tarafından kurulmuştur. Bunu takiben 1866’da Osmanlı Devleti tarafından “ İstanbul Esham ve Tahvilat Borsası ” adı altında ilk borsa kurulmuştur. Bu borsa ile yerli ve yabancı şirketlere ait tahvil ve hisse senetlerinin düzenli şekilde işlem görmesi sağlanmış ayrıca Avrupa borsalarıyla telgraf iletişimi vasıtasıyla birçok yabancı hisse senedi ve tahvil bu borsada satılmıştır.

Cumhuriyet kurulana değin Sermaye Piyasaları istenilen ve olması gereken şekilde gelişmemiş, asıl gelişimini Cumhuriyet ilanının sonrasında özellikle 1980 sonrasında yapmıştır.

Cumhuriyet sonrası için Sermaye piyasaları adına belirtilebilecek ilk önemli gelişmiş 1960 yılında Hürriyet tahvilleri ve tasarruf bonolarının çıkarılmasıdır. Bu menkul kıymetler piyasayı sürüldükten sonra, bunların paraya çevrilme ihtiyacı ortaya ikincil menkul kıymetler piyasasını ortaya çıkarmıştır.

1980'li yıllara gelene kadar sermaye piyasasının gelişimi ile ilgili faaliyetler, yabancı ülkelerin sermaye piyasaları yetkilileri ile karşılıklı bilgi alışverişi, çeşitli kuruluşlarca hazırlanan sermaye piyasası araştırmaları, gerçekleştirilmeyen kanun tasarıları gibi verimsiz ve işlevsel olmayan çalışmalar şeklinde gerçekleşmiştir. 1980 öncesi umulan düzeyde olmayan bu kısıtlı gelişmeleri kurulu bir düzenin olmamasına, enflasyonun 1970'lerden itibaren artış bankerler olayına seyri izlenmesine ve halkın sermaye piyasası hakkında yeterince bilgilendirilememesine bağlayabiliriz.

Türkiye'de sermaye piyasaları araçları üzerindeki Devletin denetim eksikliğinin bir sonucu olarak, piyasaya fazla miktarda menkul kıymet arzının banka adını almış kişiler aracılığıyla sürülerek, bir zaman sonra bu menkul kıymetlerin karşılığının olmadığı anlaşılıp bataklık haline gelmesi şeklinde açıklanabilecek bankerlik olayının patlak vermesinden sonra Devlet sermaye piyasasını düzenlemeye karar vermiştir. 30.07.1981'de 2499 sayılı Sermaye piyasası kanunu çıkarılmış ve 01.02.1982 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sonuçta da 26.12.1985 tarihinde İstanbul Menkul Kıymetler Borsası törenle faaliyete geçmiştir.

Borsanın faaliyete geçmesinden sonra borsa faaliyetlerini geliştirmeye ve çeşitlendirmeye yönelik bazı kararlar alınmıştır. Önemli olanları arasında şirketlerin menkul kıymet çeşitlendirmesine olanak sağlaması, sermayelerini halka arz eden şirketlere vergi avantajı sağlaması, alacakları sermayeye dönüştürme imkanının

tanınması aracılık faaliyetlerine izin verilip bu kurumlar aracılığıyla menkul kıymetlerin pazarlanması özendirici vergi avantajlarının sağlanması, güven artırıcı denetim faaliyetlerinin titizlikle yürütülmesi sayılabilir.

Borsanın faaliyete geçişi sonrasında menkul kıymet piyasasında büyük canlanma görülmüş gerek işlem hacmi gerekse borsada işlem gören şirket sayısı hızlı artış göstermiştir.

Fakat bütün bu olumlu gelişmelere rağmen, bugün Türk sermaye piyasası Avrupa devletleri sermaye piyasalarına göre hemen hemen her yönden geride kalmış bulunmaktadır.

Türkiye'deki mevcut atıl fon potansiyelini harekete geçirecek verimli süreç tam işletilememektedir. Gerekli güven ortamının oluşturulamaması, ekonomik istikrarsızlıklar, menkul kıymetlerin değerlerindeki ani dalgalanmalar, ülke çapında tasarruf miktarlarının düşük olması gibi sebeplerden dolayı istenilen seviyeye zamanımız Türkiye'sinde hala ulaşamamıştır.

Şayet gerekli tedbirler alınır, sağlıklı idari ve ekonomik düzenlemeler işleme konulur, beklenmedik olumsuz gelişmelere karşı emniyetli piyasa şartları sağlanırsa Türk sermaye piyasasının kendinden beklenen azami faydayı sağlayacak potansiyel güce sahip olduğu bilinmektedir.

1.6.Sermaye Piyasası İle İlgili Yasal Düzenlemeler

1.6.1. Sermaye Piyasası Kanunu

Ülkemizde sermaye piyasasını ve işlemlerini düzenleyen kanun 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu olup 28.07.1981 tarihinde çıkarılmıştır.

Bu kanun kabulünden 6 ay sonra 01.02.1982 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir[Tuncer, 1985: 19]. Sermaye piyasası ve menkul kıymetler bu kanun getirilmeden önce Türk Ticaret Kanunu, Medeni Kanun ve Borçlar kanunu genel hükümleri ve Merkez Bankasının genel hükümlerine tabi idi [S.P.K. Rehber 2001: 11].

Bu kanun çıkarılmadan önce sermaye piyasası günümüzdeki kadar etkin ve yoğun çalışmamaktaydı. Devlet ve şirketlerce piyasaya sürülen menkul kıymetler bu konuda uzmanlaşmış iş bilir kimseler tarafından pazarlanıp alıcılara satılmaktaydı. Denetimin sıkı olmaması ve para simsarlarının zamanla türemesi nedeniyle menkul kıymetlere para yatırımlar dolandırılmış ve de paraları batacak haline gelmiştir. Bunun en büyük sebebi denetimsizlik ve denetimsizlikten doğan, toplanan fonların plase edilememesidir.

İşte Sermaye Piyasaları Kanunu piyasadaki boşlukları doldurmak, piyasada faaliyet gösteren kişi ve kurumları denetlemek, dolandırıcılık faaliyetlerini cezalandırmak, piyasa değerlendirilen fonların sonuçta batacak haline gelmeyecek şekilde sunumuna düzenlemek, ülke ekonomisine işlerlik kazandırmak gibi fonksiyonları yerine getirmek için hazırlanmış ve yasalaşmıştır.

Sermaye Piyasası Kanunu, piyasanın güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını amaçlar [Sümer, 1999: 5]. Bu sayede piyasada işlem yapan sermaye sahipleri menkul kıymet sunan ve pazarlayanlar korunma ve güven ortamında işlem görürler. Bu olgunun oluşması kanun ile olur ve Sermaye Piyasasının hayatıyeti açısından çok önemlidir.

Sermaye piyasası kanunu aşağıdaki bazı yeni kavram ve düzenlemeler getirerek tasarrufların güven içinde menkul kıymetlere yatırılıp, halkın ekonomik kalkınmaya yaygın ve etkin şekilde katılmasını amaçlamıştır. Bu yeni kavram ve düzenlemeler şunlardır. [S.P.K. Rehber 2001: 11].

- a. Sermaye piyasası Araçları
- b. Sermaye piyasası araçlarının halka arzı ve satışı.
- c. Sermaye piyasası. araçları halka arz olunan anonim ortaklıklar ve bunların denetimi.
- d. Hisse senetleri halka arz olunan anonim ortaklıklar ve bunların denetimi. (Halka Açık Anonim Ortaklık)
- e. Kayıtlı Sermaye sistemi
- f. Tahvil ve Diğer Borçlanma Senedi ihracı
- g. Kar dağıtımını esasları
- h. Kamunun aydınlatılmasında özel durumlar.
- ı. Sermaye piyasası kurulu
- i. Sermaye piyasası faaliyetleri ve S.P. kurumları
- j. Denetim, ceza ve müeyyideler.

Sermaye Piyasası Kanunu araç ve kurumları sayesinde sermaye hareketleri kontrol altına alınmış, piyasaya giren çıkan paranın boyutları tespit edilme imkanına kavuşmuş, böylece piyasanın dengesini bozacak amiller ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

1.6.2. Sermaye Piyasası Kurulu

Sermaye Piyasası kurulu, sermaye piyasası kanundan aldığı yetki ve güçle kendisine verilen görevleri yerine getirmesi için kurulmuştur. Bu görev ve yetkileri aşağıda sıralanmıştır. [S.P.K. Rehber, 2001:30].

Sermaye piyasası kurulu bir başkan, bir başkan yardımcısı olmak üzere toplam 7 üyeden oluşur. Sermaye Piyasası kurulu merkezi Ankara da olup kurulun öngördüğü yerlerde, kurulu temsilen büro açılabilir.

Genel olarak sermaye piyasasının görev ve yetkilerini anlatacak olursak, sermaye piyasası kurulu sermaye piyasası faaliyetlerinin belirlenmiş kurallar çerçevesinde işlemlerini sağlamak, sermaye piyasasında faaliyet gösteren kurumların işlemlerini takip edip denetlemek, sermaye piyasasında faaliyet gösteren şirketlerin mali tablolarını yayımlamaktır diyebiliriz.

Kurulun kayda değer diğer özelliği ise, yönetmelik ve tebliğler yayımlamak, sermaye piyasasında düzenleyici faaliyetler bulunmasıdır. Çıkardığı bu tebliğ ve yönetmelikler Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girer. Bunun dışındaki yine düzenleyici nitelikte olan özel kararlar ise kurulan haftalık bülteninde yayınlanarak uygulamaya konur.

1.7. Sermaye Piyasasında Portföy Yönetimi

Portföy denince bir kuruluşun sahip olduğu menkul kıymet çeşitliliğini ifade eden yapı akla gelmelidir. Menkul kıymet portföyleri ise bir yatırımcının sahip olduğu menkul kıymetlerin tümünü ifade eder [Karaşin, 1986: 101]. Portföyde bulunan menkul

kıymetlerin miktarları, hangi kıymetten ne kadar bulunması gerektiği, hangi kıymetlerin sayılıp yerine nelerin konacağı ise portföy yönetiminin konusudur.

Portföy yönetiminde en önemli olgu risktir. Menkul kıymetlerin her biri, sermaye piyasasının doğal yapısı gereği, farklı çeşitlilik ve boyutlarda risk içerdiğinden portföy oluşturmada da çeşitli menkul kıymetlerden faydalanmak esastır.

Portföy oluşturma konusunda uzman olan kişiler, güvenlik, verimlilik, risk, getiri, likidite gibi hisse senetleri üzerinde direk etkiye sahip unsurları dikkate alarak portföy oluştururlar.

Portföy yönetimiyle ulaşılmak istenen üstlenilen riskler çerçevesinde elde edilebilecek en yüksek getiriyi elde etmektir. Her risk seviyesi için belli bir getiri düzeyi vardır. Bu risk ile getiri arasındaki doğru orandan kaynaklanmaktadır. Sahip olunan risk seviyesinde elde edilecek getiri miktarı taban kabul edilip, daha yüksek gelir elde etme çabası portföy yönetiminin konusudur.

Portföy yönetimi yukarıda sayılan değerli kağıtlar üzerinde etkili güvenlik, risk getiri, likidite ve verimlilik gibi konularda bilgi ve tecrübeye sahip, ekonomik gelişmelerin menkul kıymetler üzerindeki muhtemel etkilerin önceden hesap edebilecek yetenekte, sermaye piyasasında faaliyet gösteren şirketler hakkında bilgili uzman kişilerin idaresi ve gözetiminde yapılır. Bu uzmanlar yukarıda sayılanlar ve benzerleri birçok kıstası dikkate alarak ve de şirketin genel karlılık ve faaliyet politikası ışığında ince bir portföy oluşturma ve yönetim stratejisi izlemekle yükümlüdürler. Uzmanlar daha çok tek bir çeşit menkul kıymetten oluşan portföyden ziyade birçok menkul değer yer aldığı karma riski dağıtılmış portföy oluşturmaya daha sağlıklı bulurlar.

Değer artış ve azalışların birbirini dengelediği optimal portföy oluşturmak her zaman daha uygun görülmektedir.

1.8.Portföy Yönetiminde Dikkate Alınan Faktörler

1.8.1.Güvenlik

Bu faktör portföy yönetiminde dikkate alınması gereken, geniş boyutlu, ve stratejik bir faktördür. Menkul değere olan güven yüksekse bu menkul değer riski düşüktür demektir. Riski düşük olan menkul kıymetin ise getiri az olur. Güvenlik saikiyle en çok devlet tahvil ve bonolara yatırım yapılır.

1.8.2.Verimlilik

Portföy yönetiminde uzman şahıslar portföy alacakları menkul kıymetin, ihraçtan sonraki getirilerinin dalgalanıp dalgalanmadığı ile de ilgilenirler. Verimliliği esas alan portföy denetiminde menkul kıymet tercihi piyasada itibar sahibi özel sektör hisse senetleridir.

1.8.3.Risk

Bu faktörü dikkate alarak risk yoğun portföy oluşturacak olan uzmanların tercihi özel sektör hisse senetleri olacaktır. Uzmanlar piyasadaki ve endüstrilerdeki olumlu gelişmelerin özel sektör hisse senetleri değerleri üzerindeki olumlu etkisini kollayıp, daha fazla kazanç elde etme yoluna gidebilirler.

1.8.4.Likidite

Menkul kıymetlerin paraya çevrilme hızı da portföy yönetiminde etkilidir. Özellikle nakde daha çok ihtiyaç duyan sektörlerde bu faktör portföy oluşturmada daha önemlidir. Likiditesi yüksekliği açısından devlet tahvilleri ve hazine bonoları daha öndedir. Bunu özel sektör tahvil ve bonoları ve özel sektör hisse senetleri izler.

1.8.5.Getiri

Bu faktörü dikkate alan yatırımcı daha çok riski minimum devlet tahvil ve bonolarına yönelir. Daha sonra piyasada itibar süren hisse senetleri tercih görür.

1.9. Sermaye Piyasalarında Yaşanan Son Değişimler

Sermaye piyasaları ilk oluştuğu yıllara nazaran son yıllarda oldukça farklı yapı ve özelliklere sahiptir.

Kapitalist, sermayeci düzenin bir gereği olan serbest piyasa ekonomisi, özellikle geçtiğimiz asrın son çeyreğinde ve de günümüzde hareket alanını genişletmiş, piyasaların katı yapısını daha esnek ve serbest hale dönüştürmüştür. Bu süreç dünya piyasalarındaki devlet hakimiyetine son verip yerine özel sektörün hakim olduğu şekilde gelişmiştir.

Serbest piyasa ekonomisine geçen ülkelerde sermaye piyasaları zamanla milli olmaktan çıkmış, teknolojinin, iletişimin, ulaşım imkanlarının getirdiği kolaylıklarla piyasalar diğer ülkelerin piyasaları ile daha entegre hale gelmiştir. Bu durum dünya üzerindeki

piyasaların sanki tek bir pazarmış gibi bir görünüm arz etmesine neden olmuştur. Bundan dolayı da dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen mali darboğaz ve krizler tüm dünya piyasalarını domino etkiyle etkiler hale gelmiştir. Bu olgu da piyasaların vazgeçilmezi olan diğer bir olguya, riske olan vurguyu arttırmıştır. Gerçekten de günümüzde risk faktörü sermaye piyasalarında daha yoğun ve önemli şekilde var olan ve asla göz ardı edilip ötelenemeyen bir faktör halini almıştır.

Piyasalardaki sınırlar kalkınca piyasalarda faaliyet gösteren kurumlar yeni özellikler kazanmıştır. Önceleri yalnızca mevduat toplayıp kredi veren bankalar, şimdiki binlerce ürün pazarlamaktadır [Ezerdi, 2002: 5]. Yine önceleri sadece risk alıp tazminat ödeyen sigorta şirketleri ise yatırımları finanse eden, şirketlerin kaynak ve girdi sıkıntılarını topladığı uzun vadeli fonlarla gideren, ekonomik kalkınmada öncü role sahip kurumlar haline gelmişlerdir.

Sermaye piyasalarındaki diğer bir olgu ise rekabetin artan seyridir. Sermaye piyasalarının sağladığı imkanları kullanmak için hızlı davranmayan, sermaye piyasasına sunulacak yeni finansal araçlar geliştiremeyen, dünya piyasasındaki son gelişmeleri yakından takip edemeyen ülkeler yada şirketler rekabet savaşında eri plana düşmeye mahkum duruma gelmiştir. 1987 yılında yayınlanan ve dünyanın en büyük 16 finansal kuruluşunu açıklayan raporda, 15 büyük ölçekli Japon firması yer almaktaydı. Bugün itibariyle aynı listeye baktığımızda ise en büyük 16 finansal kuruluş içinde hiçbir Japon firmasına rastlayamamaktayız. Bu 16 şirketin 9'unu Amerikan, 7'sini ise Avrupa şirketleri oluşturmaktadır [Ezerdi, 2002: 20]. Bu son derece anlamlı örnek bize piyasaların en iyi şekilde bilinip en uygun şekilde hareket edilmesi gerektiğinin, rekabetin ve hızın ne kadar önem kazandığının ve bunları hesaba katmayan ülke ve firmaların düşebileceği muhtemel durumu anlatma da oldukça manidardır.

Sonuç olarak piyasalardaki özellikle sermaye piyasalarındaki değişim ve yenilikleri iki temel olguyla özetleyebiliriz. Bunlardan ilki yakınlaşmadır. Yakınlaşmaya en güzel örnek bankacılık ve sigortacılık şirketleridir. Başlangıçta bankacılık ve sigortacılık farklı alanlarda faaliyet gösterirken günümüzde gerek piyasalara sundukları ürünler,

gerek kaynak sıkıntısı olan şirketlere sağladıkları uzun vadeli fonlar, gerek ortak yönetim anlayışına sahip olmaları gerekse sermaye piyasalarına sundukları benzer enstrümanlar açısından bu iki sektör birbirinin içine geçmiş durumdadır.

İkinci olgu ise küreselleşmedir. Küreselleşmeye en güzel örnek günümüzde dünya ticaretine hakim 500 çok uluslu şirketin dünya ticaretinin % 50'sine, hisse senedi değeri olarak ta % 80'ine hakim olmasıdır. Ayrıca 1998 yılına ait bir raporda, dünyanın en büyük 100 ekonomisinin 52'sini ülkelerin, 48'ini ise global şirketlerin oluşturduğu görülmektedir. Bu örnekler gerçektende sermaye piyasalarının günümüzde aldığı küresel ve entegre olan şekli bize anlatmada yeterli ve anlamlıdır.

Bu konu için son ve özetleyici olarak vurgulanması gereken, geleneksel şekilde finansal ürün pazarlayan şirketlerin oluşturduğu mali piyasalardan, tek bir finans süper marketine doğru bir gidişin yaşanmakta olduğudur.

2. SİGORTA VE SİGORTACILIK

2.1. Sigortanın Tanımı

Sigortacılık sektörü, toplum çapında meydana gelebilecek riskleri üstlenmesiyle, sermaye piyasalarına önemli miktarda fon sağlamasıyla ve bu yöndeki artan potansiyeli ile günümüzde dikkatleri üzerine çeken faydalı ve gelişme aşamasında olan sektörlerdendir. Sigortacılık sektörünün sahip olduğu potansiyel gelişmiş ülkelerde öyle boyutlara ulaşmıştır ki bu şirketler yatırım bankalarıyla gerek fon oluşturma gerekse, bu fonları profesyonelce yönetme açılarından boy ölçüşür hale gelmişlerdir. Gelişmekte olan ülkelerde ise sigortacılık sektörü bu boyutlara ulaşmamış fakat ülkenin sermaye pazarına olabilecek katkıları, ülkelerin ekonomileri için vazgeçilmez olan yeni yatırım projelerine sağlayabilecekleri sıcak para potansiyeli, halkı ve ekonomisiyle topyekün kalkınmaya aracılık edebilecek elverişli yapıları ve dahi birçok yararlı yönleri ile bu ülkelerde elit çevrelerin ilgisini üzerinde toplayan geleceği parlak bir sektör

Yukarıda genel faydaları sayılan sigortacılık sektörünün A'dan Z'ye tüm özelliklerin ve yapılarını incelemeye geçmeden önce sigorta teriminin çeşitli tanımlarını vermek faydalı olacaktır.

Sigorta sözcüğü dilimize dilimize “ Sigurta “ sözcüğünden aktarılmış olup “ güvence “ veya “ tazminat “ anlamlarına gelmektedir. [Ray Sigorta : 2000: 1]

Sigortanın uygulanmaya yönelik tanımı şu şekilde açıklanabilir. “Sigorta, herhangi bir yangın, kaza, ölüm ve sair gibi tabii afetler neticesinde hasara uğrayan bina, eşya, mal veya candan dolayı zarar gören sigortalının, sigortalı tarafından tazminini garanti eden bir akittir.” [Yücesoy; 1966:1]

TTK’nda ise sigorta ile ilgili kanunlar bahsine girmeden önce hukuki bir dilde ve genel olarak sigortanın řu şekilde bir tanımı yapılmıştır. “Sigorta bir akittir ki, bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin meydana gelmesi halinde, tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır” [TTK, m. 1263].

Yukarıdaki örneklerin ışığında sigorta terimini, gelecek muhtemelen meydana gelebilecek, sonucunda maddi zarara uğrayacağımız olayların söz konusu bu maddi zararının şimdiden ödenecek primlerle yok edilmesi ya da minimize edilmesi hadisesi şeklinde de tanımlayabiliriz.

Sigorta insanların emek harcıyıp meydana getirdikleri maddi varlıklarının aniden kaybolması ile oluşacak parasal kayıpları telafi eder. Bu sözden anlaşılacağı gibi, genel kanının haricinde, sigorta meydana gelebilecek riski değil, parasal kayıp riskini önler.

2.2.Sigortanın Öğeleri

Sigorta teriminin tanımlarından anlaşılacağı üzere sigorta işleminin tahakkuk etmesi için, yani sigorta kapsamına girebilecek bir olayın meydana gelmesi için řu 4 öğe mutlaka gerçekleşmelidir.

- Zararın kasıtlı olarak değil de, tesadüfi olarak gerçekleşmesi.
- Zararın para ile ölçülebilir olması
- Zararın karşılanması için önceden belli bir miktarda sigorta şirketine prim yatırılması
- Sigorta akdinin yapılması.

Yukarıda sayılan bu 4 unsurdan en az biri gerçekleşmediği takdirde sigorta işleminin söz konusu olması düşünülemez ve yukarıdaki özelliklere sahip olmayan risk kesinlikle sigorta kapsamı dışındadır.

2.3.Sigorta İle İlgili Bazı Terimler

Sigorta işlemi ile ilgili ve sigortaya özgü bazı kavramlar bulunmaktadır. Sigorta işleminin daha iyi kavranması açısından bunları açıklamakta fayda vardır. Bu kavramlar sırasıyla riziko, poliçe, tazminat, reasürans, konservasyon, eksper, sigorta primi, sigorta değeri ve tarifedir.

2.3.1.Riziko

Riziko ile gelecekte meydana gelmesi muhtemel olan ve mal ve can üzerinde zarar, ziyan ve kayıplara neden olabilecek tehlikeleri ifade eder. Sigorta kuruluşu rizikoyu belli miktarlarda ödenen primler karşılığında üzerine alarak riski tüm topluma yayar, Rizikonun gerçekleşme ihtimaline göre prim miktarları belli olur. Meşru her türlü risk sigortalanabilir. Meşru olmayan, yani yasalara aykırı işlemler sonucu doğacak tehlikeler sigortalanamaz. Örneğin yurda kaçak girmiş bir malın nakliye sigortası yapılamaz [Arseven, 1991: 7]

2.3.2.Poliçe

Sigortalı ile sigortacı kuruluş arasında yapılan sigorta işleminin bir kağıtta resmi bir hale dökülmesini ifade eder. Sigortalı ile sigortacı arasındaki bütün hak ve yükümlülükler bu resmi kağıt vasıtasıyla gerçekleşir.

2.3.3.Tazminat

Sigortalı ile sigortacı kuruluş arasında yapılan sözleşme gereği, sigorta teminatı altına alınan risk tehlikesinin gerçekleşmesi durumunda sigortacı kuruluşun, sigortalıya poliçede vaat ettiği parasal miktarı ifade eder.

2.3.4.Reasürans

Sigorta şirketlerinin çok fazla miktarda risk altına girmek istememesi, sigortacı kuruluşun maddi yetersizlikleri ve de tazminat bedeli çok yüksek olan risklerin varlığı, sigortaya konu olan varlığın başka bir sigorta kuruluşu tarafından ayrıca sigortalanması işlemine reasürans denilmekte olup, bu işi yapan kuruluşa da reasürans kuruluşu ya da reasürör denir.

2.3.5.Konservasyon

Sigorta şirketlerinin telde ettikleri toplam primlerin bir kısmını reasürans şirketine aktardıktan sonra toplam prim miktarından kendilerine kalan miktara konservasyon denir.Diğer adı saklama payıdır. Konservasyon miktarı sigortalanan varlığın riskinin yüksekliğine, sigorta çeşidinin zorunlu olup olmamasına, sigortacı kuruluşun mali yapısının sağlamlığına göre değişmekte olup bu kriterlere göre bir konservasyon miktarı tespit edilir.

2.3.6.Eksper

Sigorta ile teminat altına alınan riskin gerçekleşmesi durumunda, tazminat ödenmesini gerektirecek hallerin gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırmakla yükümlü ve mahir kişiye denir.

2.3.7.Sigorta Primi

Sigortacı kuruluşun, sigortalının sahip olduğu riski üstlenmesi karşılığında, sigortalının ödemesi gereken parasal miktarları ifade eder. Sigortaya konu olan varlığın sahip olduğu risk ile doğru orantılı şekilde miktarı artar veya azalır.

2.3.8.Sigorta Değeri

Bir sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan varlığın piyasadaki değerini ifade eden terimdir. Sigorta değeri tespit edilirken sigortaya konu olan varlığın piyasadaki değerine yakın yada eşit bir miktar tespit edilmeye çalışılır. Çünkü sigorta bedeli ile değerinin birbirine eşit ya da yakın değerde olması sigortacılığın bir gereğidir. Eğer sigorta poliçesinde yazılı meblağ, sigorta değerinden yüksekse aşkın sigorta ; düşükse eksik sigorta söz konusudur. İlk durumda sigortacı aleyhine, ikinci durumda sigortalı aleyhine durum söz konusudur.

2.3.9.Tarife

Sigorta primlerinin miktarını tespit etmekte kullanılan kurallara denir. İki tür tarife söz konusudur. Bunlar serbest ve zorunlu tarifedir. Serbest tarifede prim tespitinin sigorta şirketleri tarafından özgürce tespit edilmesi söz konusudur. Zorunlu tarifede ise prim tespitinde sigorta şirketlerinin bir rolü olmayıp buradaki tek otorite devlet ya da devletin yetki verdiği kuruluşlardır. Türkiye de prim zorunlu sigorta dallarında prim miktarlarını tespit etmekle yetkili kuruluş Hazine Ve Dış Ticaret Müsteşarlığıdır.

2.4. Sigorta Arzı Kavramı

Sigorta arzı kavramı, sigorta şirketlerinin topladıkları aldıkları toplam prim karşılığında sigorta işlevi görmek amacıyla sunabilecekleri toplam fonları anlatır. Sigorta şirketleri sigorta arzını en iyi şekilde sunacak idari, mali ve ekonomik tedbirleri önceden alır, sigorta arzını gerektiği hallerde geciktirmeden sunarsa sigorta talebini artırıcı etkide bulunur. Bu da ülke ekonomileri için yararlı bir süreci meydana getirir.

Sigorta arzını etkileyen çeşitli faktörlerin başında sunulan sigorta hizmetinin kalitesi gelir. Sigorta arzı, eğer sigorta şirketleri zamanı gelince önceden taahhüt edilen şartlar çerçevesinde tazminatı hak edenlere sunarsa, bu hizmet sigorta talebini artırıcı etki yapar. Bu da direk olarak arza akan fon kaynağını çoğaltır. Aksi takdirde taahhütler yerine getirilmez veya geciktirilir ya da kalitesi düşer ise sigorta arzını besleyen fon kaynakları kesilir bu da sigortacılık müessesesini etkili şekilde sekteye uğratar.

Sermaye verimliliği de sigorta arzını etkileyen faktörlerdendir. Sermayene koyulduğu değerde geri alınamıyorsa, bu sonucu doğuracak enflasyon gibi sebepler bir ülkede cari ise sigorta arzı bundan olumsuz etkilenir. Yatırdığı prim karşılığında umduğu değerde tazminat alamayan vatandaşın sigorta talepleri azalır. Ayrıca tazminatın değerini koruyacak üretim faktörlerine yatırım yapamayan sigorta şirketi yöneticilerinin davranışları sermayenin verimini düşürür. İşte bu durumlar hem sigorta şirketinin ekonomik yapısını bozucu etki yapar hem de sigorta talebini azaltır.

Sigorta primi ile arzı arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Prim ne kadar yüksek olursa karlılık yüksek olacak, bu sayede sigorta sektörüne girmek için hevesli kuruluşların önü açılarak özendirici etki söz konusu olacaktır. Elbette ki yeni şirketler de sigorta arzına katkıda bulunacaklardır.

Faiz oranları endüstri karını arttıran etki gösterdiğinden, piyasaya yeni şirketler girer buda sigorta arzını arttırmaktadır.

Teknoloji ile arz arasında pozitif ilişki söz konusudur. Teknoloji yoğun üretim teknikleri nedeniyle işletmelerde oluşan riskler sigorta taleplerini artırır. Artan talep sigorta şirketlerinin kapasitelerini hem de sayısını artırır. Teknoloji üretim maliyetlerini ve faktör fiyatlarını düşürücü etki yapması nedeniyle arzı olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Risk ile sigorta arzı arasında ise ters yönde alaka söz konusudur. Eğer bir varlığın riski yüksekse, sigortalanma ihtimali düşük olacaktır. Bu olguyu ekonominin geneline yayacak olursak, bir ekonomideki varlıkların yada bir sigorta çeşidinin riski yüksek olursa bu varlıkları sigortalayacak sigorta şirketi bulmak zordur. Sigorta yapacak olan şirketinde yüksek prim talebinin mal sahibi tarafından karşılanma olasılığının da düşük olması, ayrı bir arzı kısıtlayıcı etki oluşturacaktır.

2.5. Sigorta Talebi Kavramı

Sigorta talebini belirli bir zaman ve mekanda sigorta işlemi yaptırmak isteyenlerin sayısı yada bunların ellerindeki fonlarla açıklayabiliriz.

Sigorta talebi gerçekten belirli bir aralık için belirlenemez ve pek çok değişkenin tesiri altındadır. Bu değişkenleri şu şekilde sıralayıp açıklayabiliriz.

Sigorta talebine etki eden en önemli faktör olarak ödenen primlerini yada diğer adıyla sigorta fiyatını gösterebiliriz. Nasıl ki iktisat teorisinde bir malın fiyatı arttığında, talebi azalır ya da malın fiyatı düştüğünde talebi artarsa sigorta içinde aynı durum geçerlidir. Sigorta prim fiyatları arttıkça sigorta talebi azalır, sigorta prim fiyatları azaldıkça sigorta

talebi artar. Bu demek oluyor ki düşük primler daha fazla alım gücü oluşturarak, sigorta talebini canlandırıp genişletmektedir.

Sigorta talebine etkileyen bir diğer önemli faktör milli ve şahsi gelirlerdir. Sigorta talebi ile gelir arasındaki ilişki pozitif yöndedir. Büyük çoğunlukla diyebiliriz ki gelir arttıkça sigorta talebi de artmaktadır. Bu olgu çeşitli sebeplere bağlıdır. Geliri artan kişiler sahip olduğu malların sayısını arttırır ve de daha da kıymetli mal sahibi olma yönünde talepte bulunurlar. Böyle olunca da bu yüksek standardı korumak ve kaybetmemek için sigorta talebi de artacaktır. Kimse sahip olduğu hayat standartlarını kaybetmek istemediği için artan boyut ve çeşitlilikle korunma ve güvence saikiyle sigorta talebinin artması mantıklı ve doğaldır.

Faiz oranları ile sigorta talebi arasında ters yönde negatif bir ilişki söz konusudur. Reel faiz oranları yükseldikçe sigorta talebi azalır, reel faiz oranları düştükçe sigorta talebi artar. Çünkü vatandaş faiz oranı arttığında, kendisine hasar ve zarar söz konusu olmadıkça tazminat ödemeyen sigorta şirketinden sigorta talebinde bulunmaktansa, parasını faize yatırıp gelir elde etmeyi yeğlemektedir. Yani vatandaş faiz gelirini, tazminata tercih etmiş yani ikame etmiş olur.

Enflasyon oranı ile sigorta talebi ters yönde ilişkilidir. Enflasyonun oranının arttığı durumlarda, vatandaş parasının değerini korumak amacıyla parasını dövize, bankaya yada gayrimenkul değerlere yatırmak eğilimindedir. Bu eğilim sigorta talebinin de düşüş meydana getirir.

Sigorta talebi için önemli olan bir diğer husus dini inançlardır. Eğer bir toplumda sigorta işlemi için gerekli primler dinin doğru bulmadığı alanlara aktarıyorsa ve de dinin kader anlayışı ile sigorta arasında çelişki söz konusu ise sigorta talebi bundan olumsuz etkilenir.

Özellikle de müslümanların nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu toplumlarda, sigorta yoğunluk ve sigorta katılım oranlarının düşüklüğünün sadece gelir yetersizliği ile açıklanması doğru olmaz. [Sigorta Dünyası, 2002: 22]

2.6.Sigortacılığın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Sigorta fikrinin, M.Ö. 4500 yılında, Mısırda yaşayan taş yontucularının aralarında bir sandık kurup, aralarından birinin ölümü halinde geri kalanlara buradan yardım yaptıklarının tarihi yazıtlardan anlaşılması üzerine ilk defa sigortanın bu şekilde ortaya çıktığı kanısı yaygındır. Bu olayı sigortacılık ile açıklamak yerine sigorta benzeri ilk olay şeklinde açıklamak daha uygundur.

Gerek Eski Mezopotamya'da, gerek Eski Atina'da, gerekse Eski Roma'da bu tip sigorta benzeri olayları anlatan pek çok tarihi kayda rastlanabilir. Sigortacılığın günümüze en yakın anlamıyla ortaçağın başlarında deniz ticareti ile uğraşan kişilerin mallarını hava muhalefetine ve de korsanlara karşı korumak maksadıyla bazı tacirlere sigorta ettirdikleri kaydedilmiştir. Fakat bu işlemler kurumsal çatı altında yapılmış olmamasından dolayı modern sigortacılık kapsamında ilk örneklerden sayılamazlar. Daha sonraları bu deniz sigortası İngiltere, Hollanda, İspanya, Portekiz, Venedik ve Marsilya'da 1126 tarihli Venedik sözleşmeleri ile gerçek anlamda sigortacılık uygulamalarına başlanmıştır[Yetim, 1995: 16]. 15. YY'da sigortacılık en büyük anlamını kazanmış ve sigorta, teşkilatlanmış müesseseler tarafından yapılmaya başlanmıştır [Bozer, 1971, . 4]. Hemen arkasından 1601 yılında Floransa da ilk sigorta kanunu çıkarılarak bu ülkede bugünkü anlamda ilk sigorta şirketi kurulmuştur.

O tarihten bu zamana sigortacılık tek yönlü olmaktan zamanla çıkmış, sigortaya konu olan risk faktörleri çoğalmış, işlev ve kapsamı farklı boyutlara ulaşmıştır. Şöyleki 1600'lü yıllardan 19. YY ortalarına kadar sigortacılık bir olası tehlikelere karşı zararı hafifletme şeklinde işlemiştir. Toplanan primler, sigorta şirketi sahibinin tasarrufu

dairesinde değeri leniyordu. Bu primlerin faydası şirket sahibineydi ve de hiçbir istatistiksel kanuni ve de bilimsel temel baz alınmaksızın sigortacılıkta primler ve tazminatlar hesap ediliyordu. 19. YY insanlarından itibaren sanayiinin gelişmesine paralel olarak, insanların korunma ve rizikolardan uzaklaşma isteklerinin yoğunluk kazanmasıyla sigortacılık hem içerik işlev, hem de çeşitlilik açısından zenginleşmiştir.

Sanayileşme ile kazaların artması, insanların işverenler tarafından sömürülerek yok pahasına çalıştırılması savaşlar sebebiyle meydana gelen mal ve can kayıplarının ürkütücü boyutlara ulaşması, insanların sigorta şirketlerine olan ilgisini arttırdı.

Tarihin bu dilimindeki modern sigortacılık açısından önemli sayılabilecek en kayda değer gelişme ise sigorta şirketleri de toplanan paraların büyük meblağlara ulaşması ve de bu meblağların piyasalarda işletilmesi vasıtasıyla değerinin artabileceğinin farkedilmesidir. İşte bu sayede sigortacılığın rizikoyu azaltma fonksiyonundan başka iktisadi kalkınmayı sağlayıcı bu fonksiyonu ortaya çıkmış, bununla beraber sigortacılık meselesi farklı bir alana taşınmış olmuştur. Artık sigorta evrim sürecinden de en üstün ve iktisadi kalkınmada en işlevsel bir değere sahip olduğu bir döneme girmiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki sigortacılık en gerçekçi ve kamil düzeyde anlamını sanayiinin gelişmesi ile bulmuş, ülkelerin ekonomilerine olumlu katkıda bulunması nedeniyle devletler tarafından desteklenmiş ve son zamanlarda hemen hemen her ülkede kabuğunu sıyrarak ekonominin temel dinamolarından biri olmuştur.

2.7. Türk Sigortacılık Sektörünün Ortaya Çıkışı Ve Gelişimi

Anadolu topraklarında Sigortacılık faaliyetinin yapıldığına dair ilk bulgulara Selçuklular döneminde rastlamaktayız. Selçuklular döneminde henüz karşılıklı hukuki bir akit haline gelmemekle birlikte karada ve denizde tecavüze uğrayan ecnebi

tüccarlarının mallarını devlet hazinesinden tazmin etmekle, ilk sigorta müessesesinin fiilen kurulmuş olduğu görüşü mevcuttur [Güven Sigorta, 1993: 44].

Osmanlılara gelince ise 19 YY. son yarısındaki modern sigortacılık faaliyetlerine kadar, sigortacılık adına elle tutulur kayda değer bir veriye rastlanmamaktadır.

Bunun sebepleri ise, Osmanlı Devletinin İslami hükümlerle yönetilmesi bundan dolayı bu yönetim sisteminin Sigortacılık faaliyetlerini dini açıdan uygun görmemesi ayrıca sigortacılık faaliyetleri ile benzer sonucu veren işlemlerin vakıflar eliyle yürütmesi şeklinde 2 ana başlıkta özetlenebilir.

Bu nedenlerle Osmanlı Devleti 19. yy. ikinci yarısına kadar sigortacılık faaliyeti ile tanınmamıştır. Osmanlı Devletinde modern sigortacılığın başlangıcı ise 1860 yılında ticaret yasasına konulan bir hükümle olmuştur. Osmanlıda, sigorta şirketlerinin faaliyet göstermesinin nedeni ise 1870 yılında İstanbul da yaşanan büyük çaplı yangınlardır. Söz konusu büyük yangınlar İstanbul'un muhtelif semtlerinde birçok binayı küle çevirmiş ve neticesinde halkın üzerinde geniş çaplı maddi zarar oluşturmuştur. Bu semtlerde yaşayan gayri-müslim ve de yabancı uyruklu şahısların mallarını yurt dışındaki sigorta şirketlerine sigorta ettirmiş olmaları nedeniyle tazminat almış dolayısıyla zararlarını büyük oranda hafifletmişlerdir. Bu şahısların daha önce eşi görülmemiş bir yöntemde zararlarını minimuma indirmeleri halk arasında sigortacılığı ilgi uyandırmış ve de bu yönde talepler gelmiştir. Bu ilgiyi fark eden "Imperial sun, Northern British ve North British" adlı şirketler 1872 yılında Osmanlı idaresine, Osmanlı Topraklarında Sigortacılık faaliyetinde bulunmak üzere başvurmuşlardır. Neticede üç şirket İstanbul da acentelik şeklinde büro açmış ve tarihimizde ilk olarak modern sigortacılıklı faaliyeti başlanmış olmuştur.

Osmanlı Devletinde, ilk Türk sigorta şirketi olan Osmanlı Umum Sigorta Şirketi 1893 yılında kurulmuştur. 12 Temmuz 1900 tarihi itibariyle Osmanlı Devleti topraklarında faaliyet gösteren tüm sigorta şirketleri bir araya gelerek bir tarife üzerinde anlaşmışlar ve

toplantıya katılan sigorta şirketlerinin sayısı 1'i Türk 43'ü yabancı menşeli olmak üzere 44 olarak belirlenmiştir.

1914 yılında sigorta şirketleri hakkında "Sermaye Eshama Munkasem Şirketler Kanunu Mahsusa" adı altında sigorta şirketlerini tescil olmaya ve teminat göstermeye mecbur kılan kanun çıkarılarak sigortacılık faaliyetleri bir düzene sokulmaya çalışılmıştır. Bu sayede yurt dışından Osmanlı Devletine sigorta işini yapmak amacıyla gelen şirketlerin artan seyir işleyen sayısı azaltılmaya ve varolan şirketler kontrol altına alınmaya çalışılmış ayrıca da Türk sigorta şirketlerinin mevcut sigorta potansiyelini değerlendirme konusundaki yabancı şirketlere nazaran zayıflığı giderilerek yeni Türk sigorta şirketlerinin piyasaya girmesinin önünün açılması gayreti gösterilmiştir. Bu kanunla sigorta şirketleri kontrol altına alınmış, aynı zamanda birçok Türk sermayeli şirket sigortacılık piyasasına girmiştir.

Cumhuriyetin ilanından sonra da sigortacılık faaliyetleri devam etmiştir. 1924 yılında Sigorta şirketlerinin her türlü yazışmalarında Türkçe'yi kullanma zorunluluğu getirilerek poliçeleri de İngilizce ve Fransızca düzenlenmelere son verildi. Ayrıca bugünkü Türkiye Sigorta ve Reasürans şirketleri Birliğinin temelini oluşturan Sigortacılar kulübü kuruldu [Elbeyli, 1995: 19]. Aynı yıl Milli Sigorta Şirketi ve Anadolu Sigorta Şirketi kuruldu [Yücesay, 1966: 14] 1927 yılında sigorta şirketlerinin denetim altına alınması ve yurt dışına döviz çıkışının önlenmesi amacıyla "Sigortacılığın Ve Sigorta Şirketlerinin Teftiş Ve Murakabesi Hakkındaki Kanun" yürürlüğe konmuştur. Bu kanun sayesinde Türk Sigorta şirketlerinin sayısı ve gücü geçen yıllar içinde artış göstermiştir. 1923 yılında Türkiye İş Bankası'nın iştirakiyle Milli Reasürans T.A.Ş. faaliyetine başlamıştır. Çıkarılan kanunlar Türkiye Cumhuriyeti içinde faaliyet gösteren tüm sigorta şirketleri topladıkları primlerin yarısını bu şirkete devretmekle zorunlu tutuldular. Milli Reasürans T.A.Ş. ülkemizdeki ilk, dünyada ise ilk önce kurulan reasürans şirketleri arasında yer alır. Bu şirket Türk sigortacılığının gelişmesinde olumlu rol oynamış ve halkın sigortaya olan güvenini arttırmıştır. 1987 yılında çıkarılan sigortacılıkla ilgili kanuna kadar, Cumhuriyet dönemi sigorta şirketlerinin temel özelliği, genellikle kamu kuruluşlarının kendi bünyeleri içinde

kurdukları sigorta şirketleri şeklinde idi. Tekel Genel Müdürlüğü iştiraki "İnan Sigorta Şirketi", Toprak Mahsulleri Ofisi, Vakıflar Bankası ve İş Bankası iştiraki "Güneş Sigorta" Devlet Demir Yolları İştiraki "Ray Sigorta", Başak Sigorta bunlara en göze çarpan örneklerdir. 1987 yılında çıkarılan 2 kanunla sektördeki yasal boşlukla doldurulmuş, sigorta şirketlerinin kamusal ağırlıklı yapısı, mesleki kuruluşlar şekline dönüştürülmek suretiyle yumuşatılmaya çalışılmıştır. Bu kanunlarla sigorta şirketlerinin devlet tekelindeki yapısına son verilmiş, piyasaya özel teşebbüsün girmesinin önü açılmıştır. 1987 yılından sonra birçok irili ufaklı sigorta şirketi kurulmuş ve bunların topladığı primler ve Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya (GSYİH) olan katkıları artan seyir işlemiştir. 1990 yılında zorunlu tarifeden, serbest tarifeye geçilmesi ile de Türk sigortacılık piyasası iyice canlanmış, meydana çıkan yeni rekabetçi ortam sigorta talebini artırıcı etki yapmıştır.

Günümüze gelince Türkiye'de 2002 verilerine göre 59 sigorta 3 reasürans şirketi bulunmaktadır. 2001 yılı verilerine göre bunların ürettikleri prim miktarı 3.631.339 MTL., GSYMH payları ise % 1,45 tir. Ayrıca sigortaya konu olan varlıkların sayısı artmış, sigorta şirketleri acenteleri vasıtasıyla yurt çapına yayılmış bir yapıya kavuşmuşlardır. Sigortacılık sektöründeki devlet tekeli azalmış, özel banka ve sermaye sahibi şirketlerin kendi bünyelerinde oluşturdukları güçlü yapıya sahip yeni özel sigorta şirketleri piyasada hakim duruma gelmeye başlamıştır. 1990 yılında geçilen serbest tarifeye her ne kadar sigorta şirketlerinin karlarında bir azalma görülse bile, rekabetçi ortam prim miktarlarının azalmasına buda artan sigorta talebi nedeniyle sigorta tabanın gelişmesine neden olmuştur. Böylece 1990 yılından sonra sigortacılık sektörünün GSMH içindeki payı yavaş yavaş artmaya başlamıştır.

Görüldüğü üzere modern anlamda sigortacılık faaliyetleri, Türkiye de Cumhuriyetin ilanı ile başlamış, 1980'li yıllara gelene kadar Devlet kontrolü ve tekeli ağırlıklı faaliyetlerine devam etmiştir. 80'li yıllarda sektör çıkarılan kanunlarla liberalleştirilmiş bu sayede sigortacılığın ekonomiye katkısı ve artan faaliyetleri dikkat çeker duruma gelmiştir.

2.8. Sigortanın Fonksiyonları

Sigortaca işlemi sahip olduğu fonksiyonlar ile, gerek ülkelerin gerek şirketlerin, gerekse bireylerin birçok meselesini çözme konusunda önem arz etmektedir. İster makro planda, ister mikro planda ele alalım, sigortacılık sektörü günümüzde vazgeçilmez hayatı fonksiyonlara sahiptir. Biz sigortacılık sektörün birçok fonksiyonlarını 6 ana maddede şu şekilde özetleyebiliriz.

2.8.1. Fon Kaynağı Olma Fonksiyonu

Bir ekonominin sağlık işleyip işlemediğini anlamak için bakmamız gereken en önemli kriter ülke içindeki para hareketlerinin izlediği seyirdir. Paranın hangi noktalarda toplandığı, daimi suretle piyasa içinde dolanıp dolanmadığı, şirketlerin ya da kişilerin kasalarında bekleme süresi gibi konular ekonominin geneli hakkında hiç fazla çaba göstermeden bize bilgi verir.

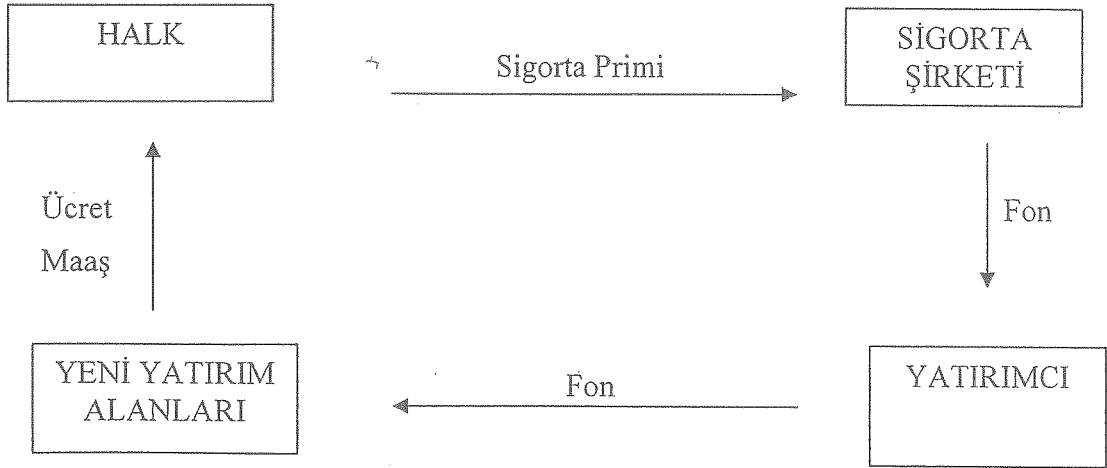
Şu bir gerçektir ki ekonomiler sahip olduğu paranın sürekli şekilde işlemesi, kasalarda emniyet saikiyle tutulmayıp ülkenin en ücra yerindeki vatandaşın derdine derman olacak şekilde dolaşımında sürekli şekilde sirküle edilmesi, ilgi bekleyen potansiyel yatırımların desteklenmesinde kullanılması her ekonomi için hayati ve de olmazsa olmaz bir kuraldır. Özellikle bizim gibi gelişmekte olan, potansiyel ve bakir yatırım alanlarına sahip, mahir işgücü potansiyeli yüksek olan ülkeler için atıl fonların ülke ekonomisine faydalı olacak şekilde harekete geçirilmesi gelişme ve atılım süreci için ilk şarttır diyebiliriz.

İşte sigorta şirketlerinin en büyük faydası bu noktada kendini göstermektedir. Sigorta şirketleri yastık altındaki atıl parayı prim tahsilatı adı altında toplayıp harekete geçiren ve bunları ekonominin hizmetine sunabilen önemli potansiyele sahip şirketlerdir.

Ekonominin ateşleyicisi olan sermaye birikimine önemli katkıda bulunan sigorta şirketleri bu sayede ülke ekonomisinin canlanmasında temel dinamikler arasında sayılır. Sigorta şirketleri bu sayılanları, vatandaşın sigorta işlemi aracılığıyla topladıkları uzun vadeli fon özelliği taşıyan primler vasıtasıyla gerçekleştirirler.

Sigorta şirketleri, aynı zamanda müteşebbis açısından en büyük sorun olan kredi bulma problemini çözebilecek kuruluşların başında gelir. Sigorta şirketleri sağladıkları fonlarla, kredi maliyetini aşağılara çekerek bu sayede yatırım yelpazesinin genişlemesine katkıda bulunurlar. Ucuzlayan krediler sayesinde yatırımcılar fon sağlamada güçlük çekmez kaynak sıkıntılarını tez elden hallederek yeni yatırımlara yönelirler.

Ayrıca hisse senedi ve tahvillerin alıcıları olması sebebiyle bu menkul kıymetlerin piyasaya yüksek fiyatlarla satılmasına neden olurlar. Buda piyasalarda menkul kıymet dolaşımını olumlu yönde etkiler

Şekil 1 : Sigortacılıkta Fon Döngüsü

Yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi, sigorta şirketleri topladıkları primleri yatırımcıların emrine sunarak yeni yatırım alanlarının açılmasına katkıda bulunurlar, bu da ekonomik kalkınmaya olumlu etki yapar. Sonuçta kazanan vatandaş olur, yaşam seviyesi yükselir.

2.8.2.Maddi Zarar ve Kayıpları Önleme

Sigorta işlemi, gerek toplumun tümünü etkileyebilecek potansiyel deprem, yangın, su baskını gibi riskler vasıtasıyla oluşacak, gerekse bireysel olarak maruz kalınabilecek hırsızlık, kaza, yangın gibi riskler vasıtasıyla vuku bulacak ekonomik çöküntü ve buhranları sahip olduğu rezervler ile en aza indirebilecek önemli bir işlemdir.

Söz konusu riskler vuku bulduğunda, ülkenin ekonomisini sekteye uğratabilecek boyutlarda ise bu nedenle tüm vatandaşlar bundan dolayı yada dolaysız olarak zarar görür. Hasar ve kayıpların zararları hemen telafi edilemeyecek olursa eğer ekonomide geriye dönülmez kronik zararlar oluşur. İşte bu zararların telafi edilmesi yada minimuma indirilmesi, sigorta şirketlerinin önemli fonksiyonlarından biridir. Sahip oldukları zararları tazmin etme mekanizmasını çalıştırarak hasar gören yapı ve mekanizmayı, tekrar yaşama döndürecek fonları tazminat yoluyla sigorta edilenlere sunarlar. Bu sayede ekonominin çarkları kısa zamanda tekrar işlemeye başlar. Ekonominin genelini etkileyecek işsizlik, üretim düşüklüğü, teknolojik açıdan gerileme gibi olumsuzluklar daha başlamadan telafi edilir.

Bu başlık altında işleyebileceğimiz sigorta şirketlerinin diğer bir faydası ise hasarları ve sosyo-ekonomik kayıpları minimuma indirecek önleyici çalışmalarıdır. Şöyle ki, sigorta şirketlerinin kişiye sağlık sigortası yapmadan önce, kişi için check-up yapmayı zorunlu hale getirmesi, yangın sigortalarında yangına dayanıklı inşaat malzemelerinin kullanılıp kullanılmadığının kontrolü, gemi sigortalarında geminin uluslararası sulara çıkabilecek donanım ve yapıda olup olmadığının tetkiki hasarı önleyici ve de riski azaltıcı önlemlerdir. Bu sayede kişi yada kuruluşlar gerekli önlemleri almış olmakta ve de bu alışkanlık toplumun geneline yayılma eğiliminde olduğundan hasar ve zararlar daha oluşmadan minimuma indirilmektedir.

2.8.3.Vergi Kaynağı Olma

Sigorta şirketleri ekonomiye sağladıkları fonlar vasıtasıyla ekonomik işlemlere kaynaklık ederler. Her ekonomik işlemde devlet için bir vergi sebebi ve de kaynağıdır. Mükemmel işleyen ekonomilerdeki vergi → yatırım → vergi döngüsüne büyük ölçüde katkı yaparlar. Şöyle ki sigorta şirketleri kullandıkları fonlarla yatırımlara yol açarlar ve her yatırım için çeşitli boyut ve aşamalarda vergi söz konusudur. Ayrıca toplanan vergileri yatırım kaynağı da olacağı düşünülürse, vergi tabanını genişletmesi vasıtasıyla ekonomik canlanmaya ne büyük fayda sağlayacağı ortadadır.

Konuyu özelleştirecek olursak, her sigorta ve reasürans şirketi kurumlar vergisine tabidir, ayrıca sigorta şirketleri ellerindeki menkul ve gayri menkuller için gelir ve bina vergisi öderler. Bunun yanı sıra her sigorta poliçesi başına prime oranlanarak, gider, muamele, veraset ve intikal vergisi gibi vergiler söz konusudur. Bunlarda devlet hazinesi için gelir kaynağı teşkil ederler.

2.8.4.Riski Azaltma ve Önleme

İnsanlar hayatları boyunca gerek direk olarak kendilerine gerekse sahip oldukları mülklere isabet edecek tehlikelerle karşı karşıyadırlar. Bunların yaşlılık ve ölüm gibi çeşitlerini önlemek imkansızdır. Bunların haricinde yangın, hırsızlık, deprem gibi tehlikeleri de ancak önceden tedbir alarak önleyebiliriz. Bu önleme işlemi de ancak sigorta uygulamasıyla olmaktadır.

Sigortacılığın amacı söz konusu riskleri istatistiksel yöntemlerle belirlemek ve bunların belirli kişi ya da gruplarda yoğunlaşmasını önlemektir. Bu açıdan bakıldığında sigortacılık bir risk paylaşma ya da transfer tekniğidir. [Berk, 2001: 4) Görünürde riskin sigortacıya devredildiği gibi bir yanılgı vardır. Sigorta işleminde risk değil,

önceden yapılan prim ödemeleri vasıtasıyla, hasar ve zararın oluşturacağı maddi zararın devri söz konusudur.

Sanayileşme ve artan teknoloji sigorta işlemlerini artırıcı etkiye sahiptir. Günümüzde insanların karşılaşılabileceği tehlikelerin boyutları oldukça çeşitlenmiş, insanlar bunlara karşı kendilerini koruma ve kollama arayışına girişmişlerdir. İnsanların söz konusu tehlikelere karşı koruyacak kuruluşlar olan sigorta şirketlerinin bu sebepten dolayı önemi ve koruyucu işlevi önem kazanmaktadır.

İnsanların korunma saikiyle sigorta talebinde bulunmasının yanında işletmelerinde faaliyette buldukları ortamların tehlikelere açık olması nedeniyle, işletme sahiplerinin de tehlikelerden korunmak amacıyla sigorta talebi artmıştır. Artan ve hızla gelişen teknoloji yoğun ürünler ve bunların bozulması yada yok olması halinde karşılaşılabilecek masrafların büyük boyutlara ulaşması sigorta uygulamasını sanayide de arttırmıştır. Hatta sanayide sigorta işlemleri o kadar yaygınlaşmıştır ki bu süreç uzay sanayisine dahi geçmiş, uydular bile sigortalanır olmuştur.

Sanayide ticari ve yatırım kararlarına ait risklerin bir kısmının sigorta şirketleri tarafından sigortalanması taktirde, şirketler daha az belirsizlik ve risk ortamında çalışacakları için birçok konuda karar vereme noktasında daha rahat hareket edebileceklerdir. Belirsizliğin ve riskin az olduğu ortamda ise doğru karar alma ve karlı yatırımlarda bulunma ihtimali yükselir. Böylece sigortanın varlığı ekonomiyi bir bütün olarak , uzun vadeli sermaye harcaması kararlarının alınmasında daha girişken kılar [Ezerdi, 2002: 31].

Sigorta şirketleri üstlendikleri birçok risk özellikle de siyasi riskler sayesinde uluslar arası ticaretin gelişmesine katkıda bulunurlar. Bu riskleri üstlenmek uluslar arası ticarete yatırımı doğrudan teşvik niteliği taşımaktadır.

Sigortacılıkta riskin sigorta şirketleri tarafından üstlenilmesinin bir diğer faydası ise, özellikle kasırga, deprem, sel, nükleer serpinti uçak kazası gibi sigorta bedeli çok büyük olan risklerin gerçekleşmesi halinde, reasürans yoluyla bunların maddi zararlarının ekonomi geneline hatta tüm dünya ekonomilerine dağıtılmasıdır. Böylece bir anda meydana gelebilecek çeşitli afetler neticesinde doğacak zarar, bir ekonomik buhran ve krize yol neden olmadan, dünya geneline yayılarak etkisi hafiflemektedir.

Risk açısından sigortacılığın bir önemli fonksiyonu ise girişimcilerin risk karşılığı olarak ayıracağı korunma amaçlı büyük meblağlara varan fonların en aza indirilmesidir. Sigortacılığın olmadığı bir ortamda, hele de günümüz ortamında sigortacılığın olmadığını düşünürsek, girişimciler riskler karşısında yatırımlarından kısarak büyük fonları yastık altında tutmuş olacaklardır. Atıl vaziyette tutulan bu fonlarda ekonomiye katkıda bulunmadıkları için durdukları yerde değer kaybedeceklerdir. Yoğun bir emeğin hızlı bir çalışmanın karşılığı olan bu fonlar ise atıl durmakla bu yoğun çalışma ve emekleri boşuna yapılmış hale getirecektir.

Anlatılan bu durum az gelişmiş yada gelişmekte olan ülkeler için oldukça yaygındır. Bu ülkelerde sigorta çok gelişmemiş, fonlar atıl durumdadır ve sermaye piyasası etkin şekilde çalışmamaktadır. İşte sigorta şirketi maddi kayıp riskini üzerine alır ve korunma saikiyle tutulan atıl fonları da harekete geçirir.

Bu başlık altında söylenebilecek son söz mali piyasaların gelişmesinin sigorta şirketlerinin sahip olduğu risk transfer etme fonksiyonuna bulunduğu katkılardır. Bu olgu mali piyasalarda sunulan yeni ve değişik enstrümanların, sigorta şirketlerinin fonlarına bağlanması dolayısıyla sigorta şirketlerinin ellerinde tuttıkları ihtiyat miktarlarının azalması diğer yandan da sigorta şirketlerinin karlılığına katkıda bulunarak, tazminat ödeyememe riskinin azalması şeklinde açıklanabilir.

2.9. Sigorta Türleri

Sigortacılık olgusu ana esasları itibariyle ikiye ayrılır.

1.Sosyal Sigortalar

2.Özel sigortalar

Özel sigortacılık kendi içinde 2'ye ayrılmaktadır.

1.Hayat sigortaları

2.Hayat dışı sigortalar.

Araştırma konumuz özel sigortalar kapsadığı için hayat sigortasına ve yangın, kaza, nakliye, deprem, hastalık ve diğer sigortaların oluşturduğu hayat dışı sigortalara aşağıda kapsam ve özellikler açısından açıklama getirilmiştir.

2.9.1.Hayat Sigortaları

Hayat sigortaları, sigortalının sigortacıya prim ödemesi karşılığında gelir, ölüm (cenaze masrafları, veraset vergileri vb.) emeklilik geliri veya yatırım fonları biriktirmek gibi 3 konuda koruma sağlayan bir sözleşmedir. [Karacan, 1994: 163]

Hayat sigortaları gerek devlet gerekse fert açısından önemli faydalara sahiptir. Devlet açısından meseleye bakacak olursak, sigorta şirketlerinin dolaylı yada dolaysız olarak devletin sırtına yük olacak mali riskleri yüklenmesinin devletin üzerindeki mali külfeti azaltıcı etkisi vardır. Ayrıca bu sigorta çeşidinde toplanan fonların büyük meblağlara

ulaşıp, bunların büyük oranlarda sermaye piyasalarına aktarılması da devletin ekonomiyi düzenleyici ve destekleyici faaliyetlerine büyük katkıda bulunmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi hayat sigortacılığı sermaye piyasalarına yaptığı büyük fon aktarımları ile ülke ekonomileri için büyük önem arz etmektedir. Dünya prim üretiminin %60'ı hayat sigortalarından sağlanmaktadır. 1-2 trilyon Amerika Doları civarında olan bu rakam, yeni yatırımlar için çok değerli bir fon niteliğindedir. [Sergici, 2001: 68]

Hayat sigortaları işlemlerinde sigortacılığın geneli için geçerli olan tehlike riskinin sigortacı kuruluş tarafından üstlenilmesi geri planda kalmaktadır. Bu sigorta çeşidinde ana fonksiyon ticari yatırımların finansmanıdır diyebiliriz. Bu özellik bazı ülkelerde öyle ön plana çıkmıştır ki sigortanın riski azaltıcı özelliği düşünülmeden, sırf tasarrufların değerlendirilmesi amacıyla sigorta poliçeleri satın alınmaktadır.

Uzun vadeli ve etkin olarak kullanabilmenin yanında, hayat sigortası bireylerin de geleceğini garanti altına alacak güvence sağlaması bu sigortayı tercih edilebilir kılmıştır.

Hayat sigortacılığını da kendi içinde branşlara ayırabiliriz. İlki ferdi kaza sigortası olup, sigortalı ödediği primler karşılığında sigortacı kuruluş sigortalıyı maruz kalacağı her türlü kazalara karşı teminat altına alır.

İkinci sigorta türü ise maluliyet sigortası olup, bu sigorta türünde sigorta derecesine ve süresine karşı işsizlik tehlikesine karşı korur. İşsizliğin boyutlarına göre prim ödenir.

Diğer bir hayat sigortası çeşidi vefat sigortasıdır. Sigortalının vefatı vukuu bulduğunda sigorta şirketi tazminatı, sigortalının geride kalanlarına verir.

Son hayat sigortası çeşidi ise grup sigortasıdır. Bu sigortayı çoğunlukla belli bir sanayi kolunda çalışanlar için oluşturulmuş bir sigorta çeşididir. Buna göre sigortalanan grup

üyeleri (en az 50 kişi) belli miktarda primleri öderler ve ödedikleri bu primler karşılığında emekli olduklarında para alırlar. Bu sigorta türü emekli sandıkları gibi işleyen ve özel sektör tarafından yürütülen sigorta işlemidir.

2.9.2. Yangın Sigortaları

Yangın sigortası, alevli bir ateşin ve yangına sebep olsun olmasın yıldırım ve infilakın sebep olacağı maddi zararları karşılayan teminattır. [Sergici, 2001: 55]

Yukarıdaki yangın sigortasının tanımından ve kapsamında anlaşılacağı üzere yangın sigortasının teminatının işlemesi için sigortalı mallara zarar verecek yangın, yıldırım düşmesi ve infilak olaylarının vukuu bulması şartı vardır.

Yangın sigortalarında, yangın sigorta poliçesi düzenlenir. Poliçe düzenlenmeden önce poliçe kapsamına alınacak eşyalar, eşyalara ait her türlü bilgi, eşyaların kendisinin ve bulunduğu binanın riskleri ve sair detaylar exper tarafından değerlendirilir. Bunun sonucunda ödenecek prim ve karşılığında verilecek tazminat miktarı tespit edilir. Yangın sigortalarında da risk ile prim arasında doğru orantı vardır. Örneğin ahşap binaların ya da etrafında benzin istasyonu olan binaların yangın felaketine uğrama riski büyük olduğundan prim miktarı da yüksektir.

2.9.3.Kaza Sigortaları

Kaza, kasti olarak gerçekleşmeksizin, bilinçsiz bir olayın bir kişinin mal ve can varlığı üzerinde zarar verici etki bırakmasıdır.

Kazada, kast, bilinç ve önceden bilinme gibi olgular söz konusu değildir. Böyle olunca ekonomik kayba uğrama ihtimali söz konusu olup burada hemen sigorta işlemi devreye girmekte ekonomik kayıp tazmin edilmektedir. Bu branş altında birbiri ile alakalı olmasa bile birçok poliçe türü toplanmıştır. [Sezgici, 2001: 59]

1. Otomobil Sigortaları

- Otomobil Kasko Sigortası
- Otomobil Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası
- Otomobil Arzuya Bağlı Ek Sorumluluk Sigortası

2. Sorumluluk Sigortaları

- İşveren Sorumluluk Sigortası
- Üçüncü Şahıslara Karşı Sorumluluk Sigortası
- Ürün Sorumluluk Sigortası
- Mesleki Sorumluluk Sigortası
- Asansör Sorumluluk Sigortası
- Tüp gaz İmal ve Satışı Zorunlu Sorumluluk Sigortası
- Patlayıcı Madde İmal ve Satışı Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası
- Yeşil Kart Sigortası (Uluslar arası Zorunlu Trafik)

3. Diğer Çeşitleri

- Ferdî Kaza Sigortası
- Hırsızlık Sigortası
- Cam Kırılması

-Uçak-Helikopter kasko Sigortası

-Hukuksal Koruma Sigortası

Kaza sigortalarının en çok talep edilen poliçeleri Oto Kasko ve Oto Zorunlu Trafik sigortalarıdır. Kasko sigortaları, aracın yanması, çalınması yada çarpma veya çarpılma neticesinde doğan maddi zararları tazmin eder.

Sigortalı aracın ehliyetsiz kişiler tarafından kullanılması ya da alkollü kişilerin kontrolündeki aracın kazaya karışması neticesinde maddi hasar söz konusu olur ise, bu özel durumlarda sigorta şirketi tazminat ödememektedir. Bu şart kasko sigortalarında önceden belirtilmektedir.

Sorumluluk sigortaları ise, bir mesleğin icrası ya da bir ürünün üretilmesi esnasında, mesleği bizzat icra eden veya ürünü işlemekle yükümlü olanın şahsın üzerinde meydana gelebilecek zararları, 3. şahıslar üzerinde meydana gelen zararları ve de üründe oluşacak zararları tazmin eder.

Yeni teknolojiler, yeni ürünler, yeni üretim teknikleri kendine özgü çeşitli risklere sahiptir ve mesleğini icra edenler üzerinde büyük tehlikeler arz etmektedir. Bu tehlikelerin ortaya çıkması sigorta şirketlerini bu tehlikeleri bertaraf etme konusunda çalışmaya itmiştir. Sigorta şirketi bu tehlikeleri tespit edip muhtemel bu tehlikelerin sorumlularını belirler ve bu sorumluları sebep olacakları yada maruz kalacakları tehlikelere karşı sigortalar. Örnek olarak, üretim esnasında işbaşında bulunan işçinin bir hata veya kusur neticesinde maruz kalacağı bir yaralama hadisesinin tedavisinin masraflarının tazmin edilmesini verebiliriz.

Diğer kaza sigortası çeşitleri arasında sayılanlar arasında ferdi hayat sigortası ve hırsızlık sigortası daha büyük önem arz eder.

Ferdi Kaza sigortası yılan ve haşarat sokması, ısırılma neticesinde oluşabilecek kuduz hastalığı, zehirli gazların teneffüsü neticesinde oluşacak bedensel hasarlar, bedenini herhangi bir yerinde oluşacak burkulma ve kırılma ve benzeri gibi çok geniş kazaları poliçe kapsamına alan sigorta çeşididir. Dünyada ve ülkemizde pek yaygın olmayan satıcı oldukça güç bir sigorta türüdür.

Hırsızlık sigortası ise sigorta işlemine konu olan mekanda vukuu bulacak, zorla yada gizlenerek yapılan hırsızlıklar sonucunda veya hırsızlık teşebbüsü sonucu meydana gelebilecek zarar ve ziyan sonucunda oluşacak maddi kayıpları tazmin eden önemli kaza sigortası çeşitlerindedir. Terörün, yankesiciliğin ve dolandırıcılığın yaygın olduğu muhitlerde hırsızlık sigorta poliçeleri yaygın olarak kullanılmaktadır.

2.9.4.Nakliye Sigortaları

Nakliye sigortası, sigortalının malının bir yerden bir yere taşınması esnasında maruz kalabileceği riskler neticesinde doğabilecek hasar ve kayıpları belli primler karşılığında teminat altına olan ülke ekonomileri için önemli bir sigorta çeşididir.

Nakliyata konu olan mallarda, nakliyat aracının sebep olduğu hasarlardan doğan kayıplar veyahut nakliyat aracının sebep olmaksızın oluşan maddi hasarlar, deniz nakliyat araçlarının bizzat kendilerinin hasara uğraması sonucu oluşan kayıplar ya da beklenen karın, kiranın ve navlunun elde edilememesi ihtimali doğacak kayıpların tazmini nakliye sigortalarının konularıdır.

2.9.5. Deprem Sigortası

Deprem sigortası, yer sarsıntıları nedeniyle sigortalının meskeninde meydana gelebilecek hasar ve kayıpları önceden ödenen risk primleri karşılığında tazmin eden sigorta çeşididir.

Ülkemizde ise deprem sigortası zorunlu deprem sigortası adı altında devlet eliyle yapılıp, deprem sigortası oluşturma yetkisi özel kuruluşlardan alınmıştır.

27 Eylül 2000 tarihinden itibaren ticarethane, büro ve meskenlerin depreme karşı sigortalınması kanun hükmünde kararname ile zorunlu hale getirilmiş ayrıca 27 Kasım 2000 tarihinden itibaren zorunlu deprem sigortası olmayanların tapuda hiçbir işlemi yapılmayarak bu sigortanın yaygınlaşmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Bu sigortaya yaptırmayanlara cezai müeyyide uygulanacağı karara bağlanmıştır. Deprem sonucu oluşacak hasarların bu sigorta kapsamı dışında kalanlar için tazmin edilmeyeceği hususu da önemle belirtilmiştir.

Zorunlu deprem sigortası poliçeleri Doğal Afet Sigorta Kurumu (D.A.S.K.) adına poliçe çıkartılmak suretiyle yapılmaktadır. Toplanan primler ve ödenecek tazminatlar bu kurumun bünyesinde toplanmaktadır. Primler ve tazminatlar sigortalının meskeninin metre kare ölçüsüne göre hesaplanmakta burada metre kare hesabı, ölçülmesinin, mesken sahibinin beyanına göre yapılmaktadır.

Zorunlu Deprem Sigortaları Kurumunun bugün için 1 milyar Amerikan Doları ödeme gücüne sahip olduğu bilinmektedir.

2.9.6.Sağlık Sigortaları

Halk arasında sağlık sigortası olarak bilinen bu sigorta türünde oluşması halinde her türlü sağlıkla ilgili masraflar, önceden ödenen primler karşılığında tazmin edilmektedir. İnsanların sağlıklı oldukları zamanlarda yaptırabilecekleri bir sigorta türüdür. Kronik hastalıklara halen sahip olup ta sağlık sigortası yaptırmak isteyenler (verem, kanser vb.) sigorta kapsamı dışında tutulmaktadır.Hastalık sonucu uygulanacak tedaviler ayakta ve yatakta tedaviler şeklinde sınırlandırılıp, prim ve azami tazminat miktarları bunlara göre belirlenmektedir.

Son yıllarda hızla gelişen ve yaygınlaşan sağlık sigortaları, sağlık hizmetlerinin kalitesini arttırmakla, sağlık bilincinin oluşmasında da büyük paya sahiptir.Sağlık sistemine yaptığı katkılar ve ekonomik prim miktarları arayışı bu sigortaları gittikçe talep edilir hale getirmiştir.

2.9.7.Diğer Sigortalar

Bu başlık altında sıralanabilecek sigortaları tarım sigortası, hukuksal koruma sigortası, montaj sigortası, hayvan hayat sigortası gibi sigortalardır.

Kısaca değinecek olursak tarım sigortası çiftçi ve köylü vatandaşın geliştirdikleri ürünlerden yeterli mahsul alamamalarına neden olacak tehlikelere karşı bu vatandaşları koruyan, zararını teminat altına alan sigortadır.

Hukuksal koruma sigortası, sigortalının gerçekleştirdiği herhangi bir hukuki sözleşmeden doğacak olan muhtemel anlaşmazlıkların sulhu için mahkemeye gidilmesi halinde, sigortalının hukuki çıkarlarının korunması için yapılan her türlü masrafların sigortacı kuruluş tarafından üstlenmesini ifade eder.

Montaj sigortası oldukça spesifik bir sigorta türü olup, sigortalı makinenin kurulacağı yere montajı sırasında meydana gelebilecek bilinçsiz her türlü hasarı teminat altına alan sigortadır.

Hayvan sigortaları ise, evcil ve besi hayvanlarını bulaşıcı hastalıklardan veya kaza sonucu oluşabilecek zararlardan koruyan bir sigorta türüdür.

3. DÜNYA SİGORTACILIK SEKTÖRÜ İÇİNDE TÜRKİYENİN YERİ VE FON OLUŞTURMA KAPASİTESİ

3.1. Dünyada Fon Sağlama Açısından Sigorta Şirketlerinin Kapasitesi

Sigorta şirketlerinin hemen hemen dünya üzerindeki tüm ülkelerde öne çıkan fonksiyonu, maddi zarara uğrama riskini üstlenmesidir. Özellikle gelişmemiş ve de gelişmekte olan ülkelerde bu durum oldukça belirgin bir yapıdadır. Düzenlenen konferanslarda, sigortayı tanıtıcı toplantılarda, televizyon programlarında hep sigortacılığın risk alma fonksiyonu gündemdedir.

Gerçektende geleneksel sigorta şirketlerinin başlıca rolü, risk değerlendirmesine dayanarak saptanan bir fiyat karşılığında riski üstlenmek olmuştur [Ezerdi, 2002: 33]. Böylece önlenemez finansal sonuçları tahmin edilemeyen olaylar kontrol altına alınarak maliyetler makul seviyelere çekilmektedir.

Ülkelerin iktisadi kalkınmasında önemli işleve sahip olan yatırımların finansmanı konusunda sigorta şirketlerinin önemli katkısı yada potansiyel katkılarının olabileceğinin uzmanlar tarafından fark edilmesiyle, sigortacılık sektörünün belki de daha önemli olan bu yönü 90'lı yıllardan itibaren özellikle gelişmiş ülkelerde gündeme oturmuştur.

İşte sigortacılığın ikinci ve belki de daha önemli olan fon oluşturup bunları kullandırma fonksiyonu, günümüzde daha ön plandadır. Bu fonksiyon modern ekonomik sistemlerin bir gereği olarak ortaya çıkmıştır. Tasarrufların ekonomik kalkınma ve büyüme için olmaz şart olduğu günümüzde, sigorta şirketlerinin düzenlediği poliçeler karşılığında tasarrufları toplaması ve kurumsal bir yatırımcı rolü üstlenmesi, tüm ekonomiler için gerçekten çok önemli bir konudur. Sigorta şirketleri bu yeni sahip oldukları kurumsal yatırımcı kimliğiyle, küçük fonları büyük fonlara, kısa vadeli fonları uzun vadeli fonlara dönüştürme gibi ekonomilerde en kilit ve önemli bir noktada kendilerine rol bulmuşlardır.

Bu rol gerçekten sermayenin ekonomi içinde sağlıklı ve verimli bir şekilde dağılması için hayati önemdedir ve bu konuda uzmanlaşan sigorta şirketleri fonlara yön verip, değerini artırma konusunda poliçe ve fon sahiplerine ve de bireysel yatırımcılara kıyasla daha mahir ve başarılıdırlar.

Özellikle sanayileşmiş ülkelerde, sigortacılığa, fon oluşturma kapasitesine sahip ve bu fonların verimli alanlara yönlendirilmesinde elverişli bir sektör olarak bakılmaktadır [İTO, 1994: 373]. Gelişmiş ülkeler son derece karmaşık, birbirleri ile olabildiğince ilişkili hızlı, değişken yapıya sahip, üretim mekanizması sürekli çalışan, sanayi yapısına sahiptir. Bu ülkelerde üretim mekanizmasının durması ya da yavaşlaması ekonomik istikrarları açısından son derece sakıncalı ve istenmeyen bir durumdur. Bu istenmeyen durumun gerçekleşmemesi içinde üretim enstrümanlarının sürekli olarak fonlarla beslenmesi gerekmektedir. Sigorta şirketleri de halktan topladığı primlerle oluşturduğu fonları hisse senetlerine tahvillere yatırarak, direk borç vererek, ortaklık kurmak şekillerinde ihtiyacı olanlara kullanırlar. Bu sayede finansman açığı bulunan şirketlerin bu problemi çözülmekte olup, aynı zamanda fon ihtiyacı bulunan şirketlerin bu problemi çözülmekte olup, aynı zamanda ülke ve sektör kalkınmasına da katkıda bulunmaktadır.

Yabancı gelişmiş ülkelerde sigortacılık faaliyetlerinin gelişmesinin önemli bir nedeni de sermaye piyasaların gelişmiş ve etkin çalışmasıdır. tasarrufların ülke sathından toplanıp yine ülkenin er alanındaki fon ihtiyacı olanlara sunulmasının mekanizması sermaye piyasalarıdır. Etkin çalışan sermaye piyasaları sigorta şirketlerinin fon kullandırma işlevini en mükemmel ve verimli şekilde yerine getirmesini sağlayan en büyük etkendir. Gelişmiş ülkelerin aksaksız işleyen sermaye piyasası yapıları sigorta şirketlerinin daha da büyümesine ve bankalarla fon kullandırma ve yatırım finansmanı yarışına girmelerine mekan hazırlamıştır. Sermaye piyasaları, sundukları yatırım araçları vasıtalarıyla sigorta şirketlerinin sahip oldukları fonları değerlendirmesinde kolaylık sağlamış olurlar. Bu sayede sigorta şirketleri sahip oldukları fonları sermaye piyasalarının sunduğu yatırım araçlarına kolaylıkla bağlayarak üzerlerindeki riski azaltmış olurlar. Ayrıca sigorta şirketleri, harekete geçirdikleri tasarruflar vasıtasıyla da sermaye piyasalarını güçlendirici etkiye sahiptir. Bu açıdan bakılacak olursa, hem sermaye piyasaları, hem de sigorta şirketleri, karşılıklı olarak olumlu etkileşim içerisindedirler.

Sigorta şirketlerinin piyasalara sağladığı fonların faydalarını ise aşağıda şu şekilde sıralayabiliriz.

Öncelikle, sigorta şirketleri düzenledikleri poliçeler vasıtasıyla topladıkları tasarrufları tarım, enerji, bilişim, uzay, madencilik gibi önemli sektörlerle pay seneleri, tahvil ya da borç verme gibi yollarla aktararak, bu önemli sektörlerin gelişimine katkıda bulunurlar. Bu fonlarla yeni şirketler kurulabilir, duran varlıkların finansmanı en iyi şekilde sağlanır ve de uzun vadeli bu fonlar sayesinde şirket karlılıkları en üst seviyeye çıkar.

Sigorta şirketlerinin sağladıkları bu fonlar, bankaların piyasalara sundukları fonlarla birleşince kaynak maliyeti oldukça düşer, kredi bulma imkanları kolaylaşır, yeni yatırımların önü açılmış olur.

Sigorta şirketlerinin sağladıkları fonlar devletin alt yapı harcamalarını da destekleyici ve azaltıcı niteliktedir. Sigorta şirketlerinin kurdukları özel sosyal güvenlik ağı ile devletlerin sosyal güvenlik alanında yapacakları harcamalar azalır ve buraya ayıracakları fonları devletin kasasında kalır. Böylece devlet açısından fon tasarrufu sağlanmış olup, söz konusu fazla fonlar daha önemli alanlara yatırım faktörü olarak sunulur. Örneğin Avrupa da şu anda özel sigortacılık kamu finansmanında önemli bir rol oynamakta, Avrupa hükümetleri bu sayede sosyal güvenlik harcamalarından kısıntı yapmaktadırlar [Ezerdi, 2002: 34].

Sigorta şirketleri sağladıkları kaynaklarla hem kamunun hem de özel sektörün kaynak sıkıntısını giderirken diğer yandan ekonomik açıdan vatandaşın yaşam standardını yükseltici etkide bulunurlar. Sigorta şirketleri sundukları bireysel emeklilik hizmetleri ile, sağlık hizmeti standartları yükseltmeleri ile vatandaşın yaşam standartlarına katkıda bulunurlar.

Sigorta şirketleri sundukları fonlar sayesinde ülkelerin ihracat oranını arttırmaları. Ekonomik ve ticari alanda, iç piyasa üretim kesiminin payı arttırmaları. Bunlar sayesinde ekonomiye canlanma gelir, ödemeler dengesi düzelir, döviz stokları zenginleşir.

Sigorta şirketleri tasarruf miktarı üzerinde direk etkiye sahip oldukları ya da tasarruf etmeyi tüketmekten daha cazip kılan yatırım araçları vasıtasıyla, ülkede eğer enflasyon mevcut ise enflasyonu düşürücü ya da kontrol edici etkiye sahiptir.

Gerçektende yurt içi tasarruf miktarının artırılması ülkelerin ekonomileri için çok büyük öneme sahiptir. Yurt içi tasarrufların yurt dışı tasarruflara göre yüksek tutmak, yabancı tasarruflara olan ihtiyacı azaltır. Bu durumda ekonominin kontrolü yabancıların elinde değil, yurt içindeki tasarruf sahibi vatandaşların elinde olur. Bu ise ekonominin kontrol ve gelişiminin daha kolay olacağına bir göstergesidir. İşte sigorta şirketlerinin tasarruf miktarını artırma özelliğinin ülke ekonomileri için sağladığı hayati faydalardan biri de budur.

Sigorta sektörü açıklanmaya çalışıldığı üzere modern ekonomik global sistemde gerçekten çok büyük rol oynamaktadır. Sigorta sektörünün genel kabul görmüş iki ana işlevi olan riski üstlenme ve fon oluşturma günümüz ekonomilerinde yokluğu halinde büyük güçlük ve sıkıntılara neden olacak kadar güce sahiptir. Ama nereden bakılırsa bakılsın sigortacılığın ikinci fonksiyonu olan fon oluşturma diğerine nazaran daha büyük öneme sahiptir.

Durum böyle olunca sigortacılık sektörünün fon sağlama işlevi ve kapasitesini önce dünya ülkeleri sonra gelişmiş ülkeler açısından konunun daha iyi anlaşılması açısından faydalı olacaktır. Bundan dolayı aşağıdaki tabloda Dünya üzerindeki çeşitli devletlerin sigortacılık sektörünü kullanarak elde ettiği primler verilmiştir. Aşağıda Milyar Dolar olarak verilen miktarlar dünya ülkelerinin sigortacılık vasıtasıyla ne kadar büyük meblağlara sahip olduklarının en açık ve net göstergesidir. Birkaç milyar Dolar için Uluslar Arası Para Fonu ile hararetli pazarlıklara girildiği Günümüzde sigortacılık sektörünün ülkemize sağlayabileceği potansiyel kaynaklar açısından aşağıdaki tablo oldukça önemlidir.

Tablo 1 : Ülkeler İtibariyle Toplam Prim Üretimi

	Milyon Dolar		% Artış	Dünya Sıralaması	Pazar Payı (%)	
	2000	1999			2000	1999
Kuzey Amerika	911.914	841.608	8.4		37.32	36.01
ABD	865.327	798.922	8.3	1	35.41	34.19
Kanada	46.587	42.685	9.1	8	1.91	1.83
Latin Amerika ve Karaibler	40.757	36.373	12.1		1.67	1.56
Brezilya	12.554	11.203	12.1	19	0.51	0.48
Meksika	9.866	8.212	20.1	24	0.40	0.35
Arjantin	7.090	6.509	8.9	27	0.29	0.28
Şili	2.687	2.448	9.8	38	0.11	0.10
Venezuela	2.227	1.892	17.7	40	0.09	0.08
Kolombiya	1.828	1.910	-4.3	42	0.07	0.08
Peru	555	562	-1.2	52	0.02	0.02
Diğer Ülkeler	3.950	3.637	8.6		0.16	0.16
Avrupa	780.152	764.786	2.0		31.93	32.73
Birleşik Krallık	236.960	204.958	15.6	3	9.70	8.77
Almanya	123.722	138.829	-10.9	4	5.06	5.94
Fransa	121.910	123.114	-1.0	5	4.99	5.27
İtalya	63.062	66.649	-5.4	6	2.58	2.85
İspanya	37.617	33.918	10.9	9	1.54	1.45
Hollanda	36.450	38.073	-4.3	10	1.49	1.63
İsviçre	29.950	33.242	-9.9	12	1.23	1.42
Belçika	20.518	19.197	6.9	15	0.84	0.82
İsveç	17.874	16.431	8.8	17	0.73	0.70
İrlanda	16.551	15.247	8.6	18	0.68	0.65
Finlandiya	11.345	11.430	-0.7	20	0.46	0.49
Avusturya	10.741	11.647	-7.8	21	0.44	0.50
Danimarka	10.332	11.025	-6.3	22	0.42	0.47
Norveç	7.514	7.202	4.3	26	0.31	0.31

Portekiz	6.605	6.813	-3.1	28	0.27	0.29
Rusya	6.072	3.915	55.1	30	0.25	0.17
Lüksemburg	5.323	5.725	-7.0	31	0.22	0.24
Polonya	4.794	4.660	2.9	32	0.20	0.20
Türkiye	2.839	2.324	22.2	37	0.12	0.10
Yunanistan	2.345	2.593	-9.6	39	0.10	0.11
Çek Cumhuriyeti	1.829	1.825	0.2	41	0.07	0.08
Macaristan	1.361	1.254	8.5	44	0.06	0.05
Diğer Ülkeler	4.438	4.715	-5.9		0.18	0.20
Asya	646.911	627.879	3.0		26.47	26.87
Japonya	504.005	500.037	0.8	2	20.62	21.40
Güney Kore	58.348	52.280	11.6	7	2.39	2.24
Tayvan	22.790	19.977	14.1	13	0.93	0.85
Çin	19.278	16.830	14.5	16	0.79	0.72
Hindistan	9.933	8.709	14.1	23	0.41	0.37
Hong Kong	7.898	7.034	12.3	25	0.32	0.30
İsrail	6.125	5.771	6.1	29	0.25	0.25
Diğer Ülkeler	18.584	17.241	7.8		0.76	0.74
Afrika	25.204	25.270	-0.3		1.03	1.08
Güney Afrika	21.167	21.175	0.0	14	0.87	0.91
Fas	964	972	-0.8	46	0.04	0.04
Mısır	598	579	3.3	50	0.02	0.02
Diğer Ülkeler	2.475	2.544	-2.7		0.10	0.11
Okyanusya	38.954	41.037	-5.1		1.59	1.76
Avustralya	35.739	37.514	-4.7	11	1.46	1.61
Yeni Zelanda	2.979	3.282	-9.2	36	0.12	0.14
Diğer Ülkeler	237	241	-1.7		0.01	0.01
Dünya Toplamı	2.443.673	2.336.952	4.6		100.0	100.0

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Bilindiği üzere sigorta şirketlerinin en büyük fon kaynağı topladığı primlerdir. Swiss Reinsurance Company (Swiss Re)'nin 2002'de yayınlanan 2000 yılına ilişkin verilere göre dünya sigorta primleri toplamı 2.444 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam, 1999 yılında 2.337 milyar. \$ olarak gerçekleşmiştir. Sigorta prim üretiminde 1999 yılına nazaran nominal bazda % 4,6, reel oranda ise % 6.6 artış görülmektedir [TKB. 2002: 62].

Tablodan da anlaşılacağı üzere dünya sigorta prim üretiminin %37'sini Amerika üretilirken, %32'si Avrupa da %26,5'i Asya da, geri kalan %2,5'lük kısım ise Okyanusya ve Afrika da üretilmiştir. 2000 yılı verilerine göre en çok prim üreten 5 ülke [A.B.D. , Japonya, İngiltere, Almanya, Fransa] dünyadaki toplam prim üretiminin % 75,78'ini gerçekleştirmektedir. Oysa bu ülkeler dünya nüfusunun % 13,2'sini oluşturmaktadır [Sigorta Dünyası. 2002: 22]. Ülkelerin sanayileşme durumuna göre prim üretimini incelersek, prim üretiminin %90,7'lik kısmı sanayileşmiş ülkelerde, geri kalanı ise gelişmekte olan ülkelerde üretilmiştir.

İktisadi organizasyonlara üye ülkelerin toplam prim üretimini incelersek Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi ülkelerin piyasalarında üretilen toplam prim üretimi dünya prim üretiminin %93,8 ini oluşturmaktadır. G7 örgütü olarak adlandırılan ve Amerika, Kanada, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Fransa'nın oluşturduğu sanayileşmiş 7 ülkede üretilen primler dünya toplam prim üretiminin %80,3 ünü oluşturmaktadır.

Ülkelerin prim üretimi sıralamasında ise Amerika 865 milyar \$'lık üretimiyle %35,4'lük paya sahiptir. Amerika'yı %20,6'lık payla Japonya, %9,7'lik payla Birleşik Krallık, %5,1'lik payla Almanya ve %5'lik payla Fransa izlemektedir.

Bu rakamlardan anlaşılacağı üzere sigorta şirketleri büyük bir oranda gelişmiş ülkelerde yoğun ve işlevsel faaliyet göstermektedir. Ülkelerin ekonomik gelişme düzeyi arttıkça sigorta katılımının da arttığını rakamlardan anlayabiliriz [Sigorta Dünyası. 2002: 22]. Gelişmiş ülkelerin piyasaları, teknoloji yoğun çeşitli sektörleri, halkın üst seviyedeki hayat standartları, yüklü miktarlardaki ihracatları sigorta şirketlerinin yüklü miktar prim toplamasının unsurlarını oluşturmaktadır.

Türkiye ise toplam prim üretiminde 2,8 milyar \$'lık üretimiyle dünya prim üretiminin yaklaşık %1'ini üretmektedir. Bu rakamlarla Türkiye dünya prim üretimi sıralamasında incelenen 88 ülke arasında 37. sırada yer almaktadır. Ülkemiz toplam prim üretimi açısından hak ettiği yerden çok uzak durumdadır. Bir Avrupa ülkesi sayılabilecek ülkemizin sahip olduğu potansiyeli hesaba katacak olursak daha üst sıralarda yer alması gerektiği herkesin kabul ettiği bir gerçektir.

Her ne kadar dünya sigorta prim üretiminin ulaştığı rakamların ülkeler açısından incelenmesi, sigortacılık sektörünün önemini bize anlatsa da sigortacılık sektörünün fon sağlama ve ekonomiye katkısı açısından yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple bir ülkedeki sigorta sektörünün sahip olduğu önemi anlamak için, o ülkedeki kişi başına düşen prim üretimini incelememiz gerekmektedir. Bir ülkede kişi başına düşen toplam prim üretimi, ülkeler açısından sigorta sektörünün gelişmişliğini anlatmada toplam prim üretiminden daha anlamlıdır

Tablo 2 : Ülkeler İtibariyle Kişi Başına Düşen Toplam Prim Üretimi

	Toplam (\$)	Hayat (\$)	Hayat Dışı (\$)	Dünya Sıralaması
Kuzey Amerika	2.987.6	1.525.5	1.462.1	
ABD	3.152.1	1.611.4	1.540.7	4
Kanada	1.516.8	757.2	759.6	14
Latin Amerika ve Karaibler	79.5	26.6	52.9	
Arjantin	191.3	71.9	119.4	37
Şili	175.8	126.0	49.7	39
Meksika	101.2	50.8	50.4	51
Venezuela	91.8	2.4	89.5	52
Brezilya	75.6	12.9	62.7	54
Kolombiya	43.2	11.7	31.5	59
Peru	21.6	7.9	13.7	70
Avrupa	945.2	616.8	328.3	
İsviçre	4.153.9	2.583.3	1.570.6	1
Birleşik Krallık	3.759.2	3.028.5	730.7	3
İrlanda	2.552.4	1.888.2	664.2	5
Hollanda	2.290.2	1.356.9	933.3	6

Finlandiya	2.191.7	1.744.4	447.2	7
Fransa	2.051.1	1.437.4	613.7	8
İsveç	2.013.8	1.521.0	492.8	9
Danimarka	1.936.4	1.223.3	713.1	10
Belçika	1.854.7	1.254.3	600.4	12
Norveç	1.559.0	738.1	820.9	13
Almanya	1.491.4	683.0	808.5	15
Lüksemburg	1.475.9	540.4	935.5	16
Avusturya	1.313.1	606.9	706.1	17
İtalya	1.084.3	637.8	446.5	20
İspanya	954.2	555.7	398.6	25
Portekiz	659.6	353.9	305.7	30
Yunanistan	221.7	118.5	103.2	36
Çek Cumhuriyeti	177.5	57.3	120.3	38
Macaristan	136.1	63.2	72.9	43
Polonya	124.0	49.6	74.4	45
Türkiye	42.6	7.8	34.8	60
Rusya	41.8	19.5	22.3	61
Asya	179.6	138.8	40.9	
Japonya	3.973.3	3.165.1	808.2	2
Güney Kore	1.234.1	935.6	298.5	18
Hong Kong	1.162.0	892.9	269.1	19
Tayvan	1.030.0	710.3	319.7	22
İsrail	976.3	508.6	467.7	22
Çin	15.2	9.5	5.7	73
Hindistan	9.9	7.6	2.3	78
Afrika	31.7	23.5	8.2	
Güney Afrika	472.1	392.9	79.1	31
Fas	34.0	9.9	24.1	65
Mısır	8.7	2.7	6.1	80
Okyanusya	1.316.2	806.2	510.0	
Avustralya	1.859.3	1.193.5	665.8	11
Yeni Zelanda	778.2	212.6	565.6	27
Dünya Toplamı	404.9	252.1	152.8	

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Ülkeler itibariyle kişi başına düşen prim üretim miktarlarını incelediğimizde, 2000 yılı verilerine göre, kişi başına 4.154 \$'lık sigorta primi üretimiyle İsviçre ilk sırada gelmektedir. İsviçre'yi 2. sırada 3.973 \$ ile Japonya, 3. sırada 3.759 \$ ile Birleşik Krallık, 4. sırada ise 3.152 \$ ile Amerikanın izlediği görülmektedir.

Bu rakamlar gerçekten sigortacılığın ülkeler açısından gelişmişlik düzeyinin tespiti açısından oldukça faydalıdır. Örneğin İsviçre de 2000 yılı içinde üretilen 4.154 \$'lık prim üretim, yaklaşık Türk Lirasıyla ifade edecek olursak bu miktar 6 Milyara tekabül eder, sigortacılık faaliyetlerinin bu ülkede ne kadar yaygın olarak yapıldığının ve sigortacılık kültürünün bu ve diğer ülkelerde oturmuş olduğunun göstergesidir. Yukarıdaki rakamlardan anlaşıldığına göre bu ülkelerdeki her vatandaş yıllık gelirinden ortalama 5 milyar Türk Liralık kısmı sigorta işlemine vermeye razı olmaktadır. Ülkemizde ise kişi başına düşen sigorta primi üretimi yaklaşık olarak 43 \$'dır. Bu rakamı Türk Lirası olarak hesaplayacak olursak yaklaşık 60 milyon Türk Lirası karşımıza çıkmaktadır. Kapladığı alan olarak bizden defalarca küçük olan İsviçre'nin ürettiği kişi başına 6 milyar Türk Lirası ile, bizim ürettiğimiz 60 milyon Türk Liralık rakam arasındaki uçurumu düşünmek bile Türk sigortacılık sektörünün yabancı ülkelere nazaran ne kadar geri kaldığını anlamada yeterlidir.

Ülkeler itibariyle kişi başına prim üretim miktarları sigortacılığın ülkelerdeki ekonomik gelişmelere katkısı açısından daha anlamlıdır. Bu rakamlar özellikle sigorta kültürünün gelişmişliği açısından daha manidar veriler vermektedir. Rakamlara göre yine gelişmiş ülkelerde yaygın sigorta kültürü hakim durumdadır. Sigorta kültürünün yaygın olması da söz konusu ülkelerde halkın büyük çoğunluğunun ekonomiye katkıda bulunduğunu, sağlıklı izleyen ekonomilerin özelliği olan paranın belli kişi ve kurumlar arasında değil de ülke çapında sirküle edildiğini, sigorta şirketlerinin elinde biriken meblağın yatırımlara yöneldiğini bize göstermektedir. Aşağıdaki tablo sanayileşmiş ülkelerin ve gelişmekte olan ülkelerin toplam prim üretimi açısından karşılaştırmasını bize vermektedir.

Tablo 3: Sanayileşmiş Ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Sigorta Prim Üretimleri

	Toplam			Hayat			Hayat Dışı		
	2000	1999	Pazar Payı	2000	1999	Pazar Payı	2000	1999	Pazar Payı
Sanayileşmiş Ülkeler	2.217.505	2132318	90,74	1.384.279	1.301.676	91	833691	830642	90,33
Gelişmekte Olan Ülkeler	226.168	204634	9,26	136.974	12.527	9	89194	82107	9,67

Yukarıdaki tablodan da sigortacılık işlemlerinin, daha ziyade gelişmiş ve sanayileşmesini tamamlamış batı ülkelerinde daha yoğun yapıldığının ve 2000 yılında bu ülkelerde üretilen toplam prim üretiminin, dünya prim üretiminin % 90,74'ünü karşıladığını görmekteyiz. Gelişmekte olan ülkeler arasında ise sigortacılık faaliyetlerinin gelişmediğini bu ülkelerin toplam prim üretimi içerisinde sahip olduğu % 9,26'lık oran bize anlatmaktadır.

Bir ülkede sigorta sektörünün ekonomik kalkınmaya ve ekonomiye katkısını kesin ve tam olarak belirleyen faktör ise sigorta sektöründe üretilen toplam primlerin Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içerisindeki payıdır.

Gayri safi milli hasıla adından da anlaşılacağı gibi bir ekonomide bir yıl içinde yapılan iktisadi faaliyetlerin sonucunu topyekün ifade eden bir terimdir [Güçlü, 94: 136] Daha öz bir ifadeyle bir yıldan diğerine geçerken ülkenin tüm sektörleri tarafından üretilen varlıkların toplam değeridir.

Sigortacılık sektörünün bir ülkedeki belli bir dönemde toplam üretime katkısı, sigortacılık sektörünün fon sağlama, dolayısıyla ülke refahını artırıcı etkisini de ortaya koyar. Hangi ülkede gayri safi milli hasıla içindeki sigorta prim üretimi miktarı fazlaysa, o ülkede ekonomi hakkında olumlu şeyler söylenebilir. Aşağıdaki Tablo 4 bu konuyla ilgilidir.

Tablo 4 : Ülkeler İtibariyle Dünya Prim Üretiminin GSMH İçindeki Payı

	Toplam (%)	Hayat (%)	Hayat Dışı (%)	Dünya Sıralaması
Kuzey Amerika	8.62	4.40	4.22	
ABD	8.76	4.48	4.28	12
Kanada	6.56	3.27	3.28	18
Latin Amerika ve Karaibler	2.05	0.69	1.36	
Şili	4.07	2.92	1.15	33
Arjantin	2.49	0.94	1.55	50
Kolombiya	2.25	0.61	1.64	53
Brezilya	2.11	0.36	1.75	55
Venezuela	1.85	0.05	1.80	60
Meksika	1.72	0.86	0.85	63
Peru	1.03	0.38	0.65	76

Avrupa	8.19	5.34	2.84	
Birleşik Krallık	15.78	12.71	3.07	2
İsviçre.	12.42	7.72	4.70	4
İrlanda	10.14	7.50	2.64	7
Hollanda	9.87	5.85	4.02	8
Fransa	9.40	6.59	2.81	10
Finlandiya	9.32	7.42	1.90	11
Belçika	8.40	5.68	2.72	13
İsveç	7.87	5.94	1.93	14
İspanya	6.73	3.92	2.81	17
Almanya	6.54	3.00	3.55	19
Danimarka	6.37	4.03	2.35	20
Portekiz	6.29	3.37	2.91	21
İtalya	5.80	3.41	2.39	23
Avusturya	5.66	2.61	3.04	25
Norveç	4.35	2.06	2.29	31
Çek Cumhuriyeti	3.60	1.16	2.44	38
Lüksemburg	3.46	1.27	2.19	39
Polonya	3.03	1.21	1.82	42
Macaristan	2.95	1.37	1.58	43
Rusya	2.42	1.13	1.29	51
Yunanistan	2.10	1.12	0.98	56
Türkiye	1.45	0.27	1.19	68
Asya	7.72	5.96	1.76	
Güney Kore	13.05	9.89	3.16	3
Japonya	10.92	8.70	2.22	5
Tayvan	7.39	5.10	2.29	15
İsrail	5.55	2.89	2.66	26
Hong Kong	4.86	3.73	1.12	29
Hindistan	2.32	1.77	0.55	52
Çin	1.79	1.12	0.67	61
Afrika	4.09	3.03	1.06	
Güney Afrika	16.86	14.04	2.83	1
Fas	2.79	0.81	1.98	45
Mısır	0.62	0.19	0.43	83
Okyanusya	8.87	5.43	3.44	
Avustralya	9.41	6.04	3.37	9
Yeni Zelanda	5.96	1.63	4.33	22
Dünya Toplamı	7.84	4.88	2.96	

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Direk prim üretiminin gayri safi milli hasıla içindeki payının en yüksek olduğu ülke %19,9 ile Güney Afrika'dır. Güney Afrika'yı %15,8'le Birleşik Krallık, %13,1'le Güney Kore, %12,4'le İsviçre ve onu da %10,9'la Japonya izlemektedir.

Bu verilere göre Güney Afrika Cumhuriyeti'nde bir yılda üretilen tüm mal ve hizmetlerin %19,9 'luk kısmı sigorta sektörünün finansmanı ile gelmektedir. Yine aynı şekilde Birleşik Krallıkta bir yıl içinde üretilen tüm mal ve hizmetlerin %19,9 'luk kısmını sigorta sektörü sağlamaktadır. Bizden gerek işgücü gerek toprak gerekse sahip olduğu imkanlar açısından defalarca daha zayıf olan Güney Kore'nin ise G.S.M.H. içindeki sigorta primlerinin oranı %12,4'tür. Bu veriler bize sigorta şirketlerinin topladığı primlerin ne kadar büyük meblağlara ulaşabileceği ve bu meblağların en etkin ve en faydalı şekilde ülke yararına sunulabileceğinin en büyük göstergesidir

Türkiye'nin durumu yine diğer iki tablonun ışığında verilenlerden pek fazla değildir. Türkiye toplamda %1,45'lik payla dünya sıralamasında 68. sırada yer almaktadır. Türkiye sınırları içerisinde 2000 yılında üretilen hasılanın sadece ve sadece % 1,45'i sigortacılık sektöründen gelmektedir.

Sigortacılık sektörünün dinamosu olan ve fon oluşturma işlemine kaynaklık eden hayat branşında ise tabloya göre %14 oranla Güney Afrika 1. sırayı almaktadır. Bu ülkeyi sırasıyla % 12,7 ile Birleşik Krallık, % 9,9 ile Güney Kore, % 8,7 ile Japonya ve % 7,7 ile İsviçre izlemektedir. Türkiye de ise bu oran % 0,27'dir. Bu oran sigortacılık sektörünün ülkemiz sınırları içerisinde yatırımları destekleyecek fonları oluşturma konusunda oldukça başarısız olduğunun açık bir göstergesidir. Toplam prim üretiminin G.S.M.H içindeki açısından Türkiye ile arasında yaklaşık iki kat fark olan ülkeler olan Yunanistan ve Macaristan, hayat primlerinin G.S.M.H. içerisindeki payları açısından Türkiye'den yaklaşık olarak 5-6 kat daha fazla üstündür.

Bu verilerde açıkça gösterilmektedir ki Türk sigortacılık sektörünün gayri safi millî hasılaya katkısı yok denecek kadar azdır ve Türkiye de sigortacılık sektörünün sahip olduğu fon oluşturma gücünün henüz yeterince etkin olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer ülkeler özellikle de

gelişmiş batı ülkeleri sigorta sektörünün fon oluşturma gücü açısından ülkemizden kat be kat daha üstündür.

Bu ülkeleredeki sigorta şirketlerinin topladığı fonları üretimi artırıcı şekilde piyasalara sunulduğu ve bunun sonucu ülkenin toplam varlıklarına yaptığı katkılar rakamlarla ortadadır. Örneğin gelişmiş ülkelere sayılan Birleşik Krallıkta 2000 yılında üretilen toplam varlıkların %15,8'lik kısım sigorta şirketleri marifetiyle sağlanmaktadır.

Türkiye'deki sigortacılık faaliyetlerinin ise kullandırma açısından sanayileşmiş fon oluşturma ve ülkelere kıyaslanacak kadar geride olduğunu, Türk sigorta şirketlerinin performansını veren rakamlardan anlayabiliriz.

Yukarıda verilen tablolardaki verileri toparlayarak verecek olursak Türkiye'nin 2000 yılında ürettiği toplam prim miktarının dünya toplam prim üretiminin yaklaşık % 1'ini oluşturduğu ve 2.8 milyar \$'lık bir meblağa ulaştığı tablodan anlaşılmaktadır. Sıralama da ise 37. sıradadır. Hayat dış sigorta prim üretiminde ise %2,5'lik pay 2.3 milyar \$'lık prim üretimiyle biraz daha iyi bir tablo çizmektedir ve dünya sıralamasında 30. sıradadır. Ülkemiz Hayat sigortası branşında ise %0,27 üretimle sıralamada 43. sırada yer almaktadır.

Türkiye 2000 yılında ülkeler arasında kişi başına düşen prim miktarları sıralamasında ise 43 \$'lık üretimle 60. sırada yer almaktadır. Kişi başına prim üretimi ülkemizde oldukça düşüktür. Örneğin Avrupa Birliğine aday olan Macaristan da bu rakam 136,5 \$, Polonya da ise 124,5 \$'dır. Kişi başına hayat sigortası primi üretiminde ve Türkiye 7,8 \$'lık üretimle dünya sıralamasında 60. sırada yer almaktadır.

Bu noktada ülkemiz sigortacılık sektörünü, tam üyelik yolunda aday ülke statüsüne sahip olduğumuz Avrupa Birliği Ülkelerinin ve Avrupa Birliğine aday ülkelerin sigortacılık sektörleri ile mukayese etmek, bölgemiz açısından sigortacılık sektörümüzün durumuna daha anlamlı olarak bize anlatacaktır.

3.2. Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerin Sigortacılık Sektörleri İle Türkiye'nin Sigortacılık Sektörünün Kıyaslaması

Tablo 5. AB Ülkeleri Prim Üretimi ve Türkiye

	Milyon Dolar		Artış %	Dünya Sıra	Pazar Payı %	
	2000	1999			2000	1999
BİRLEŞİK KRALLIK	236.960	204.958	15,6	3	9,7	8,77
İRLANDA	123.722	138.829	-10,9	4	5,06	5,94
HOLLANDA	121.910	123.114	-1	5	4,99	5,27
FİNLANDIYA	63.062	66.649	-5,4	6	2,58	2,85
FRANSA	37.617	33.918	10,9	9	1,54	1,45
İSVEÇ	36.450	38.073	-4,3	10	1,49	1,63
DANİMARKA	20.518	19.197	6,9	15	0,84	0,82
BELÇİKA	17.874	16.431	8,8	17	0,73	0,7
ALMANYA	16.551	15.247	8,6	18	0,68	0,65
LÜKSEMBURG	11.345	11.430	-0,7	20	0,46	0,49
AVUSTURYA	10.741	11.647	-7,8	21	0,44	0,5
İTALYA	10.332	11.025	-6,3	22	0,42	0,47
İSPANYA	6.605	6.813	-3,1	28	0,27	0,29
PORTEKİZ	5.323	5.725	-7	31	0,22	0,24
YUNANİSTAN	2.345	2.593	-9,6	39	0,1	0,11
AB TOPLAMI	721.355	705.649	2,2		29,52	30,2
TÜRKİYE	2.839	2.324	22,2	37	0,12	0,1

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Tabloda Avrupa Birliğine üye ülkelerin ve Türkiye'nin üretmiş oldukları toplam prim miktarları, dünya payı ve sıralamadaki yeri gösterilmektedir. Rakamlara göre Türkiye Sigorta primi üretimiyle tablonun son sırasında yer almakta ve nüfusu ve kapladığı alanı bize göre oldukça az olan Lüksemburg ürettiği 11.345 milyon Dolarlık primle bizden yaklaşık 2,5 kat fazla prim üretmiştir. Komşumuz Yunanistan ise nüfus açısından Türkiye'nin beşte biri nüfusa, kapladığı toprak açısından dörtte biri alana sahip olmasına karşın ürettiği 2.345 milyon Dolarlık primle neredeyse Türkiye sigortacılık sektörünün ürettiği kadar prim üretmektedir. Diğer daha gelişmiş Avrupa Devletlerinin prim üretimleri ise Türkiye ye göre çok daha fazladır ve dünya toplam prim üretiminde önemli paya sahiptirler. Örneğin Birleşik Krallık (İngiltere) 2000 yılı içerisinde yaklaşık olarak 83 kat daha fazla prim üretmiştir. Kapladığı alan bakımından bizden yaklaşık 3 kat daha küçük olan İngiltere, Sigorta sektörünün büyüklüğü bakımından bizden yaklaşık olarak 83 kez büyüktür.

Gerek ekonomik gerekse siyasi açıdan tek ülke olma yolunda ilerleyen Avrupa Birliği ülkelerini tek bir ülke olarak görürsek ürettikleri 721.355 milyon Dolarlık sigorta primi üretimiyle bizden yaklaşık 250 kat daha fazla prim ürettikleri ortadadır. İleride ticari alanda

pek çok defa rakibimiz olarak karşımıza çıkacak Avrupa Birliği ülkelerinin, birliğin verdiği gücü hesaba katarak, sadece sigortacılık sektörlerinin verilerine bakmakla bile bize birçok alanda üstünlük kurabileceği ortadadır. Bu açıdan bakılacak olursa Türkiye'nin ekonomik açıdan acilen tedbirler alıp, uygulamaya koyması gerekmektedir.

Tablo 6. AB Ülkeleri Kişi Başına Düşen Prim Üretimi ve Türkiye

	TOPLAM	HAYAT	HAYAT DIŞI	DÜNYA SIRA
BİRLEŞİK KRALLIK	3.759.2	3.028.5	730.7	3
İRLANDA	2.552.4	1.888.2	730.7	5
HOLLANDA	2.290.2	1.356.9	664.2	6
FİNLANDİYA	2.191.7	1.744.4	933.3	7
FRANSA	2.050.1	1.437.4	447.2	8
İSVEÇ	2.013.8	1.521.0	613.7	9
DANİMARKA	1.936.4	1.223.3	492.8	10
BELÇİKA	1.854.7	1.254.3	713.1	12
ALMANYA	1.491.4	683.0	600.4	15
LÜKSENBURG	1.475.9	540.4	808.5	16
AVUSTURYA	1.313.1	606.9	935.5	17
İTALYA	1.084.3	637.8	706.1	20
İSPANYA	954.2	555.7	446.5	25
PORTEKİZ	659.6	353.9	398.6	30
YUNANİSTAN	221.7	118.5	305.7	36
AB TOPLAMI	1.918.5	1.251.1	103.2	
TÜRKİYE	42.6	7.8	34.8	60

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Yukarıdaki tablo ise bize Avrupa birliği ülkelerinde ve bizde kişi başına düşen prim miktarını vermektedir ve birlik ülkeleri ile Türkiye arasındaki büyük farkı ortaya koymada daha anlamlıdır. Tablodan da görüldüğü gibi Avrupa Birliği ülkelerindeki kişi başına düşen ortalama sigorta primi üretimi 1.919 \$ olup, bu miktar Türkiye'nin 42,6 \$'lık üretimine göre 44 kat daha fazladır. Liste sonunda yer alan Portekiz 15 kat ve Yunanistan ise 5 kat daha fazla kişi başına prim üretimine sahiptir. Listenin başında yer alan Birleşik Krallık ise bizden tam 88 kat daha fazla kişi başına gayri safi milli hasılaya sahiptir.

Uzun vadeli ve ucuz fonların oluşmasında önemli bir araç olan hayat primleri açısından değerlendirildiğinde ise, Türkiye de 2000 yılında 7,8 \$'lık kişi başına prim üretimi gerçekleşirken, bu rakam Avrupa Birliği genelinde 1.251 \$ olarak gerçekleşmiştir. Kişi başına düşen hayat sigortası prim üretimi açısından listenin sonunda yer alan Yunanistan Türkiye'den 15 kat, Portekiz ise 45 kat daha üstündür. Listenin Başındaki Birleşik Krallık ise kişi başına düşen hayat sigortası prim üretimi açısından bizden tam 385 kat üstündür.

Bu tablodan ve diğer tablolardan çıkarılacak diğer bir sonuç ise fon oluşturma da ve ülke ekonomilerine katkı yapmada daha faydalı olan hayat sigortacılığının, bizde hayat dışı sigortalara göre daha düşük seviyelerde gerçekleşmesi , gelişmiş ülkelerde ise tam tersine hayat sigortacılığının, hayat dışı sigortalara göre daha yüksek seviyelerde gerçekleştiğidir. Buradan da hayat branşı sigortacılığının ülkelerin kalkınmasındaki etkisini rahatlıkla anlayabilmekteyiz.

Tablo 7 : AB Ülkeleri Prim Üretimini GSMH içindeki Payı

	TOPLAM %	HAYAT %	HAYAT DIŞI %	DÜNYA SIRA
BİRLEŞİK KRALLIK	15,78	12,71	3,07	2
İRLANDA	9,87	7,5	2,64	8
HOLLANDA	10,14	5,85	4,02	7
FRANSA	9,4	6,59	2,81	10
FINLANDİYA	9,32	7,42	1,9	11
BELÇİKA	8,4	5,68	2,72	13
İSVEÇ	7,87	5,94	1,93	14
İSPANYA	6,73	3,92	2,81	17
ALMANYA	6,54	3	3,55	19
DANİMARKA	6,37	4,03	2,35	20
PORTEKİZ	6,29	3,37	2,91	21
İTALYA	5,8	3,41	2,39	23
AVUSTURYA	5,66	2,61	3,04	25
LÜKSEMBURG	3,46	1,27	2,19	39
YUNANİSTAN	2,1	1,12	0,98	56
AB TOPLAMI	9,2	6	3,2	
TÜRKİYE	1,45	0,27	1,19	68

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Prim üretiminin Gayri safi milli hasıla içindeki payı açısından Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin kıyaslaması yapıldığında ise bunu anlatan yukarıdaki tabloda ülkemizin yine son sırayı aldığını görmekteyiz. Avrupa Birliği ülkelerinde üretilen primlerin GSMH içindeki ortalama payı %9,2 civarındadır ve bu rakam Türkiye de %1,5 olur. Listenin en üstünde yer alan Birleşik Krallıkta prim üretiminin gayri safi milli hasıla içindeki oranı %15,78 olup, bu orana bakarak Avrupa Birliği içerisinde en etkin sigortacılık sektörünün bu ülkede olduğu söylenebilir.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerin sigortacılık sektörü ile Türkiye'nin sigortacılık sektörünün rakamları mukayese edildiğinde yine bize Türk sigortacılık sektörünün oldukça zayıf durumda olduğu ve verimli bir şekilde çalışmadığını görmekteyiz. Gelişmiş Avrupa Birliği ülkeleri sigortacılık organizasyonunu en iyi şekilde yapmış ve sigorta işlemi vasıtasıyla toplanan fonları ekonominin çarklarını en hızlı şekilde döndürecek şekilde yatırımların

finansmanında kullanmıştır. Ülkemizde ise bu fonksiyon olması gereken düzeyin oldukça altındadır. Özellikle hayat sigortası branşında Türkiye ile Avrupa Birliği Ülkeleri arasındaki fark daha belirgin şekilde açık durumdadır.

3.3. Avrupa Birliğine Aday Ülkelerin Sigortacılık Sektörleri İle Türkiye'nin Sigortacılık Sektörünün Kıyaslaması

Gerek sahip oldukları ekonomik göstergelerin ülkemizin ekonomik göstergelerine yakın alanlarda olması gerekse gelişmekte olan ülke statüsünde sayılmaları ve Avrupa Birliğine üyelik için başvuruda bulunmaları sebebiyle Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Slovakya, Slovenya, Kıbrıs Rum Kesimi, Romanya, Bulgaristan ve Letonya'nın sigortacılık sektörü ile Türkiye'nin sigortacılık sektörünün karşılaştırılmasında aynı grupta sayılabileceğimiz bu ülkeler içindeki yerimizi ve gücümüzü görmede faydalı olacaktır.

Tablo 8: AB'ye üye aday ülkelerde prim üretimi

	Milyon Dolar		% Artış	Dünya Sıra	Pazar Payı %	
	2000	1999			2000	1999
POLONYA	4.794	4.660	2,9	32	0,2	0,2
TÜRKİYE	2.839	2.324	22,2	37	0,12	0,1
ÇEK CUMHURİYETİ	1.829	1.825	0,2	41	0,07	0,08
MACARİSTAN	1.361	1.254	8,5	44	0,06	0,05
SLOVENYA	866	943	-8,1	47	0,04	0,04
SLOVAKYA	591	572	3,4	51	0,02	0,02
KIBRIS RUM KESİMİ	524	804	-34,9	54	0,02	0,03
ROMANYA	259	279	-7,1	71	0,01	0,01
BULGARİSTAN	183	169	8,3	80	0,01	0,01
LETONYA				87	0,01	0,01
ADAY ÜLKELER TOPL.	13.404	12.991			0,55	0,56

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Yukarıdaki verilere göre 2000 yılında Avrupa Birliğine aday ülke statüsündeki 10 ülke arasından ülkemiz 2.839 milyon \$ direk prim üretimi ile Polonya'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye'yi 1.829 \$'lık üretimiyle Çek Cumhuriyeti ve 1.361 \$'lık üretimiyle Macaristan izlemektedir. Listenin Sonunda yer alan Letonya'nın verilerine ulaşılammıştır. Sondan ikinci sırada yer alan Bulgaristan ise Birliğe üyeliğe aday ülkeler arasında 183 milyon \$'lık üretimiyle durumu en kötü olan ülkedir.

Tablo 9: AB'ye Aday Ülkelerde Kişi Başına Düşen Prim Üretimi

	TOPLAM	HAYAT	HAYAT DIŞI	DÜNYA SIRASI
KIBRIS RUM KESİMİ	680,7	458,3	222,4	29
SLOVENYA	435,5	84,4	351,1	32
ÇEK CUMHURİYETİ	177,5	57,3	120,3	38
MACARİSTAN	136,1	63,2	72,9	43
POLONYA	124	49,6	74,4	45
SLOVAKYA	109,5	45,5	64	49
LETONYA	66,7	2,6	64,1	55
TÜRKİYE	42,6	7,8	34,8	60
BULGARİSTAN	22,4	2,2	20,2	68
ROMANYA	11,5	2,2	9,3	75
ADAY ÜLKELER ORTL.	80,4	27	53,4	

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Türkiye Tablo 8'deki verilere göre her ne kadar üst sıralarda yer alsada dahi kişi başına düşen prim üretimi verilerine bakacak olursak ülkemizi yine alt sıralarda görmekteyiz. Ülkemiz kişi başına düşen sigorta primi üretimi ile sıralamada 42,6 \$'lık üretime 10 ülke arasından 8. sırada yer almaktadır. Listenin en üstünde ise az nüfusu sayesinde 680,7 \$'lık üretimiyle Güney Kıbrıs Rum Kesimi yer almaktadır ve bu rakam Türkiye'nin rakamının yaklaşık 16 katı daha fazlasıdır. Avrupa Birliğine aday ülkeler genelinde kişi başına düşen sigorta primi, ortalama % 80,4 \$ olup bu rakam Türkiye rakamının yaklaşık iki katı daha fazladır. Ülkemiz açısından hayat branşında da aynı sonuç söz konusu olup 7,8 \$'lık prim üretimiyle yine 7. sırada yer almaktadır. Hayat branşında aday ülkelerin ortalaması 27 \$ Türkiye'nin rakamı olan 7,8 \$'dan yaklaşık 3,5 kat fazladır.

Tablo 10 : AB'ye Aday ülkelerde Prim üretiminin GSMH İçindeki Payı

	TOPLAM	HAYAT	HAYAT DIŞI	DÜNYA SIRASI
KIBRIS RUM KESİMİ	5,67	3,82	1,85	24
SLOVENYA	4,77	0,92	3,84	30
ÇEK CUMHURİYETİ	3,6	1,16	2,44	38
MACARİSTAN	3,08	1,28	1,8	40
POLONYA	3,03	1,21	1,82	42
SLOVAKYA	2,95	1,37	1,58	43
LETONYA	2,21	0,09	2,12	54
BULGARİSTAN	1,69	0,17	1,53	64
TÜRKİYE	1,45	0,27	1,19	68
ROMANYA	0,71	0,14	0,57	80
ADAY ÜLKELER ORTL.	2,43	0,63	1,61	

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Meseleye birde prim üretiminin G.S.M.H. içerisindeki payı açısından bakacak olursak Avrupa Birliğine aday ülkeler ile Türkiye'nin durumu karşılaştırıldığında, yukarıdaki tabloya bakacak

olursak, aday ülkeler genelinde üretilen primlerin G.S.M.H. içerisindeki payı ortalama % 2,4 düzeyinde iken bu oran Türkiye de % 1,5 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Prim üretiminin gayri safi milli hasıla içindeki oranlarına baktığımızda da Türkiye % 1,45 oran ile sondan 2. sırada yer almaktadır. Hayat branşı prim / GSMH oranı ise Türkiye de ortalama 0,27 düzeyindedir ve ülkemiz bu sonuçla 6. sırada yer almaktadır. Aday ülkeler arasında Prim / G.S.M.H. oranının en yüksek olduğu ülke % 5,7 ile Kıbrıs Rum Kesimi olup bu ülkeyi % 4,8 ile Slovenya ile % 3,6 ile Çek Cumhuriyeti izlemektedir. En Düşük oran % 0,07 ile Romanya'dadır.

Avrupa Birliğine Aday ülkelerin ile Türkiye sigortacılık sektörünün verilen tablolar ışığında mukayeselerini yapacak olursak Türkiye sigortacılık sektörü için olumlu sonuçlara varmak mümkün değildir. Sanayileşme açısından çok fazla mesafe kat etmiş ülkemizin, sigortacılık sektörü açısından, sanayileşme düzeyi, insan gücü potansiyeli, verimli kaynakları, teknolojik üstünlük noktalarında bizden gerilerde kalan Avrupa Birliği aday ülkelerinin sigortacılık sektörlerinin gösterdikleri performanstan daha düşük seviyede performans göstermesi, sigortacılık açısından kötü olan durumumuzu çok daha ağır bir şekilde ortaya sermektedir. Bu durum gerçekten de çok vahim olup, Avrupa Birliği adaylık sürecinde bize rakip olan ülkelerin bizden birkaç adı daha ileride olduklarının ve eğer Avrupa Birliğine üye oldukları takdirde, sigortacılık açısından, bizden daha hızlı gelişme gösterebilecek alt yapıya sahip olduklarının bir belirtisidir. Durum bu olunca acele edip sigortacılık sektörümüz adına faydalı bir şeyler yapmanın ne kadar zorunlu ve önemli olduğu gün gibi ortaya çıkmaktadır.

3.4. Avrupa Sigorta Piyasası

Yukarıdaki tablolardaki verilerden ve tablolar ışığında anlatılanlardan yola çıkacak olursak, Türk sigortacılık sektörü ile Dünyanın önde gelen sigortacılık sektörleri arasında gerçekten her yönü ile büyük farklılıklar olduğu görülmektedir. Özellikle uzun yıllardır ticari ilişkiler içinde bulunduğumuz Avrupa ülkeleri ile bu durum daha bariz şekilde açıktır. Maalesef çeşitli nedenlerle ülkemiz sigortacılık sektörü, neredeyse yüz yılı aşan geçmişine rağmen, ekonomiye olan katkısı düşük seviyelerde gerçekleşmiş. Fakat Avrupa devletlerinde durum tam tersi olup, sigortacılık sektörünün kalkınmaya katkısı yüksek olup, sigortacılık sektörü

ekonomiler için vazgeçilmez duruma gelmiştir. İşte bu bölümde sigortacılık adına olumlu gelişmelerin olduğu Avrupa sigorta piyasası hakkında piyasanın özellikleri, gelişimi, piyasadaki yeni trendler, Fon oluşturma kapasitesi gibi konular çerçevesinde bilgi verilecektir.

3.4.1 Avrupa Piyasasının Dünya Piyasasındaki Yeri

Aşağıdaki şekilde Avrupa Piyasasının Hayat, Hayat Dışı ve toplamda prim üretimi diğer kıtalara göre sıralanmıştır.

Tablo 11 : Kıtalara Göre Sigorta Üretimi

Kıtalar	Toplam Üretim	Hayat Sigortası	Hayat Dışı Sigorta	Toplam Üretim %
Amerika	952.671	479.276	473.396	% 38,99
Avrupa	780.152	499.908	280.245	% 31,93
Asya	646.911	499.531	147.160	% 26,46
Afrika	25.204	18.578	6.525	% 1,03
Okyanusya	38.954	23.860	15.094	% 1,59

Kaynak :ERERDİ, Cemal, Avrupa Sigortacılık Sektörünün Finansan Sektör İçindeki Yeni Konumu ve Ekonomik Rolü, 2002.

2000 yılı verilerine göre toplamda Avrupa sigorta şirketleri, dünya sigorta prim üretiminin 780.152 Milyon \$'lık kısmını üretmektedir. Buda dünya toplam sigorta prim üretiminin %31.93 'üne isabet etmektedir.

Hayat branşında ise, toplam prim üretimi 499.908 Milyon \$ dır. Buda dünya hayat sigortası üretiminin %32.86 sına tekabül etmektedir. Elemanter branşta, yani hayat sigortası haricindeki branşlarda ise Avrupa'nın toplam prim üretimi %30.38 oranla 280.245 Milyon \$dır.

Bu rakamlarda anlaşılan odur ki, Avrupa kıtası devletlerinde, özellikle sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerinde sigortacılık faaliyetleri gerçekten gelişmiş düzeydedir. Bundan dolayı Avrupa sigortacılık piyasasını ve fon oluşturma kapasitesini araştırmak, sigortacılık sektörünün nasıl bu kadar faydalı bir sektör olduğunu anlamamız açısından faydalı olacaktır.

3.4.2. Avrupa da Sosyal Güvenlik Sistemi

Avrupa ülkeleri açısından öncelikle incelenmesi gereken konu Avrupa sosyal güvenlik ya da sigorta sistemidir. Batılı Avrupa ülkelerinde sosyal güvenlik sistemlerinin üç aşamalı olduğu görülmektedir. Bu sistemlerin ilk aşamasında devletçe kurulan sosyal güvenlik kurumları yer alırken, ikinci aşamasında bireysel emeklilik fonları, son aşamasında ise bireysel hayat sigortaları bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinde bireysel emeklilik fonları devletçe kurulan sosyal güvenlik kurumlarına bir alternatif oluşturmakta veya onları tamamlayıcı rol üstlenmektedir. Sistemin aşamalarına katılım bazı ülkelerde zorunlu tutulurken, bazı ülkelerde gönüllü yapılmakta, katılım payları sadece çalışanlar, sadece işverenler veya her ikisi arasında paylaşılarak yapılabilmektedir [Akgün; 2002;10].

Bu üçlü sistemin ilk aşaması olan devlet merkezli sosyal güvenlik kurumları aynen ülkemizdeki Bağ-Kur, Sosyal Sigortalar Kurumu ve emekli sandığı benzeri kuruluşlardır. Devlet bu kuruluşları vasıtasıyla, çalışanların maaşlarından belirli kesintiler yapar ve bu kesintileri yaptığı kişilere, emekli olduktan sonra maaş olarak bağlar ve de bu kesintileri, emekliler için diğer bazı kolaylıkların finanse edilmesinde kaynak olarak kullanır. Bu kesintiler sayesinde emekliler, emeklilikleri boyunca temel ihtiyaçlarını sağlayacak kadar bir maaşa ve aynı zamanda temel sağlık hizmetlerinden faydalanma gibi haklara sahip olurlar.

Sosyal güvenlik sisteminde ikinci aşama bireysel emeklilik sistemi olup, birinci aşama olan devlet orijinli sosyal güvenlik sisteminden bazı yönleriyle ayrılmaktadır. Öncelikle bireysel emeklilik sistemi, devlet orijinli olmayıp özel sektöre idaresi altında işletilmektedir. Bu sistem devletin sosyal güvenlik teşkilatının sağladığı temel hakların üstünde maaş gibi ve daha fazla hak ve rahat yaşam şartlarına kavuşmak isteyenlerin oluşturduğu bir sistemdir. Bu sistem dahilindeki müşteriler, devletin sosyal güvenlik kurumlarına ödedikleri primlerin haricinde,

özel bireysel emeklilik şirketlerine de ayrıca prim ödemesinde bulunurlar. Bu kişiler, ödedikleri bu primler sayesinde belirli bir süre geçtikten sonra çalıştıkları kurumlardan emekli olup olmadıklarına bakılmaksızın emekli maaşı almaya hak kazanırlar. Bu sayede çalışanlar, devletten aldıkları emekli maaşlarının üstüne birde özel emeklilik kuruluşlarından ayrıca bir maaş daha alarak emeklilikleri boyunca yaşayacakları hayatın standartlarını arttırmış olmaktadırlar. Bu ikinci sistemden dolayı Avrupa ülkelerinde emeklilerin refah düzeyleri oldukça artmış, emeklilik hayatları boyunca yaşadıkları sorunlar azalmıştır. Bu ikinci aşama aynı zamanda Avrupa hükümetlerine sosyal güvenlik harcamalarında kesinti yapma imkanı da vermektedir. Buda bireysel emeklilik imkanının sadece çalışanların refahını arttırmadığı, aynı zamanda devletin bütçesine de katkıda bulunduğu bir göstergesidir. İkinci sistem, İsviçre gibi bazı ülkelerde zorunlu hale getirilmiştir.

Avrupa sosyal güvenlik sisteminin üçüncü ve son aşaması bireysel hayat sigortası olup, tamamen isteğe bağlı olarak yapılmaktadır. Zorunlu olmamasına rağmen sistemin içerdiği hayat sigortalarına olan talep oldukça fazladır ve gelişmiş Avrupa ülkeleri vatandaşlarının hayat standartlarının yüksek olmasını belirleyen en önemli etkidir. Tablo 6 dan da izleneceği üzere 2000 yılı itibariyle Avrupa Birliği ülkelerinden, üretilen kişi başına hayat sigortası miktarı Birleşik Krallıkta 3028 \$, İrlanda da 1888 \$, Hollanda da 1356 \$, Finlandiya da 1744 \$ seviyesindedir.

3.4.3. Avrupa Sigorta Şirketleri

Avrupa sigorta piyasasında 1990-1997 yılları arasında sigorta şirketleri sayısının toplam olarak 5422'den 4212'ye düştüğü görülmektedir. Bu düşüşün ana nedeni olarak şirketler arası birleşme vasıtasıyla güç birliği yapılmasını gösterebiliriz. Şirket sayısındaki düşmeye rağmen toplam prim üretimi ise artış kaydetmiştir.

Avrupa sigorta piyasasında bir diğer olgu ise, prim toplamı açısından bazı şirketlerin yıllar ilerledikçe ön plana çıkmış olmasıdır. Örneğin A.J.P önemli şirketleri olan **Wintherthur**, **CGU**, **RSA**, **Zurich**, **Generali**, **Axa** ve **Allianz** sigorta şirketlerinin piyasa payı 1990 yılında

%16 iken, 1999 yılında bu rakam %31 olmuştur. Bunun nedenini araştırdığımızda bu şirketlerin sadece kendi milli piyasalarında faaliyet göstermediklerini, yabancı piyasalara açılıp buralarda da sigortacılık faaliyetlerinde bulduklarını görmekteyiz.. Örnek olarak bu şirketler içersinde Axa'nın Axa-Oyak, Alliaz'ın Koç-Allianz ortak sigorta şirketleri adı altında faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. Buradan çıkaracağımız sonuç Avrupa da faaliyet gösteren şirketlerin ölçeklerinin gerçekten çok büyük olduğu ve Avrupa ve de Dünya ekonomilerinde hatırı sayılır etkiye sahip olduklarıdır. Ayrıca sadece kendi Avrupa pazarlarında değil, diğer kıta ülkelerin de faaliyet göstermeleri bu şirketlerin global boyuttaki gücünü bize anlatmaktadır. Avrupa da ki sigorta şirketleri açısından bir önemli durumda milli şirketlerin kendi pazarlarındaki kayıplarıdır.

Tablo 12 : Bazı Avrupa Milli Şirketlerinin Kendi Ülkelerinin Milli Pazarlarındaki Düşen Payları

	<u>Pazar Payı (1990)</u>	<u>Pazar Payı (1999)</u>
Almanya	% 63	% 61
Fransa	% 81	% 58
İngiltere	% 59	% 36
İtalya	% 66	% 47
Hollanda	% 82	% 72
İspanya	% 64	% 56

ERERDİ, Cemal, Avrupa Sigortacılık Sektörünün Finansan Sektör İçindeki Yeni Konumu ve Ekonomik Rolü, 2002.

Yukarıdaki tablodaki tabloda Avrupa da ki bazı ülkelerin, milli şirketlerinin kendi milli pazarlarındaki 1990 ve 1999 yıllarına ait pazar payı verilmektedir. Avrupalı milli şirketler 1990-1999 sürecinde kendi ülkelerinin pazarlarında güç kaybetmiş durumdadırlar. Bunun sebebi olarak kendi ülkelerinde faaliyet gösteren diğer Avrupalı şirketleri ve söz konusu Avrupalı şirketlerin daha yoğun olarak yabancı piyasalara odaklanmalarını gösterebiliriz.

Avrupa da ki sigorta şirketleri başlığı altında, şu ana kadar verilenlerin ardından çıkarılacak sonuç Avrupa da sigorta şirketlerinin genelde büyük ölçeklerle çalıştıkları, sadece kendi ülkelerinde faaliyet göstermeyip dünyanın bir çok ülkesinde sigorta yatırımında buldukları ve dünya fon akımında önemli derecede etkiye sahip olacak fonlara sahip olduklarıdır. Avrupa sigorta şirketlerinin global alanda sigorta faaliyetlerini sürdürmekte olması, Avrupa'nın dünya ekonomisi üzerindeki etkinliğini artırmasında ve diğer ülkelerdeki fonların, Avrupa ülkelerine akışında çok önemli bir role sahiptir.

3.4.4. Avrupa da Hayat ve Emeklilik Sigortası

Bu başlık altında Avrupa da ekonomik gelişmenin ve toplum refahının önemli dinamosu olan hayat ve emeklilik sigortaları incelenecektir.

Avrupa hayat sigortalarının toplam prim üretimi, 1992 yılına kadar hayat dışı (elamenter branşta) sigortaların toplam prim üretiminden düşüktü. 1990'lı yıllarda Avrupalı devletler, devlet emeklilik sistemlerine, özel hayat ve emeklilik sigortalarını geliştirici yenilikler getirmişleridir. Bu sayede Avrupa ülkelerinde bireysel emeklilik ve hayat sigortalarına bir yönelme başlamıştır. Bu yönelişi Avrupa devletleri bireysel emeklilik ve hayat sigortası için vergi avantajı getirme, fon toplamadaki zorlukları azaltma ve teşviklerle daha da hızlandırmışlardır.

Tüm bunların sonucunda bazı ülkelerde, örneğin İtalya da hayat sigortası talebinde %129'luk bir artış meydana gelmiştir. 1996-1999 yılları sürecinde Avrupa da hayat sigortası prim üretimde ortalama %10'luk bir artış kaydedilmiştir. Bu oran 1999 yılında ise % 16 ya yükselmiştir. Bu oran, Avrupa'nın sigortacılık sektörü gelişmiş üç güçlü ülkesi İngiltere % 19.3, Fransa %14.5 ve Almanya % 11.3'lük hayat sigortası prim artışı ile oluşmuştur.

Avrupa devletleri içinde hayat ve emeklilik sigortacılığı en gelişmiş ülkeler İngiltere, Hollanda, Danimarka ve İsviçre'dir. Bu ülkelerin üçlü sosyal güvenlik sisteminin, özellikle

ikinci aşaması olan bireysel emeklilik sistemi oldukça gelişmiştir. Örneğin Danimarka da işçilerin %80'i bireysel emeklilik sistemine dahildir. İsviçre de ise daha öncede belirtildiği gibi ikinci aşama olan bireysel emeklilik zorunludur.

Çoğu Avrupa devletlerinde ikinci aşama olan bireysel emeklilik sigortaları, ödenecek fonlar tanımlı olup çalışanların maaşından her ay kesilmektedir. Bundan dolayı hayat ve emeklilik sigortalarına yönelen fon miktarları büyük miktarlar teşkil edip artış göstermektedir.

Avrupa sosyal güvenlik sisteminin üçüncü aşaması olan bireysel hayat sigortaları Avrupa devletlerinde oldukça yaygındır. İlk iki aşamaya ek olarak bireysel hayat sigortası da büyüme eğilimindedir.

Bireysel hayat sigortaları tamamen gönüllü olarak yapılması, bu sigorta türünün sunduğu ürünlerin kalitesinin yüksek olması, değişen piyasa koşullarına göre esnek tavır sergileyebilmesi, yeni pazarlama stratejileri üretmesi gibi bir çok açıdan farklı özellikte ve daha profesyonel yapıdadır.

Avrupa da, bireysel emeklilik yada hayat sigortasına herhangi bir sigorta **şirketinin** emeklilik kapsamı içinde olmayanlar, serbest çalışanlar, erken emekli olmak isteyenler yada hayat standardını yükseltmek, yaşam boyu yüksek standartlarda yaşamak isteyen insanlar ilgi gösterirler.

Emeklilik fonları, hem Avrupa hem de Amerika yatırım fonu sektörü için büyük bir potansiyel oluşturmaktadır [Ezerdi. 2002, 83]. Örneğin Amerikada 1997 yılında tüm sektörlerin ürettiği fonların miktarı 4.9. trilyon \$ olup, GSMH'nin % 57 sidir. Buna karşılık bu oran Avrupa da % 23 tür. Söz konusu üretilen fonların içindeki emeklilik fonlarının yüzdesi gittikçe artmakta olup, bu fonların sigorta sektörü tarafından ekonomiye kanalize ediliyor olması da sektörün hem Avrupa da hem de Amerikadaki önemini arttırdığının ve de fon toplamında bankalarla büyük bir yarış içine girip, bu yarışta son yıllarda büyük bir ilerleme kaydettiğinin göstergesidir. Aşağıda bu görüşü destekler nitelikte 1990 ve 1997 yılları arasındaki fon sahiplerinin tasarruflarını değerlendirme eğilimleri verilmiştir.

Şekil 13. Avrupa da Tasarruf Eğilimleri

	1990	1997
Mevduat	%44	%33
Bono	%11	%11
Direk Sermaye	%10	%11
Hayat Sigortası	%13	%17
Özel Emeklilik	%15	%17
Yatırım Fonu	%7	%11

ERERDİ, Cemal, Avrupa Sigortacılık Sektörünün Finansan Sektör İçindeki Yeni Konumu ve Ekonomik Rolü, 2002.

Yukarıdaki şekilde açıkça görüldüğü gibi Avrupa da 1990-1997 sürecinde yatırımcılar sabit getirisi olan banka mevduatı ve bonolara yatırımı oldukça kısmış durumdadırlar. Yatırımcılar bunun tam tersine getirisi sadece hayatın belli bir dönemini kapsamayıp tüm hayat boyunca olan, sabit getirili yatırım araçlarına göre getirisi daha değişken olan, ülke kalkınmasına katkısı daha fazla olan hayat ve emeklilik sigortası fonlarına yönelttikleri yatırımları arttırma politikası izlemişlerdir. Avrupa da sigortacılık sektörünün ve sermaye piyasalarına sunduğu yeni ve de farklı enstrümanların artan cazibesini yukarıdaki tablo açık şekilde bize ifade etmektedir.

3.4.5. Avrupa da Sigorta Vasıtasıyla Toplanan Fonların Kullanımı

Daha öncede tekrarlar ifade edildiği gibi, ülkelerin ekonomik kalkınmalarının en büyük kaynağı tasarruflardır. Tasarrufların yetersiz olduğu durumlarda ekonomik kalkınmadan söz edilemez.

Günümüzde tasarrufları halkın elinden alıp ekonomiye kazandırmada en büyük paylardan biri sigorta şirketlerine düşmektedir. Şekil.13 bunun en güzel göstergesidir.

Sigorta şirketlerinin ellerinde bulunan fonlar uzun vadeli olup bir çok ülke ekonomisi için büyük sorun olan kaynak sıkıntısı için biçilmiş kaftan durumundadır. İşte sigorta şirketleri ellerindeki fonları, çeşitli sermaye piyasası enstrümanları aracılığıyla kullanarak, ekonomiler için faydalı konuma gelmişlerdir.

Özellikle Avrupa devletlerinde, sigortacılığın, bilhassa hayat ve emeklilik sigortacılığının gelişmiş düzeyde olması, bunlardan sağlanan fonların çeşitli sermaye piyasası enstrümanları vasıtasıyla kullanılması sigortacılık sektörünün önemini kavramamız açısından anlamlı olacaktır.

Avrupa sigortacılık sektöründe toplanan fonların belirli bir kısmı kaynak sıkıntısı olan şirketlere, bu şirketlerin ihraç ettiği tahvil ve hisse senedi karşılığında kullanılır. Böylece özellikle ekonominin sürekli şekilde duraklamadan ilerlemesi, yeni ürün ve teknolojilerin keşfedilmesi, uzay teknolojisi açısından gelişmeler kaydedilmesi gibi bir çok alanda, kullandıkları fonlarla katkı sahibidirler.

Diğer taraftan devletin finansman açıklarını, sağladıkları fonlar vasıtasıyla karşılamak suretiyle de devletin ekonomi üzerindeki hakimiyetini pekiştirici rol oynarlar.

Sigorta şirketleri Avrupa da son yıllarda, başka şirketlere fon kullandırmanın yanında, kendileri de yatırım bankaları kurmak vasıtasıyla ekonomiye direk katkıda bulunmaktadır. Özellikle Almanya da sigorta şirketlerinin kurdukları yatırım bankaları bankalarla yarışır hale gelmiştir. Sigorta şirketleri, kurdukları yatırım bankaları sayesinde fon ihtiyacı olan şirketlere ortak olmakta, gelişme potansiyeline ve yüksek **potansiyel** karlılık oranlarına sahip alanlara gerek tek başlarına gerekse ortaklık kurmak vasıtasıyla yatırım yapmaktadır.

Yukarıda sayılan, tahvil ve hisse senedi satınalma ve ya direk kaynak aktarımı gibi yollar, sigorta şirketlerinin hemen hemen her ülkede fon fazlasını kullandırmada başvurdukları yöntemlerdendir. Avrupa devletleri yukarıda sayılan yöntemler çerçevesinde fon kullandırıp artı hasılat elde etmede diğer ülkelere nazaran daha profesyonel ve mahirdirler.

Tüm bunların haricinde Avrupalı sigorta şirketleri, gelişen sermaye piyasalarının verdiği imkanlarla sigorta riskini sermaye piyasalarına aktaran yeni bir takım enstrümanlar geliştirdiler.

Gelişen ve rekabet şartları gittikçe zorlaşan sigorta piyasası şirketleri, rekabette öne geçmek, toplam prim hasılatında zirvede kalmak, sigorta piyasasına hakim olmak gibi nedenlerle sigorta şirketleri bu yeni nesil sermaye piyasası araçlarını geliştirmişlerdir. Bunları Afet Fonları, Afet Swapları, Hasar Garantileri, Olası Sermaye, Hayat Güvencesi, Banka Fonu Destekli Hayat Fonu Reasüransı, Döviz Karşılığı Opsiyonlar olarak sıralayabiliriz.

3.4.5.1 Afet Fonları

Sigortacılıkta toplanan fonların sermaye piyasası araçları vasıtasıyla değerlendirilip, elde edilen kârın sigorta şirketlerinin kasasında kalması, sigortalıda herhangi bir hasar veya zarar meydana gelirse hasar bedelinin sigortalıya ödenmesi, hasar meydana gelmezse sigortalının eline hiç bir şey geçmemesi şeklinde gelişen sigorta fon yönetimi sistemi, artan rekabetle birlikte yerini, yeni pazarlama tekniklerinin ışığında, sigortalıyı daha karlı kılacak yeni sistemlere bırakmaya başlamıştır.

Bu enstrümanda aynen geleneksel sigorta mantığında olduğu gibi, sigorta şirketi sigortalıdan belirli bir miktar prim tahsil eder ve bunun karşılığı malında canında, bedeninde meydana gelebilecek hasarı sigortalılar. Bu enstrümanda hasar meydana gelirse hasar bedeli sigortalıya ödenir. Görüldüğü gibi, temelde geleneksel sigorta anlayışından pek farkı yoktur. Fark eğer hasar veya zarar meydana gelmezse yatırımcılar, sigortalının sigorta primlerini yatırım

fonlarında kullanmaları karşılığında elde ettikleri karlardan gelir ya da kupon adlarında sigortalıya ödeme yaparlar. Hasar meydana gelirse bunların hiçbiri söz konusu olmaz.

3.4.5.2. Afet Swapları

Bu işlemde bir dizi sabit, önceden tanımlanmış ödeme, değeri sigorta konusu olayın gerçekleşmesine bağlı bir dizi değişken ödeme ile takas edilir. Devreden swap işlemine direkt olarak ya da finansman aracılığıyla katılabilirler.

3.4.5.3. Hasar Garantileri

Hasar garantisi afet swaplarına benzer, ancak reasürans işlemi gibi yapılandırılmıştır. Bu risk transfer mekanizması çift tetiklidir, hasar garantileri alıcısının sanayi zararları veya fiili zararları önceden belirlenen limitleri aştığı zaman yürürlüğe girer. Tazminat zorunluluklarından ötürü hasar garantisi reasürans olarak kabul edilir.

3.4.5.4. Olası Sermaye

Olası sermaye enstrümanları alıcılara, önceden tespit edilen bir olayın meydana gelmesi şartıyla, belirli bir süre için belirli bir fiyattan menkul değer ihraç etme ve satma hakkı verir. Bu menkul değerler sermaye hissesi, borç veya bazı benzer enstrümanlar olabilir. Örneğin bir sigorta şirketi afetle ilgili zararların belirli bir limiti geçmesi şartıyla yatırımcılarına önceden belirlenen bir fiyattan menkul değer ihraç etme hakkını satın alabilir. Olası sermaye uygulanması tazminat verilmediği için sigortadan farklıdır.

3.4.5.5.Hayat Güvencesi

Bir hayat güvencesi işleminde, sigorta şirketi ölüm ve harcama ödentilerini veya poliçe edinme masraflarını almak haklarını bir hayat güvencesi veren kuruma satar. Kurum bu hakların alımını sermaye piyasalarına, menkul değerler ihraç etmek suretiyle finanse eder. Bugüne kadar yapılan hayat güvencesi anlaşmaları ve mal varlığı afet güvenceleri ile arasında önemli bir fark vardır. Hayat anlaşmalarında, bir miktar riskin transfer edilmesine rağmen ihraç edenlerin başlıca amacı yeni bir iş için finansman elde etmektir. Buna karşın afet bonusu işlemlerinde, risk sermaye piyasalarına aktarılır.

3.4.5.6. Banka Fonu Destekli Hayat Reasüransı

Bu işlemde reasürans yapan şirket reasürans taleplerini kabul eder ve bunun karşılığında yatırım elde ettiği kazançlardan sigorta şirketlerine payları oranında gelir dağıtır.

3.4.5.7. Döviz Karşılıklı Opsiyonlar

Döviz karşılıklı enstrümanlar sonuçta sigorta riskini piyasalara aktarmakta yaygın olarak kullanılırlar. Bunlara göre endeks ölçümlü afet zararları belirli bir seviyeyi geçerse alıcıya nakit ödeme yapılır.

3.5. Avrupa da Sigorta Piyasasında Son Dönemde Yaşanan Gelişmeler

Avrupa da sigorta sektörünün finansal piyasalarda ve ekonominin tümünde eskiye göre daha etkin bir rol oynadığı herkes tarafından herkes tarafından kabul edilmektedir. Bu durum sigortacıların artık eski tutucu kimliğini bir kenara bırakarak yeni konuma uygun yeni stratejik uygulamalara yönelmesi gerektiğini gündeme getirmiştir. Avrupa da yaşanan gelişmelerin en önemli sonucu sigortacıların, bankaların, fon yöneticilerinin geleneksel iş bölümünün yarattığı sınırları giderek kaybolması ve her üç kesiminde artık birbirlerinin alanlarına serbestçe girmesinin son derece olağan karşılanmasıdır.

Son dönemlerdeki diğer önemli bir kavram ise risktir. Artık yöneticiler sahip oldukları yatırım fonlarının değerini arttırmak için birçok risk faktörünü dikkate alı hale gelmişlerdir. Riskin yüksekliği ve göz ardı edilemeyip kontrol altına alınması gerektiği, uzman yöneticilerin ve portföy yöneticilerinin sayısını ve değerini gittikçe arttırmasıdır.

Avrupa da sigortacılık sektörünün sağladığı faydalara binaen, hükümetlerin sigortacılık sektörü üzerindeki düzenleyici ve kontrol etkisi gittikçe artma eğilimindedir. Kuruluş aşamasında şirketler bazı yeterlilik şartlarını yerine getirmekle yükümlüdürler. Ayrıca Avrupa ülkelerinin çoğunda Sigorta Denetleme Kurulu benzeri bir kuruluş söz konusudur. Bu kuruluş sigorta ve reasürans şirketlerinin faaliyetlerini, mali yeterliliklerini, muhasebe kayıtlarını çok sıkı denetime tabi tutmakla sorumludur.

Avrupa da kızışan rekabet şartları sigorta şirketlerinin yeni sigorta pazarlama teknikleri geliştirmeye zorunlu kılmıştır. Telefon bağlantısı ya da internet aracılığıyla ile direk pazarlama, sigorta pazarlamasında eğittiği elamanları müşterilerle yüz yüze görüştürmek vasıtasıyla pazarlama, markanın önemini kavrayarak diğer Avrupalı ünlü portföy şirketleri ile fon yönetiminde işbirliğine gitme, pazarlamada bankalarla işbirliğine gitme, yerli acente sayılarında artışa gitme ve sigorta dallarını toptan pazarlayan paket programlar yeni trendlerdendir.

Sonuç olarak Avrupa sigorta piyasası büyük meblağlarda fonların döndüğü global çapta etkinliği olan bir sektördür. Bankacılık ve fon yönetimi gibi diğer sektörlerle girdiği

işbirlikleri ile etkinliğini daha da arttırma eğilimindedir. Bu da Avrupa da önümüzdeki yıllarda sigortacılık sektörünün fon oluşturma ve ekonomik kalkınmaya olabilecek muhtemel katkılarının artabileceğinin bir işaretidir.

Avrupa da sigortacılık sektörü paranın ne olursa olsun vatandaşın elinde durmaması, sürekli akım halinde dolaşması gerektiği iktisat politikasının bir gereğidir. Aksi taktirde toplumun emek harcayıp elde tutup piyasaya, yatırımlara yönelmesi için kanalize etmediği fonlar ekonomiler için çok büyük zarar teşkil eder. Avrupa da sigorta şirketleri sahip oldukları yeni sermaye piyasası enstrümanlarıyla bu politikanın temel öğelerindendir.

4. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ ANALİZİ VE FON OLUŞTURMA KAPASİTESİ

Bu bölümde diğer bölümlerden biraz daha farklı olarak sigortacılık sektörü içinde faaliyet gösteren şirketlerin sayılarından ve belli başlı bazı özelliklerinden başlayarak, hangi dallarda poliçe üretimi yaptıkları, elde ettikleri prim miktarları teknik ve mali kârlılıkları, konservasyon oranlarına kadar birçok özellikleri analiz edilecektir. Bu sayede sektörü oluşturan şirketler hakkında sektörün geneline ışık tutabilecek yorumlarla birlikte 2001 yılına ait veriler arz edilmektedir.

4.1. Türk Sigortacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Şirketler

2001 yılı Aralık ayı verilerine göre ülkemiz sınırları içinde 62 si sigorta şirketi, 4'ü reesürans şirketi olmak üzere 66 şirket faaliyette bulunmaktadır. Bunlardan 4 tanesinin hisse senetleri İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem görmektedir.

Türkiye'deki sigorta şirketleri 7 dalda faaliyet göstermektedir. En çok şirketin faaliyet gösterdiği dal olarak kaza branşı gözükmektedir. Bunun sebebi olarak zorunlu trafik sigortasının kârlılığı artıran etkisini ve kaza sigortalarının sahip olduğu geniş tabanını gösterebiliriz. Ziraat branşını saymazsak diğer dallarda faaliyet gösteren şirketler optimal olarak dağılım sergilemektedir.

Aşağıdaki tabloda ise sigorta şirketlerinin sermayelerinin pay sahipleri arasındaki dağılımı verilmiştir.

Tablo 14 :Sigorta Şirketleri Sermayesinin Pay Sahipleri Arasındaki Dağılımı

Pay Sahipleri	%
Bankalar	25,5
Holdingleler	27,1
Sigorta ve Reasürans Şirketleri	17,5
Ticaret Şirketleri	9,8
Kooperatifler, Yardımlaşma Sandıkları ve Vakıflar	8,4
Gerçek Kişiler ve Diğer	11,7
TOPLAM	100,0

Kaynak : 2001 Yılı sigorta Murakabe Kurulu Raporu

Bu tablo gerçekten ülkemiz sigorta sektörünün kimlerin yönetiminde olduğu, ve yönetim felsefesi hakkında bize ipuçları vermektedir. Tablodan anlaşılacağı üzere sigorta şirketlerinin toplam sermayesinin %52,6 sı büyük holdinglere ve bankalara aittir. Bu da ülkemizde sigorta şirketlerinin, birden çok müteşebbisin fonlarını birleştirerek sigorta şirketi kurmaya teşebbüs etmeleri ile kurulmadıklarını, zaten piyasadaki fonlar üzerinde etkili olan holding ve bankalar tarafından piyasada dolaşan fonlar üzerindeki yoğunluklarını ve hakimiyetini arttırmak ve yastık altı parayı kendi kullanımına almak amacıyla kuruldukları söylenebilir. Bu durum gelişmiş ülkelerdeki sigorta şirketlerinin sermaye yapısından oldukça farklıdır ve sigortacılığın beklenen faydaları sunmaları açısından dezavantajlara sahiptir. Gelişmiş ülkelerde, sigorta şirketleri oluşturdukları fonlarla banka sahibi olur iken, Türkiye’de sigorta şirketlerinin bir bankaya yada güçlü bir sermaye grubuna dayalı olmadan yaşayabilme şansı yoktur. [T.K.B; 2001; 26]

Ayrıca yukarıdaki tabloda yer alan %9,8’lik orana sahip ticaret şirketlerinin ve %11,7’lik orana sahip gerçek kişilerin payının da aynı aile holdingine bağlı kişilere ait olduğu da düşünülecek olursa sigorta şirketlerinin güçlü sermaye gruplarına ait olmadan yaşayamama görüşünün ne kadar isabetli olduğunu anlayabiliriz.

Durum böyle olunca daha ilk elden sigorta şirketlerinin sahiplik yapısına bakınca fon oluşturup bu fonları kullandırma adına olumlu bir potansiyele sahip olmadığı görülmektedir. Türkiye ekonomi tarihine bakacak olursak şimdiye kadar kurulan bankaların ya da aile şirketlerinin sahip oldukları fonları devlete faiz geliri elde etmek amacıyla kullandıkları açıktır. Bu vakitten sonra bunların sahip oldukları sigorta

şirketleri vasıtasıyla elde edecekleri fonları yatırıma yöneltecekleri ya da riskli alanlara kanalize edeceklerini beklemek şu an için uzak bir ihtimal olarak gözükmektedir.

4.1.1. Sigorta Şirketlerinin Aktif Yapısı

Türkiye sınırları içerisinde faaliyette bulunan sigorta şirketlerinin 2001 yılı sonu itibariyle aktif yapıları aşağıda verilmiştir.

Tablo 15 : SİGORTA ŞİRKETLERİNİN AKTİFLERİ (Milyar TL)

Aktif Kalemleri	2000		2001	
	Değer	%	Değer	%
Kasa ve Bankalar	400,584	14,92	592,831	14,59
Menkul Değerler	1,330,969	49,59	2,063,957	50,80
Hisse Senetleri	144,047	5,37	186,058	4,58
Serbest	143,153	5,33	185,067	4,56
Bloke	894	0,03	991	0,02
Tahviller	1,073,585	40,00	1,629,006	40,10
Serbest	292,507	10,90	349,215	8,60
Bloke	781,078	29,10	1,279,791	31,50
Diğer Menkul Değerler	113,337	4,22	248,893	6,13
Alacaklar	607,270	22,63	820,495	20,20
Sigortalılar	176,519	6,58	224,736	5,53
Acenteler	325,583	12,13	431,669	10,62
Sigorta ve Reasürans Şirketleri	27,917	1,04	29,465	0,73
İkrazlar	5,295	0,20	19,618	0,48
Diğer Alacaklar	71,956	2,68	115,007	2,83
Sabit Kıymetler	261,357	9,74	432,155	10,64
Diğer Aktifler	83,819	3,12	153,404	3,78
AKTİF TOPLAMI	2,683,999	100,00	4,062,842	100,00

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Tablodaki şirketlerin 2000 ve 2001 yılı aktifleri ve aktif birimlerinin toplam içindeki yüzdeleri birlikte verilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere 2001 yılı itibariyle sigorta şirketlerinin toplam aktif büyüklüğü 4.063 trilyon TL.'dir. Tabloda dikkat çeken en

önemli payın %40,1'lik oranla tahvillere ait olduğu hususudur. Aktif toplamı içinde %4,58 oranla hisse senetlerinin olması ve %14,59'luk payla kasa-banka toplamının yer alması tahvil oranı ile birlikte toplamda %59,27'lik likit değerler toplamını oluşturmaktadır. Bu değerler sigorta şirketlerinin topladıkları fonları nerelere hangi kıymetlere ağırlıklı olarak yatırdıkları konusunda anlamlı sonuçlar sunmaktadır. Görüldüğü üzere %40,1'lik payla tahvil kağıtlarına yatırılan fonlardan sigorta şirketlerinin ülkemizde hiçte riski sevmeyeceği, mevcut hasar risklerinin ülkemizde yüksek olmasından dolayı yüklü tazminat ödeme olasılığının da yüksek olması bunun sonucunda da para değerini koruma isteği ve bunu gerçekleştirmenin en iyi yolunun garantili tahvil gelirleri olduğu yaygın görüşünün bu sektörde de hakim olduğu, sektörün ülke kalkınmasına, yatırımlara katkısının az olduğu ve para ile para kazanma anlayışında olduğu sonuçlarını rahatlıkla çıkarabiliriz.

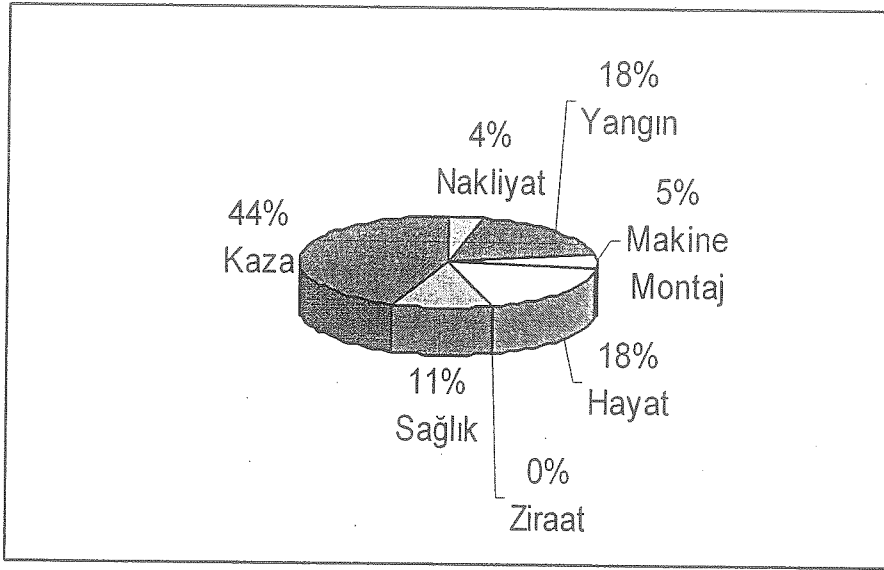
Tahvillere ve diğer likit değerlere yatırılan değerler haricinde diğer dikkat çekici husus %20,2'lik oranla sigortalılardan ve sigorta ve acentelerden olan alacaklardır. Bu veriden sigorta şirketlerinin prim tahsilatlarında sorunlar yaşadığı ayrıca kendi bünyelerinde çalışan acentelerden yüklü miktarlarda alacaklarının olduğunu görmekteyiz. Özellikle acentelerden toplam aktiflerin %10,6'sını bulan alacaklar sigortacılık sektöründe acente ve şirket anlaşmazlık ve güvensizlikleri olduğuna ayrıca fon transferi konusunda önemli tikanmaların mevcut bulunduğuna işaretler diyebiliriz. Gerçekten de söz konusu alacaklar kalemi sigorta şirketlerinin mali bünyelerini olumsuz yönde etkilemekte karlılık oranlarını ve yatırım imkanlarını daraltıcı etki yapmaktadır.

Sigorta şirketlerinin aktif büyüklükleri hakkında genel bir yorum yapılacak olursa sigorta şirketlerinin topladıkları fonların değerini korumak konusunda yaptıkları fonları çoğunlukla risksiz kıymetlere bağlamak yada döviz olarak tutmaktır ve bu şirketler aktif yönetimi ve şirketin alacak yönetimi konusunda Avrupalı örneklerine göre çok daha az profesyonelce hareket etmektedirler sonucu çıkmaktadır. Bu tabloda da çıkarabileceğimiz sonuç ülkemizde sigorta şirketleri riske değil, garanti paraya yatırım yapmaktadır. Böyle olunca, bu anlayış değişmediği müddetçe sigorta şirketlerinden kalkınmaya ve ülke refahına yönelik yatırımlarda bulunması beklenemez.

4.1.2. Sigorta Dallararı İtibariyle Prim Üretimi

Sigorta dalları itibariyle prim üretiminin payları ülkemizde hangi sigorta türüne rağbetin daha çok olduğunu bize göstermektedir. Aşağıda dallar itibariyle sigorta prim üretimleri 2001 yılı için pasta grafik olarak, 1990-2001 yılları içinse tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 16 : Branşlar İtibariyle 2001 yılı Prim Üretimi Dağılımı

Tablo 17 : Sigorta Dallararı İtibariyle Prim Üretimi %

Yıllar	Yangın	Nakliyat	Kaza	Maki. Mont.	Ziraat	Sağlık	Hayat
1990	19,8	12,1	43,5	3,1	1,1	0,0	20,4
1991	15,7	10,1	47,5	3,3	1,2	1,2	21,0
1992	14,8	9,2	51,0	3,1	1,0	1,7	19,2
1993	16,0	9,0	54,1	3,3	0,8	2,1	14,7
1994	18,4	11,2	50,5	4,2	0,5	3,0	12,2
1995	17,2	10,9	49,1	4,0	1,0	4,8	13,0
1996	16,8	10,1	45,6	4,7	1,4	6,6	14,8
1997	15,0	7,8	47,0	4,9	0,8	8,7	15,8
1998	13,9	5,9	48,5	4,6	0,5	9,8	16,8
1999	16,1	4,4	46,2	3,9	0,4	11,0	18,0
2000	14,4	4,0	48,4	3,8	0,4	10,6	18,4
2001	17,6	4,3	43,8	4,8	0,3	10,9	18,3

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Yukarıdaki verilere göre ülkemizde 2001 yılında en çok prim üretimi %43,8 ile kaza, %20,4 ile hayat, %17,6 ile yangın, %10,9 ile sağlık, %4,8 ile makine montaj, %4 ile nakliyat ve %0,3 ile ziraat sigortası branşı izlemektedir.

Yukarıdaki grafik ve tablodaki veriler ülkemiz sigortacılık sektörünün tam manasıyla gelişemediğinin, profesyonelleşemediğinin, batılı örneklerinin 50-60 yıl gerisinde olduğunun ve daha henüz emekleme döneminde olduğunun bir resmi ve de göstergesidir. Çünkü modern sigortacılıkta üretilen primlerin büyük kısmı hayat ve sağlık sigortalarında üretilmektedir. Ülkemizde ise hayat ve sağlık sigortalarının toplam prim üretimi içerisindeki payı oldukça az olup hiç te yeterli düzeyde değildir. Ayrıca kaza branşı modern sigortacılık yapan ülkelerde çok fazla değerlendirilebilecek oranda fon sağlamadığından hayat ve sağlık sigortalarından prim üretimi açısından geri sıralarda yer alır. Ülkemizde ise sigortacılığın temel mantığına uyan hasar karşılığı tazminat çerçevesinde işleyen, toplanan fonların değerlendirilme şansı çok olmadığı kaza branşı prim üretiminde en önde gelmektedir. Oysaki kaza branşı sigortacılığın ilk ortaya çıktığı ve gelişme adına adımlar atmaya başladığı evrede prim üretiminde önde gelmektedir. Bu branşın zaman içerisinde prim üretiminde gerilere düşmesi sigortacılığın doğal ve modern gelişiminde zaruri bir adımdır. Maalesef ülkemiz bu adımı atamamıştır. Bu sebeple yukarıdaki verilere bakarak sigortacılık sektörümüzün hem ilk evrelerinde hem de son 11 yılın verilerine bakarak duraklama evresinde olduğunu görmekteyiz.

Bu başlığın sonucu olarak, sektörün bel kemiği olan primlerin yapısı itibarıyla daha ziyade kısa süreli finansmana ve kısa süreli kazançlar (repo, faiz) izin vermesi, uzun vadeli finansmanı sağlayacak yapıya sahip olmaması nedeniyle, bu açıdan da sektör için ülkenin kalkınmasında kaynak sıkıntısını giderecek uzun vadeli fonları üretmesini sektörden beklemek oldukça zordur.

4.1.3. Türkiye’de Hayat Sigortası

Hayat sigortaları sigortacılık sektörü için hayati öneme sahiptir. Hayat sigortaları sektöre sonradan giren bir sigorta türüdür ve sigortacılık sektörünün ekonomideki etkinliği, hayat sigortalarından sağladıkları fon kaynaklarını en verimli şekilde sarf etmelerinden kaynaklanmaktadır. Sektörün fon oluşturma konusunda diğer sigorta dallarına nazaran dinamo görevi görür. Çünkü hayat sigortalarından sağlanan fonlar uzun vadeli fonlar olduğu için ekonomilerin en büyük finansman kaynağı olmaktadır. Bilhassa gelişmiş ülkelerden sigorta şirketleri hayat sigortaları ile büyük ölçeklerde fon birikimi sağlamışlardır. Bu biriken fonlar mali piyasalarda, değerli kağıtlara yatırılarak portföy oluşturmak suretiyle değer kazanırlar. Böylece toplanan primlerden hem kar elde edilir hem de ekonomi kazanç sağlar. Ayrıca hayat sigortası tazminatı geri ödeme zamanı geldiğinde sorun yaşanmayacak şekilde fonlar muhafaza edilmiş olur.

Hayat sigortalarına ve fonksiyonelliğine en güzel örnek emeklilik sigortalarıdır. Ödenen prim miktarına göre değişmekle birlikte 10 ile 20 yıl arası bir süre zarfında sigorta şirketleri hiçbir tazminat ödemeksizin prim tahsilatında bulunurlar. Bu süre zarfında toplanan primlerden aynı bileşik faiz uygulamasındaki gibi gelir üstüne gelir kâr üstüne kâr elde ederler. Toplanan fonlar geri ödeme süresi gelince kendini kat be kat katlamış olur ve hem sigorta şirketlerine hem de ülkeye büyük ölçüde fayda sağlarlar.

Türkiye’de nasıl ve ne derece sigorta sektörü ve şirketleri gelişemedi ise hayat sigortaları da o derece gelişememiştir. Toplanan sigorta primleri içinde 1983 yılındaki payı %1,3 iken yoğun çekişmeler ve profesyonelce adımlar sayesinde 2001 yılı itibariyle bu oran %18,3 e yükselmiştir. Ancak ulaşılan bu düzey nüfus potansiyelimiz dikkate alınacak olursa istenen düzeyin çok altındadır.

Aşağıdaki tabloda ülkemiz sigorta şirketlerinin hayat dalında yıllar itibariyle ürettikleri prim miktarları ve bunların reel ve nominal bazda artış oranları verilmiştir.

Hayat sigortacılığı gerçekten ülkelerin kalkınmasında gerçekten büyük rol oynar. Bu sigorta türünden elde edilen fonların tazminat olarak geri ödemesi kimi türlerinde yıllar sonrayı bulur. Bu sebeple bu zaman zarfında toplanacak hiç geri ödemesi olmadan katlanarak değeri üstüne değer katar, yeni yatırımlara kaynaklık eder. Yani sektör şirketleri vatandaştan toplanan parayla, hiç ellerini ceplerine atmadan ortaklık kurular, yatırım yaparlar. Sigortacılık sektörünün özellikle hayat sigortası sektörünün bu özelliğini ve avantajını başka hiçbir sektörde bulmak mümkün değildir.

4.1.4. Türkiye’de Branşlar İtibariyle Alınan Primler

Türkiye de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin elde ettikleri primleri direk ve endirek olmak üzere bir sınıflandırmaya gidebiliriz. Direk primler sigortalıların sigorta hizmetleri karşılığında sigorta şirketlerine ödedikleri prim olup, toplam primlerin yaklaşık %98’ini oluştururlar. Endirek primler ise sigorta şirketlerinin reasürans yoluyla elde ettikleri primlerdir. Bunların toplam primler içerisindeki oranı %2 civarındadır.

Aşağıdaki tabloda Türkiye’de faaliyet gösteren şirketlerin sigorta dalları itibariyle topladıkları primlerin 1990-2001 yılları arasındaki seyri verilmiştir.

Tablo 19 : Yıllar İtibariyle Alınan Primler (Milyar TL)

Yıllar	Yangın	Nakliyat	Kaza	Makine Montaj	Ziraat	Sağlık	Hayat	Toplam
1990	486	283	1,015	75	23	0	452	2,334
1991	685	430	1,994	148	49	48	848	4,202
1992	1,290	784	4,282	268	77	141	1,572	8,414
1993	2,785	1,539	9,290	579	135	357	2,479	17,164
1994	6,067	3,635	16,460	1,404	174	942	3,864	32,546
1995	11,142	7,030	31,585	2,634	606	3,024	8,229	64,250
1996	21,808	13,068	59,057	6,111	1,748	8,390	18,907	129,089
1997	43,450	22,647	134,629	14,181	2,245	24,514	45,042	286,708
1998	76,200	32,631	265,736	25,283	2,965	53,570	92,050	548,435
1999	156,527	43,768	450,177	37,787	3,905	107,514	175,086	974,764
2000	256,342	70,618	862,027	67,170	6,456	188,776	326,197	1,777,585
2001	440,855	107,717	1,097,579	120,589	8,564	271,720	461,349	2,508,373

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Yukarıdaki tabloda primlerin yıllar itibariyle rakamsal olarak işlediği seyirden yola çıkarak sektör hakkında bazı sonuçlara varmak mümkündür.

Bu sonuçlardan ilki rakamsal olarak artan prim üretimlerinin sigorta sektörü hızlı bir şekilde geliştiği manasına gelmeyeceğidir. Tablodan izleneceği gibi 1990 yılında alınan toplam 2,3 trilyon Türk Lirası tutarındaki prim miktarı yılda yaklaşık %60'lık bir artış göstererek 2001 yılında 2.508 trilyon TL'ye ulaşmıştır. 1990 – 2001 yılları arasındaki enflasyon oranının ortalama %65'lerde gerçekleştiği düşünülürse reel bazda prim tahsilatının artış kaydetmediği kolaylıkla anlaşılabilir.

Sigorta branşları içerisinde ülkemiz için yeni sayılabilecek hayat ve sağlık sigortalarının prim üretiminin artan seyri iyi olarak yorumlanmakla birlikte yeterli değildir.

Kaza sigortalarının ağırlıklı prim üretimi ise gözden kaçmamaktadır. Fakat bu sektör için pek de olumlu bir gelişme sayılamaz. Çünkü hasarın peşin olarak ödenmesi bunun aksine prim tahsilatının taksitlerle yapılması sigortacılık sektöründeki şirketlerin nakit akışlarını olumsuz etkilemekte kârlılıklar ve gelişmeleri üzerinde kâra etki yapmaktadır. Bu sebeple kaza sigortası alanında toplanılan primlerin miktarının fazla olması ile ne sigorta sektörünün gelişmişlik seviyesi ne de sigorta sektörünün fon oluşturma kapasitesi alaka kurulamaz.

Yukarıda ki rakamlara baktığımızda karşımıza yine sigortacılık sektörümüzün fon oluşturma açısından çok düşük kapasiteye sahip olduğu açıktır. Sektörde yoğun olarak prim tahsilatı yapılan dalların fon oluşturma yeteneği yoktur. Eğer hayat ve sağlık sigortalarındaki söz konusu düşük artış oranları önümüzdeki dönemlerde artacak olursa, fon oluşturma ve hasıla meydana getirme açısından sektörün potansiyel katkıya sahip olabileceği söylenebilir.

4.1.5. Türk Sigorta Şirketlerinin Reasürans İşlemleri ve Konservasyon Oranları

Reasürans işlemi, sigorta şirketlerinin toplam risk içerisinde üstlendikleri riskin dışında kalan riskleri başka sigorta şirketlerine sigorta ettirmeleridir. İngilizce kökenli olan reasürans kelimesi tekrar sigortalama anlamına gelmektedir. Reasürans sigorta işleminin ayrılmaz bir parçası ve özellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde reasürans kurum ve işlemleri olmadan geniş çapta sigortacılık faaliyetinde bulunmak zordur.

Gerçektende gelişme süreci içerisinde, dövize olan ihtiyacı maximum olan, kaynakları, yetersiz ülkeler için reasürans işlemleri daha fazla önemlidir. Plansız, düşünmeden, sadece döviz transferi şeklinde yapılacak olan reasürans işlemleri sadece bu ülkeler için değil her ülke için zararlıdır. Bu şekilde yapılan sigorta işlemlerinde sigorta kurumu sadece komisyoncu görevi üstlenmiş olur.

Reasürans işleminde, reasürans kuruluşuna ihtiyaç duyan şirkete sedan denir. Sedanın yüz binlerce poliçe kesip, trilyonlarla ifade edilen teminatı verebilmesindeki imkân ne sermaye ne de rezervlerin büyüklüğüdür. (Sezgici; 76; 2001) sigorta şirketlerinin bunları yapmalarındaki sebep arkalarındaki güçlü reasürans şirketlerinin desteğidir.

Aşağıdaki tabloda, 1990-2001 yılları arasında Türkiye’de faaliyet gösteren şirketlerin kendilerine sakladıkları prim miktarları (konservasyon) ve reasürörlere devrettikleri prim miktarları oranları ile birlikte verilmiştir.

Tablo 20 : Sigorta Şirketleri Konservasyon Oranları

YILLAR	ALINAN PRİM	VERİLEN PRİM		ŞİRKETE KALAN	
	Milyar TL	Milyar TL	%	Milyar TL	%
1990	2,334	1,004	43,0	1,330	57,0
1991	4,202	1,607	38,2	2,595	61,8
1992	8,414	3,231	38,4	5,183	61,6
1993	17,164	6,657	38,8	10,507	61,2
1994	32,546	13,130	40,3	19,416	59,7
1995	64,250	24,594	38,3	39,656	61,7
1996	129,089	49,277	38,2	79,812	61,8
1997	286,708	104,740	36,5	181,968	63,5
1998	548,435	189,770	34,6	358,665	65,4
1999	974,764	333,850	34,2	640,914	65,8
2000	1,777,585	596,182	33,0	1,191,403	67,0
2001	2,508,373	901,954	36,0	1,606,419	64,0

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Tablodan da görüldüğü gibi, 1990-2001 yılları arasında, reasüröre aktarılan prim oranları %43 ile %33 arasında değişmekte olup, son yıllarda bu oran azalma eğilimindedir. Şirkette kalan prim miktarını ifade eden konservasyon oranları ise %57 ile %67 arasında değişmekte ve son yıllarda artış eğilimi gözlenmektedir.

1980'li yıllarda konservasyon oranları %35'lerde seyretmekteydi.[T.K.B.2001;56] 1980'li yılların ortalarından itibaren devletin sektöre yarar sağlayacak şekilde karar almaları, sektör şirketlerinin yaptıkları işi daha profesyonelce yapmaları ve mali yapılarını düzeltmeleri sonucunda konservasyon oranlarında sürekli bir artış sağlanmış ve 2001 yılında bu oran %64 civarında gerçekleşmiştir. Ayrıca bu olgu üzerinde sağlık ve hayat sigortalarının zaman zarfında artış kaydetmelerinin de etkisi vardır.

Yukarıda bahsedilen konservasyon ve verilen prim oranları ülkemiz sigorta sektörünün gelişmişlik durumunu yansıtmaları açısından anlamlıdır.

1990'lı ve öncesi yıllardaki düşük sayılabilecek oranlardaki konservasyon oranları sigortacılık sektörümüzün ilk gelişme dönemlerine işaretir. Riski çoğunlukla üzerine

almaktan çekinip daha ziyade reasürans şirketlerine aktaran şirketlerimiz riskli sigorta branşlarında faaliyet gösterdikleri için bu yolu seçmişlerdir. Tek başına tazminat yükü altında kalıp iflas etme riski ile karşılaşmaktansa, riski reasüröre yüklemek o dönem için sigorta şirketlerinin hayatta kalması açısından önemliydi. Fakat zaman geçtikçe riskli sigorta branşlarının yerini daha az riskli sigorta branşlarına bırakması mali açılarından rahatlama ve daha güçlü yapıya sahip şirketlerin çoğalması reasüröre ayrılan primlerin düşmesine, sigorta şirketlerinin kendilerine ayırdıkları primlerin artmasına neden olmuştur. Bahsedilen prim miktar ve oranlarının bu şekilde bir seyir izlemesi de sektörün 2000'li yıllara yaklaştıkça gelişimini hızlandırdığı ve daha profesyonelce iş yaptığını göstermektedir.

Aşağıda sigorta dalları itibariyle, sigorta şirketlerinin konservasyon oranları verilmiştir.

Tablo 21 : Dallara Göre Konservasyon Oranları

Yıllar	Yangın	Nakliyat	Kaza	Makine Montaj	Ziraat	Sağlık	Hayat	Toplam
1990	36,1	44,2	57,2	10,3	39,6	0,0	95,7	57,0
1991	38,8	40,0	64,1	10,3	34,2	74,2	95,7	61,8
1992	37,2	39,9	63,3	12,2	47,3	69,6	96,2	61,6
1993	34,9	38,2	67,4	8,9	31,7	65,4	95,6	61,2
1994	32,9	34,8	71,2	11,3	34,2	57,6	94,9	59,7
1995	35,8	41,4	71,7	6,0	43,3	59,3	93,4	61,7
1996	36,2	42,7	72,3	14,7	17,1	56,9	93,3	61,3
1997	33,9	47,3	71,7	15,7	40,1	59,0	94,0	63,5
1998	32,7	50,8	72,1	17,9	32,1	60,3	95,4	65,4
1999	32,7	51,5	69,1	24,8	33,7	64,5	96,0	65,8
2000	36,6	52,3	70,2	21,9	27,8	66,5	96,0	67,0
2001	26,7	49,2	70,6	17,1	24,3	69,5	96,6	64,0

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Sigorta dalları itibariyle sigorta şirketlerinin konservasyon oranlarını incelediğimizde karşımıza daha farklı ve aydınlatıcı veriler çıkmaktadır. Yukarıdaki tabloda dikkati çeken ve yorumlanmaya değer en önemli husus hayat ve sağlık branşlarında gözlenen yüksek konservasyon oranlarıdır. Hayat sigortası poliçelerinin uzun vadeli primler öngörmesi, bunlardan sağlanan fonların uzun vadeli yatırımların finansmanı için çok uygun olması zamanı geldiğinde tazminat miktarlarını ödemedede güçlük bulunmaması gibi sebepler bu tür için konservasyon oranlarının daha yüksek tutulmasına neden

olmaktadır. Yukarıda görüldüğü üzere hayat sigortası konservasyon oranları %95 ile %96 arasında değişmektedir.

Sağlık sigortası konservasyon oranları da gerçekten çok yüksek seviyelerde olup %60'lar civarında oluşmaktadır. Bu sigorta branşı içinde geçerli olan yatırımlar için uygun yapıda fon sağlanması, primlerin zamana yayılıp tazminatın düşük ve daha sonradan olması gibi nedenler konservasyon oranlarının yüksek çıkmasının sebepleri arasında yer alır.

İşte sağlık ve hayat sigortalarından elde edilen primlerin fon sağlama ve kullandırma açısından ne kadar elverişli olduğunun bir göstergesi de budur. Toplanan primlerin büyük çoğunluğu reasüröre aktarılmayıp, uzun müddetler boyunca büyük meblağlar halinde kullanıma hazır vaziyettedir. Fakat ülkemiz hayat ve sağlık sigortası fonlarından elde edilen primlerin düşük olması, bu primlerinde aşırı risk, enflasyon ve muhtemel krizler gibi nedenler ile yatırımlara yüklü oranlarda yönettirmemesi şu an için sigortacılık sektörümüzün ülkemiz hasılasına katkısının çok düşük olduğunun bir başka göstergesidir.

Diğer dalların konservasyon oranları ortalamasının altında olup, sigorta şirketleri bu sigorta dalları için riski daha ziyade reasürans şirketlerine yüklemeyi tercih etmişlerdir. Bu branşlar için riskin yüksek olması ve aniden gerçekleşme olasılığının fazlalığı da düzenli ve sürekli şekilde primleri alamamada ağır tazminat ödeme riskinin büyüklüğü, primlerin fon oluşturacak ve yatırımları finanse edecek şekilde bir yekün oluşturamaması konservasyon oranlarının düşük olması sonucunu doğurmuştur. Bunlar içinde tablodaki en dikkat çeken husus makine-montaj sigorta branşındaki %6'lara kadar verebilen son derece düşük konservasyon oranlarıdır. Yüksek teknolojiye sahip makinelerin bozulduğunda tamiri için, kullanılamaz derecede hasar gördüğünde ise yenilenmesi için yüksek miktarda tazminat miktarları gerektirmesi sigorta şirketlerinin riski reasüröre aktarması yoluna gitmesine neden olmaktadır.

Yukarıdaki tabloda genel manada çıkarabileceğimiz en dikkate değer sonuç hayat ve sağlık sigortası branşlarının sektörün ve ekonominin gelişimi bakımından son derece önemli işleve sahip olduğudur. Bu branşlarda toplanan primler ülke sınırları içinde kalıp, ekonominin hizmetine sunulmakta olup sektörün gelişim kat etmesinde ve cazibe kazanmasında önemli role sahiptir. Bu branşlar üzerinde durulup daha da yaygınlaştırılması halinde hem sektör hem de ekonomi için daha büyük kaynaklar sağlayacağı su götürmez bir gerçektir diyebiliriz.

4.1.6. Türk Sigorta Şirketlerinin Ödedikleri Tazminatlar

Sigorta şirketlerinin ekonomik kayıpları telafi etme işlevi tazminatlar vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Sigortalının mal veya bedeninde meydana gelebilecek hasar, eksilme bozulma ve rahatsızlık gibi durumlarda sigorta şirketleri tazminat ödemekle yükümlüdürler.

Aşağıdaki tablo 1990-2001 yılları arasındaki elemanter branşlar itibariyle ödenen tazminat miktarları verilmiştir.

Tablo 22: Branşlar İtibariyle Ödenen Tazminatlar (Milyar TL)

Yıllar	Yangın	Nakliyat	Kaza	Makine Montaj	Ziraat	Sağlık	Hayat	Toplam
1990	159	106	374	31	13	0	26	608
1991	276	220	922	56	33	28	55	1,559
1992	529	307	1,924	95	49	78	140	3,121
1993	727	492	4,104	160	67	199	290	6,039
1994	1,602	1,365	8,627	319	111	557	707	13,287
1995	4,595	1,941	16,844	1,408	240	1,728	1,493	28,250
1996	7,954	4,815	33,565	1,391	1,611	5,086	3,895	58,317
1997	23,327	10,386	78,579	3,601	2,475	15,316	7,770	138,455
1998	32,440	13,183	168,567	7,027	2,728	35,942	28,946	288,832
1999	164,434	19,300	267,774	17,832	2,434	73,134	100,916	645,824
2000	145,632	30,314	425,497	35,154	2,708	121,535	240,682	1,001,523
2001	168,476	38,318	613,061	54,081	3,311	180,539	449,511	1,507,297

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Yukarıdaki tabloya göre 2001 yılında sigorta şirketleri hasar karşılığı olarak 1.507 trilyon TL tazminat ödemiştir. 2001 yılı itibariyle ödenen tazminatlar içerisinde en

büyük payı %40'lık oran ve 613.061 MTL ile kaza sigortası almıştır. Kaza sigortasını %29 oran ve 449.511 MTL ile hayat sigortası, %12 oran ve 280.539 MTL ile sağlık sigortası, %11 oran ve 168.476 MTL ile yangın sigortası etmektedir. Kaza, Hayat Sağlık ve Yangın sigortalarının ödenen tazminat miktarları toplam yekünün %94'ünü oluşturmaktadır.

Aşağıdaki tabloda ise ödenen tazminatlarla ilgili olarak sigorta şirketleri ve reasürörlerce ödenen tazminatların alınan primlere oranları verilmiştir.

Tablo 23 : Ödenen Tazminatlar / Alınan Primler

Yıllar	Yangın	Nakliyat	Kaza	Makine Montaj	Ziraat	Sağlık	Hayat	Toplam
1990	32,7	37,5	36,8	41,3	56,5	-	5,8	30,3
1991	40,3	51,2	46,2	37,8	67,3	58,3	6,5	37,8
1992	41,0	39,2	44,9	35,4	63,6	55,3	8,9	37,1
1993	26,1	32,0	44,2	27,6	49,6	55,7	11,7	35,2
1994	26,4	37,6	52,4	22,7	63,8	59,1	18,3	40,8
1995	41,2	27,6	53,3	53,5	39,6	57,1	18,1	44,0
1996	36,5	36,8	56,8	22,8	92,2	60,6	20,6	45,2
1997	53,7	45,9	58,4	25,4	110,2	62,5	10,6	48,3
1998	42,6	40,4	63,4	27,8	92,0	67,1	31,4	52,7
1999	105,1	44,1	59,5	47,2	62,3	68,0	57,6	66,3
2000	56,8	42,9	49,4	52,3	41,9	64,4	73,8	56,3
2001	38,2	35,6	55,9	44,8	38,7	66,4	97,4	60,1

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Yukarıdaki tabloya baktığımızda en dikkat çekici husus hayat sigortasındaki %97,4'lük tazminat/hasar oranıdır. Hayat branşının tazminat/ hasar oranı 1990'lı yılların başında çok düşük seviyelerde seyrediyor iken zamanla artış göstermiş ve bu oran 1'e doğru yaklaşmıştır. Bunun sebebi 1990'lı yıllarda düzenlenen hayat sigortası poliçelerinin vadesinin gelip tazminat miktarlarının 2000'li yıllarda ödenmeye başlanmasıdır.

Hayat sigortası dışındaki en yüksek tazminat / prim oranı %66,4'le sağlık branşında gözlenmektedir. Bu branşı %55,9 ile kaza, %44,8 ile makine montaj, %38,7 ile ziraat, %38,2 ile yangın ve %35,6 ile nakliyat branşı izlemektedir.

Sektörün bu açıdan bir değerlendirmesini yapacak olursak, 1990-2001 yılları arasında ödenen tazminat miktarlarının alınan prim miktarlarına oranının arttığı ve %30'dan

%60' lara doğru yükseldiği görülmektedir. Bu artan seyir sigortacılık sektörünün, artan tazminat oranlarından hareketle, mali güç açısından yıllar geçtikçe gücünü arttırdığını söyleyebiliriz. Bunun haricinde hasar ve tazminat ödeme riskinin branşlar itibariyle arttığını bundan dolayı da sigorta şirketlerinin daha dikkatli olması gerektiğini ve bundan sonra daha teknik ve profesyonelce işlemler yapmak zorunda oldukları sonucunu da çıkarabiliriz.

4.1.7. Türk Sigorta Şirketlerinin Teknik Ve Mali Sonuçları

Sigortacılık sektörü daha önceden de belirtildiği gibi verimli fon oluşturma kapasitesine sahip yararlı kuruluşlardır. Bu şirketler fon oluşturup sermaye piyasasında en profesyonel şekilde değerlendirmede uzmandırlar. Bu özellik gelişmiş batı ülkelerinde dahi belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, sigorta işletmelerinin dünya ekonomilerinde büyük tasarruf kaynağı olarak beliren, birçok sektörün finansman ihtiyacının büyük kısmını karşılayan, özellikle büyük yatırımların gerçekleşmesinde katkısı olan, sanayileşmiş ülke örneklerinde olduğu gibi çoğu kez bankalardan daha gelişmiş faaliyetlere sahip olan mali kurumlar olarak değerlendirilmeleri gerekir. (Ünal, 1994; 45). Sanayileşmekte olan ülkelerde, özellikle ülkemizde yukarıda bahsedilen sigortacılığın önemli faydalarını görmek zordur. Bunun temelinde sigorta kurumlarının mali kurumlar olarak değil, sadece belirli hasarları gidermek için kurulmuş organizasyon kimliği ile ele alınmış olması yatmaktadır. (Ünal, 1994; 46)

Ülkemizde faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin ülkemiz ekonomisine sağladıkları katkıları incelemek için öncelikle sigorta şirketlerinin teknik sonuçlarını incelememiz gerekmektedir. Çünkü sektörün fon oluşturma kapasitesi üzerinde etkili olan en önemli unsurlar teknik ve mali yatırımlardır. (Duman 1990; 72)

Teknik sonuçlar diğer bir ifadeyle teknik kâr/zarar ifadesi, sigorta tekniğiyle alakalı olup, sigorta şirketlerinin sigortacılık faaliyetleri sonucunda elde etmiş oldukları kâr veya zararı anlatmaktadırlar.

Daha geniş anlamıyla teknik kâr, teminat altına alınan risklere karşılık olarak verilen primlerden, iptaller, komisyonlar, yasal yükümlülükler ödenen hasar tazminatları çıkıldıktan sonra, geri kalan kısım bize teknik sonucu ya da teknik kâr/zararı ifade eder.

Teknik sonuç hasar/prim oranı ile direkt ilişkilidir. Bu oran azaldıkça teknik kârlılık artar, azaldıkça azalır. Sigorta şirketlerinin teknik sonuçları aşağıdaki tabloda verilen gelir ve gider kalemlerinden elde edilmektedir.

Tablo 24 : Sigorta Şirketlerinin Teknik Sonuçları

GELİRLER	GİDERLER
Alınan Primler	Reasüröre Verilen Primler
-Direkt İşler	-Direkt İşler
*Yurtiçi	*Yurtiçi
*Yurtdışı	*Yurtdışı
-Reasürans İşleri	-Reasürans İşleri
*Yurtiçi	*Yurtiçi
*Yurtdışı	*Yurtdışı
Alınan Komisyonlar	Verilen Komisyonlar
-Direkt İşler	-Direkt İşler
-Reasürans İşleri	-Reasürans İşleri
Ödenen Tazminatta Reasürör Payı	*Yurtiçi
-Direkt İşler	*Yurtdışı
*Yurtiçi	Ödenen Tazminat
*Yurtdışı	-Direkt İşler
-Reasürans İşleri	*Yurtiçi
*Yurtiçi	*Yurtdışı
*Yurtdışı	-Reasürans İşleri
Devreden Teknik Karşılıklar (Net)	*Yurtiçi
-Cari rizikolar Karşılığı	*Yurtdışı
-Muallak Hasar Karşılığı	Teknik Karşılıklar
Teknik Karşılıklarda Reasürör Payı	-Cari Rizikolar Karşılığı
-Cari rizikolar Karşılığı	*Direkt İşler
-Muallak Hasar Karşılığı	*Reasürans İşleri
Diğer Gelirler	-Muallak Hasar Karşılığı
Gelirler Toplamı	*Direkt İşler
	*Reasürans İşleri
	Deprem Hasar Karşılığı (Net)
	Diğer Giderler
	Giderler Toplamı

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Tabloda da gösterildiği gibi sigorta şirketlerinin gelirlerini alan primler ve komisyonlar ödenen tazminatta reasürür payı, devreden net teknik karşılıklar, teknik karşılıklarda reasürüre payı ve diğer gelirler oluşturur.

Sigorta şirketlerinin giderlerini ve reasürüre verilen primler, verilen komisyonlar, ödenen tazminatlar, teknik karşılıklar, net deprem hasar karşılığı ve diğer giderler kalemleri oluşturmaktadır.

Sigorta şirketlerinin sayılan gelir ve gider kalemlerine karşılık gelen rakamlar toplamı ve bu iki kalem arasında olumlu fark var ise teknik kârdan olumsuz kâr verse teknik zarardan bahsedebiliriz.

Aşağıdaki tabloda 1990-2001 yılları arasında sigorta şirketlerinin sahip oldukları teknik sonuçlar verilmiştir.

Tablo 25 : Elemanter Branşlar Ve Hayat Sigortası Teknik Sonuçları

Yıllar	Yangın	Nakliyat	Kaza	Makine Montaj	Ziraat	Sağlık	Elemanter Toplam	Hayat	Toplam
1990	103	66	171	13	3	0	356	73	429
1991	137	106	287	21	4	4	559	131	690
1992	259	185	615	50	11	24	1,145	241	1,386
1993	473	309	1,391	107	17	56	2,353	407	2,760
1994	901	679	1,773	270	16	136	3,775	648	4,423
1995	1,535	1,654	2,494	482	90	421	6,676	676	7,352
1996	3,332	2,942	1,423	1,097	-306	930	9,418	2,005	11,423
1997	5,892	5,671	-520	2,608	-362	2,552	15,841	6,723	22,564
1998	14,294	10,237	-2,233	5,767	-412	4,387	32,040	17,813	49,853
1999	28,850	11,624	11,781	8,068	190	8,101	68,615	38,540	107,155
2000	44,793	20,128	106,902	14,169	1,357	23,321	210,670	68,851	279,521
2001	21,134	30,331	103,566	18,240	672	27,750	201,694	79,295	280,989

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Yukarıdaki tabloda teknik kârlar, elemanter branşlar ve hayat branşı baz alınarak gösterilmiştir. Türkiye sınırları içerisinde faaliyet gösteren şirketlerinin elemanter branşlar itibarıyla 1990 yılında 356 milyar TL teknik kâr elde ettiği görülürken, 2001 yılında bu rakam 201,7 trilyon TL'ye yükseldiği tespit edilmiştir. Tablodan da

izleneceği üzere elemanter branşlar teknik kârları bir önceki yıla göre düzgün artış sergilemekte olup bunun tek istisnası olarak 2001 yılındaki azalış dikkat çekmektedir. Bu düşüşün sebebini 2000-2001 yıllarında gerçekleşen ekonomik kriz ve darboğazlar olarak gösterebiliriz. Elemanter branşta en yüksek kârın elde edildiği sigorta branşı kaza sigortası olarak gözükmektedir. 2001 yılında elde edilen 201.694 milyar TL'lik elemanter branş yekununun 103.566 milyar TL.'sı kaza sigortası branşından kazanılmıştır. Bu rakamda %51,3'lük bir orana tekabül etmektedir. Kaza sigortasını sırasıyla 30.331 milyar TL ile nakliyat, 27.750 milyar TL ile sağlık, 18.240 milyar TL ile makine montaj ve 672 milyar TL ile ziraat branşları izlemektedir.

Hayat sigortasında ise 1990'lı yılların ilk yıllarında teknik kârlılıkların düşük oranlarda artış sağladığı görülmektedir. Bu dönemdeki kârlılıklar toplam sektör kârlılığının %10 ile %15'ini oluşturmaktaydı. Fakat 1998 yılından itibaren hayat branşındaki teknik kârlılık miktar ve oranları artış sürecine girmiş, 1999 yılında sektörde gerçekleşen teknik kârlılığın %36'sı bu branşta oluşmuştur. 2001 de ise %28 oranında toplam kârlılığa katkı sağlanmıştır.

Branşlar itibariyle teknik zarar veren sigorta branşlarının başında ziraat sigortası gelir. Zaten düşük olan teknik kârlılık oranları 1996-1998 yıllarında eksi sonuç vermiş sektör bu branşta zarar etmiştir.

Teknik sonuçları gösteren tablonun genelini inceleyerek bir yoruma varacak olursak Türkiye'de sigorta sektöründe kârlılıkların sürekli olarak arttığını söyleyebiliriz. Bu sonuçta, ülkemizin son yıllardaki ekonomik açıdan sahip olduğu sıkıntılara rağmen, sigortacılık sektörün bu olumsuzluklara karşı dayanıklı bir yapıya sahip olduğunun bir ifadesidir.

Yukarıdaki sektörün teknik kârlılıklarını gösteren tabloya bakıp ta kaza branşının sektör dalları içerisinde en çok kâr getiren, en verimli branş olduğunu söylemek yanıltıcı olabilir. Çünkü tabloda verilen kârlılıklar, bu kârlılıkları oluşturan primlerin miktarı

yada düzenlenen poliçelerin sayıları dikkate alınmaksızın sunulmuştur. Kârlılık miktarlarının prim sayıları ile doğru orantılı arttığı ve de azaldığı göz önüne alınırsa, branşlar itibariyle elde edilen teknik kârlılıkların toplanan primlere oranı, kârlılıkların daha doğru ve anlamlı şekilde yorumlanmasına katkısı büyük olacaktır. Bundan dolayı aşağıda branşlar itibariyle teknik kârlılıkların toplanan primlere oranı verilmiştir.

Tablo 26 : Elemanter Branşlar İtibariyle Teknik Kârlılıklar / Alınan Primler

Yıllar	Yangın	Nakliyat	Kaza	Makine Montaj	Ziraat	Sağlık	Elemanter Toplam	Hayat	Toplam
1990	21,2	23,3	16,8	17,3	13,0	0,0	18,9	16,2	18,4
1991	20,0	24,7	14,4	14,2	8,2	8,3	16,7	15,4	16,4
1992	20,1	23,6	14,4	18,7	14,3	17,0	16,7	15,3	16,5
1993	17,0	20,1	15,0	18,5	12,6	15,7	16,0	16,4	16,1
1994	14,9	18,7	10,8	19,2	9,2	14,4	13,2	16,8	13,6
1995	13,8	23,5	7,9	18,3	14,9	13,9	11,9	8,2	11,4
1996	15,3	22,5	2,4	18,0	-17,5	11,1	8,5	10,6	8,8
1997	13,6	25,0	-0,4	18,4	-16,1	10,4	6,6	14,9	7,9
1998	18,8	31,4	-0,8	22,8	-13,9	8,2	7,0	19,4	9,1
1999	18,4	26,6	2,6	21,4	4,9	7,5	8,6	22,0	11,0
2000	17,5	28,5	12,4	21,1	21,0	12,4	14,5	21,1	15,7
2001	4,8	28,2	9,4	15,1	7,8	10,2	9,9	17,2	11,2

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Tablodan da görülebileceği gibi, elemanter branşlarda elde edilen teknik kârlılıkların alınan primlere oranı 1990-2001 yılları sürecinde incelendiğinde sürekli bir azalış gözlenmektedir. Gerçekten de 1991 yılında teknik kârlılıkların toplanan primlere oranı %18,9 iken bu oran 2001 yılında %9,9 olarak gerçekleşmiştir.

Hayat sigortası branşında ise bu oran 1991-2001 yılları arasında genelde artış kaydetmiş olup, bu oran 2001 yılı itibariyle 2000 yılına göre bir düşüş kaydedip %17,2 olarak gerçekleşmiştir.

Yukarıdaki tabloya branşlar itibariyle göz atacak olursak, en yüksek ve de düzenli kârlılığın nakliyat dalında olduğu belirgin şekilde görülmektedir. Bu branşı yüksek ve düzenli kârlılık getiri açısından yangın ve makine montaj branşları izlemektedir. Yangın branşındaki en dikkat çekici husus 2001 yılındaki teknik kârlılıklardaki büyük düşüştür.

Bu düşüşün sebebini ülkemizin 2000-2001 yılları içerisinde maruz kaldığı ekonomik darboğaz sonucunda yangın sigortası talebinin birden azalması olarak gösterebiliriz.

Yıllar itibariyle toplam kârlılıkların toplam primlere oranını ifade eden toplam sütununa baktığımızda ise 1990 ile 1995 yılları arasında diğer yıllara göre daha yüksek rakamları görmekteyiz. 1996-1998 yılları sürecinde ise teknik kâr/prim oranında düşüşler görünmekte ve 1999 dan itibaren artış eğilimi gözlenmektedir. 2001 yılında ise söz konusu oran %11,2 olarak belirlenmiştir.

Sigorta şirketlerimizin teknik kârlılıklarını genel olarak değerlendirecek olursak, sigorta şirketlerinin teknik kârlılıklarının yüksek seviyelerde seyrettiğini ifade edebiliriz. Bu özelliği ile Türk Sigortacılık sektörü Avrupalı gelişmiş ülkelerdeki sigortacılık sektörlerinden ayrılmaktadır. Çünkü, gelişmiş ülkelerdeki sigorta şirketlerinin teknik kârlılıkları geri planda kalmakta bu yüzden düşük ya da eksik çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerde sigorta şirketleri teknik olarak zarar ederlerken ülkemizde önemli oranda teknik kârlılıklar vardır (Keskinbora; 1995; 65).

Bu başlık altında buraya kadar anlatılanlar ve verilenler den yola çıkarak sigorta şirketlerimizin sigortacılığın risk üstlenme ve bunun karşılığında elde ettiği primlerden kar elde etme çabasında olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıdaki veriler sigortacılık sektörümüzün bu çeşit bir tavır sergilediğinin bir kanıtıdır. Riski ve geleneksel sigortacılığı ön planda tutup, işin yatırım boyutunu hesaba katmayan sigortacılık sektörü için fon oluşturma adına söylenebilecek çok fazla söz yoktur.

Sigorta şirketlerinin teknik kârlılık yönünün yanında bir de mali kârlılık yönü söz konusudur. Mali kârlılık, mali kâr ya da mali sonuç deyince sigorta şirketlerinin farklı bir yönü ortaya çıkmaktadır. Bu yön sigortacılığın riskleri teminat altına alıp, risklerin gerçekleşmesi durumunda bedelini tazmin eden birincil yönünden son derece farklı olup, prim gelirlerinin oluşturduğu büyük para birikiminin oluşturduğu fon gücüyle alakalıdır.

Bilindiği gibi sigorta şirketleri aynı zamanda küçük birikimleri bir araya getirip büyük meblağlar oluşturan, bunları ekonominin ve şirketin yararı için piyasalarda kullanan şirketlerdir. Yani sigorta şirketleri bir nevi fon oluşturma sistemidir ve bu oluşa fonlar diğer sistem yada sektörlerde oluşan fonlara nazaran daha uzun vadeli ve de verimlidir.

İşte sigorta şirketlerinin fon oluşturduktan sonra fonları verimli alanlarda kullanıp elde ettikleri kârlar mali kârlardır. Fon kullanımları sigorta şirketleri için özellikle de profesyonelce hareket eden şirketler için önemli kaynaktır. Nitekim, gelişmiş ülkelerde sigorta şirketleri teknik açıdan başa baş durumda veya teknik olarak zarar ederken, prim gelirlerinden oluşan bu fonları mali sektör içerisinde çeşitli yatırım alanlarına aktararak yüksek mali gelir elde etmekte ve sonuç olarak yüksek bilanço kârları sağlamaktadırlar. (TKB; 2001; 44)

Aşağıdaki tabloda sigorta şirketlerinin mali kârlılıklarının meydana çıkarıldığı sigorta şirketlerinin mali gelir ve gider kalemleri verilmiştir.

Tablo 27 : Sigorta Şirketlerinin Mali Sonuçları

GELİRLER	GİDERLER
Faizler	Umumi Masraflar
* Bankalar	* Personel Yönetim Giderleri
* Hisse Senetleri	* Vergi ve Diğer Yükümlülükler
* Devlet Tahvili	* Amortisman Giderleri
* Diğer Faizler	* Diğer Giderler
Kira Geliri	Faiz Giderleri
Kambiyo Karları	Kambiyo Zararları
Diğer Gelirler	Karşılıklar
Gelirler Toplamı	Diğer Giderler
	Giderler Toplamı

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Tablodan da anlaşılacağı üzere sigorta şirketlerinin mali gelirlerini faiz ve kira gelirleri, kambiyo kurları ve diğer gelirler oluşturmaktadır. Mali gider kalemleri ise umumi masraflar, faiz giderleri, kambiyo zararları, karşılıklar diğer giderler, giderler toplamıdır.

İşte sigorta şirketleri, oluşturdukları fonları ve öz sermayelerini mali alanda özellikle de devlet tahvili başta olmak üzere hisse senedi hayat poliçeleri ve ipotek karşılığı ikrazat ve gayrimenkul gibi çeşitli yatırım kaynaklarına yatırarak mali gelir elde ederler.

Aşağıdaki tabloda sigorta şirketlerinin mali sonuçları 1990-2001 yılları sürecinde verilmiştir.

Tablo 28 : Sigorta Şirketlerinin Mali Sonuçları (Milyar TL)

YILLAR	GELİRLER TOPLAMI	GİDERLER TOPLAMI	MALİ SONUÇ
1990	231	367	-137
1991	472	740	-267
1992	929	1,403	-474
1993	2,203	2,615	-413
1994	7,125	5,254	1,871
1995	14,994	11,022	3,972
1996	41,956	25,534	16,423
1997	81,247	53,465	27,782
1998	139,112	112,218	26,894
1999	349,833	274,349	75,484
2000	378,291	433,446	-55,155
2001	769,004	761,450	7,554

Kaynak : Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü

Tablonun geneline bakacak olursak sigorta şirketlerinin 1990-2001 yılları arasında ilk dört yıl mali zarar açıkladıkları görülmektedir. 1996 yılından itibaren 1999 yılına kadar olan süreçte ise sigorta şirketlerinin mali kârlılıkları sürekli artan seyir izleyip 1999 yılında 75.484 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2000 yılında ise ekonomik durgunluk, Türk lirasının değer kaybı ve krizler nedeniyle mali yatırımlardan kâr değil zarar elde edilmiştir. 2001 yılında ise 7.554 milyar TL mali kâr söz konusudur.

2001 yılı için gerçekleşen mali kârlılığın nerelerden sağlandığına bakacak olursak, en yüksek payı %58,7 ile faiz gelirlerinin aldığını görmekteyiz. Faiz gelirinin nerelerden geldiğine baktığımızda en yüksek payı %54,1 ile devlet tahvili faiz gelirlerinin aldığını bunu banka faiz gelirlerinin izlediğini görmekteyiz. Hisse senedi getirisi ise çok çok düşük oranlardadır. %58,7'lik faiz gelirini %22,3 ile kambiyo kârları, %18,4 ile diğer

gelirler olmaktadır. Sigorta şirketlerinin mali giderleri içerisinde en büyük gider kalemi yaklaşık %70'lik oranı ile umumi masraflar kalemidir [T.K.B : 2001 : 45].

Sigortacılık sektörümüzün mali karlılıklarından çıkarabileceğimiz sonuç, daha önce de ifade edildiği gibi sektörün yoğunlukla sigortacılık tekniğiyle ilgilendiğinin ve yatırım fonları oluşturmak vasıtasıyla, elde ettiği fonların değerini artırma yoluna gitmediğidir. Sektörün mali sonuçlarından sigorta şirketlerini mali yatırımlarının zayıflığını, olan yatırımlarında üretime yönelik olarak değil de tahvil gibi garanti kazanç yollarına yönelmesi oldukça üzücüdür. Oysa bir ülke de çarkları döndüren, ekonomiyi harekete geçiren tahviller değildir. Tahvil ve diğer sabit kıymet kazançları ülkemizde borçları kısa vadeli kapatma yoludur. Buradan da çok daha iyi anlayabiliriz ki, sigorta şirketleri devlet kapisından para kazanmaya alışmış para patronlarının elindedir ve bunların tek isteği paralarına para katmaktır.

Bu süreç değişmediği müddetçe, sigorta şirketlerinin mali sonuçları ve aktifleri içerisinde yatırıma ve ekonomiye katkının belirtilerini göremediğimiz müddetçe, sigorta şirketlerinin para üzerinden hiç yatırım yapmaksızın para kazanma alışkanlığı devam edecek, sigorta şirketlerinin sermaye piyasasında etkin şekilde çalışıyor olarak görmek çok uzak bir ihtimal olarak kalacaktır.

Burada tüm bu verilerden sonra sorulması gereken soru ülkemizdeki sigortacılık sektörünün gelişmemesindeki ülkemiz şartlarına özgü nedenler nelerdir sorusudur. Bir sonraki başlık bu konuyu açıklamaya yöneliktir.

5. SİGORTA SEKTÖRÜNÜN ENGELLERİ VE YENİLENME ÇABALARI

5.1. Sigorta Şirketlerinin Kapasite Artırımının Önündeki Engeller

5.1.1. Yasal Düzenlemeler

Ülkemizde son yıllarda sigorta işlemi ile ilgili mevzuatta kaynaklanan aksaklıklar giderilmeye çalışılmasına rağmen hala birçok eksiklik ve bürokratik engeller söz konusudur.

Söz konusu mevzuatı 3 ana başlık altında gruplandırabiliriz. (Sergici; 2001, 128)

1. Şirket ve Acentelerin kuruluş esaslarını belirleyen kısım.
2. Şirket müşteri ilişkilerini düzenleyen kısım
3. Şirket murakabesini düzenleyen kısım

1. Türk Ticaret Hukukunun Sigorta Hukuku kısmı şirket ve acenteleri ilgilendiren hukuki kuralları içermektedir ve ne yazık ki bundan yıllar öncesinin anlayışını ifade etmektedir. Bu kanunlar son yıllarda eksiklik olarak ön plana çıkan mevzuat eksiklik ve aksaklıklarını giderecek derece etkin değildir. Sigorta hukuku maalesef bürokrasi yoğun uzun işlemleri öngörmekte ve bundan dolayı sigortacılığın gelişme sürecini geciktirmekte, yavaşlatmaktadır. Bu kanuna göre sektörün yükünü çekebilecek güçlü sigorta şirketleri kurmak oldukça zordur bu kanun ve Avrupa'daki bazı gelişmiş ülkelerinde yürürlükte olan müstakil mukavele kanunundan oldukça uzaktır.

Ayrıca başlangıçta Ticaret bakanlığının görev alanında olan sigorta işlemleri Hazine Müsteşarlığının görev alanına alınmış bu da günümüze kadar uzanan çift başlı yönetim problemini doğurmuştur.

2. Şirket müşteri ilişkilerini düzenleyen kısım oldukça genel ifadeler içermektedir. Bundan dolayı bu özellik sigortacılıkta şirket müşteri ilişkilerinin temel konu ve karakteristikleri olan prim, hasar, tazminat ihtilaflarını çözmekten uzaktır. Bu halledilemeyen ihtilaflar nedeniyle sigorta işlemlerinin olumsuz reklamı yapılmakta farkında olmadan sigorta işlemlerinin önüne barajlar konmaktadır.

3. Şirketlerin teftiş ve denetimindeki mevcut aksaklıklar da gelişmenin önünde büyük engel teşkil eder. Sigorta işlemleri oldukça teknik ve özeldir bu sebeple üstün bilgi gerektirir. Vatandaşın bilgisi bunlara erişemez aşağıda kalır. Bundan dolayı da sigorta şirketleri en ince ayrıntısına kadar denetlenmeli, tertip ve düzen içine alınmalı muhtemel uyuşmazlıklara daha vuku bulmadan düzeltilmelidir. Bu bir çift taraflı hukuki sözleşme olan sigorta akdinde zayıf taraf olan vatandaşın korunmasının bir gereğidir. Aksi takdirde hukuki boşlukla gözetip denetim eksikliğinden faydalanan sigorta şirketleri sektöre günümüzde olduğu gibi zarar verebilmektedirler.

Özetleyecek olursak sigortacılık işlemlerini düzenleyen Türk Ticaret hukukunun sigorta hukuku bölümü günümüz ihtiyaçlarını karşılayamamakta ve sigortalıyı koruyucu özellikten uzak gözükmektedir. Kanun maddeleri genel kurallar ifade etmekte özel ve ince meselelerin çözümünde işlevsel konumda değildirler. Bütün bunlarda hukuki boşlukların doğmasına, sigorta kanunu ihtilafların çoğalmasına neden olmaktadır. Bu da gerçek manada gelişme için en büyük engellerden sayılabilir.

5.1.2. Sermaye Piyasasının Etkin Şekilde Çalışmaması

Sigorta şirketlerinin ülkelerin kalkınmasına ve üretimine fonksiyonel şekilde katkı sağlamalarının en önemli vasıtası etkin çalışan sermaye piyasalarının varlığıdır. Sigorta şirketlerinin sahip olduğu fonlar etkin piyasalar vasıtasıyla ekonominin hizmetine sunulmadığı ve bunun faydası görülmediği müddetçe sigorta şirketleri sadece sigorta işlemlerinin gerektirdiği vazifeler yerine getirmekten öteye geçemeyeceklerdir. Ülkemiz bunun en canlı örneğidir. Ülkemizde sermaye piyasaları hakkında ülke sathında toplanmış fonları,

istenilen ölçüde ve üretim çarkını hızlandıracak şekilde talep sahiplerine sunamadığı için etkin çalışıyor demek doğru olmaz. Bundan dolayı da fon sahiplerinin önünde fonlarını kullandırma konusunda psikolojik barajlar oluşmakta, belirli miktarda fon sahibi olan sigorta şirketleri de bundan ister istemez etkilenmektedirler. Böylece biriken meblağlar kasalarda atıl şekilde kalmakta, verimli bir döngünün parçası olmak, sektörü geliştirici etki yapmak yerine belki de atıl kalması bakımından ekonomiye zararı olduğu da söylenebilir.

5.1.3. Ekonomik, Mali Faktörler ve İstikrarsızlık

Ülkemizde sigortacılık sektörünün hızlı gelişimini engelleyen faktörlerin başında ekonomik faktörler özellikle ekonomik istikrarsızlıklar gelmektedir.

Ekonomik faktörlerin başında enflasyon olgusu gelmektedir. Enflasyon nasıl her sektör üzerinde olumsuz etkiye sahipse sigortacılık sektörü üzerinde de hatta daha etkili şekilde olumsuz etkiye sahiptir. Bu Olumsuz olgunun en belirgin etkisi prim ve tazminat miktarlarında görülmektedir. Artan enflasyon oranları pirim miktarlarını da arttırmakta dolayısıyla sigorta işlemi sürekli pahalılaşmaktadır. Ayrıca hasar durumunda ödenmesi gereken tazminat miktarları da enflasyonun aşındırıcı etkisi ile değer kaybına uğramaktadırlar.

Enflasyon prim tahsilatını güçleştirici etkide yapabilmektedir. Vatandaşın artan enflasyon nedeniyle sigorta primlerini ödeme gücü sürekli azalmaktadır.

Serbest tarife uygulaması ve enflasyon gerçeği prim ve tazminat miktarlarının tespitini de zorlaştırıcı etkiye sahip olmakta bu durumda sigorta şirketleri açısından sıkıntı oluşturabilmektedir.

Enflasyon hangi ülkede olursa olsun mutlaka ve mutlaka gelir sahiplerini, özellikle işçi ve memur gibi sabit gelirliileri olumsuz etkilemekte, gelirlerini azaltıcı etkide bulunmaktadır. Sigorta ise direk olarak bir ülkedeki gelir sahiplerinin gelirleri oranında artmakta ve

azalmalıdır. Enflasyonist ortamda azalan gelirler elbette ki bununla birlikte sigorta işlemlerinin azalması sonucunu doğurmaktadır. Bu olgu tüm çıplaklığıyla ülkemizde gözlemlenebilmektedir.

Enflasyonun sigortacılık üzerindeki diğer bir olumsuz etkisi sermaye birikimi konusundadır. Sermaye birikimi özellikle sosyal sigortalar kurumlarının faaliyetlerini etkin şekilde ifa etmesi için çok önemlidir. Enflasyonun bu kurumlarda biriken sermayeler üzerindeki aşındırıcı etkisi toplanan fonların reel değerlerini düşmesine neden olur. Reel değeri düşen sermayenin verimi azalır. Bu da özellikle şuan ülkemizde sosyal sigortalar kurumlarının içinde bulunduğu durumun nedenini bu olgu anlatmaktadır.

Enflasyonun haricinde genel ekonomik dengelerdeki bozukluklar, istikrarsızlıklar, krizler, darboğazlarda sigortacılık üzerinde sürekli ve olumsuz etkiye sahiptir.

Mali faktörlere gelince devlet, sigorta sektörüne ekonomiye olabilecek muhtemel katkılar açısından değil de vergilendirilebilecek bir gelir kaynağı olarak bakmıştır.

Özellikle ülkemizde sigortacılık sektöründeki mevcut vergiler ve artan primle birlikte artan oranları sektörün gelişimini yavaşlatıcı hatta durdurucu etki yapmaktadır.

Vergiler içinde sektöre özgü vergiler mevcut olup, bu vergilerin muhatabı sigorta şirketleridir. Ancak vergi matrahı prim olduğundan ve sigorta şirketi de bir aracı kurum olduğundan bu verginin asıl muhatabı sigortalılar olmaktadır. (Tuncer, 45; 1983) Bu durumda anlaşılacağı gibi vergiler sigorta primlerini yükseltici etki doğurmakta olduğu için sigorta işleminin yaygınlaşmasına engel teşkil edebilmektedir.

Günümüzde sektörün gelişmemesinin diğer bir nedeni de geçmişte alınmış sigortacılık sektörü hakkında alınan olumsuz ve kısıtlayıcı kararlardır. 1950'li yıllarda dünyada reasürans hacmi oldukça dar iken Türk sigorta şirketleri dünya piyasalarında sigorta işlemi yapmaktaydı. Bu sayede yabancı ülkelerden toplanan paraların yabancı ülke parası cinsinden

5.1.5. Sigorta Bilinci

Sigortacılık sektörünün gelişmesi için öncelikle sektörün vatandaşlar tarafından benimsenmesi, tanınması, faydasına inandırılması böylece sigortacılık bilincinin oluşturulup geliştirilmesi çok önemlidir. Sigortanın toplumdaki fonksiyonuna işlerlik kazandırmak için sigorta bilincinin tüm kesimlerde oluşturulması gerekmektedir [Sigorta Dergisi, 2002 : 7]. Bunun yolu da eğitim ve yoğun reklamdan geçmektedir. Çeşitli nedenlerden dolayı bu bilinci eksik olması sigorta tabanında kalması sonucunu doğurur ve bu olgu değişmediği müddetçe sigorta tabanında genişlemeyeceği oldukça aşikardır.

Maalesef sigorta işlemi yapmama alışkanlığı ülkemizde neredeyse bir kültür halini almıştır. Kültürlerin değişmesinin ne derece zor olduğu düşünülürse sigortacılık sektörü için yapılması gerekenlerin zorluğu ve çokluğu ortaya çıkmaktadır.

5.1.6. Solvency

1950 ve 1960'ların sigortacılık anlayışında ve piyasa şartlarının oluşturduğu ortamda sigorta şirketlerinde sermaye kuruluş ve ilk yıl için gerekli meblağı ifade ederdi. Şirketler yaptığı sözleşmeler gereği olan primleri topladığı sürece ve normal şartlar altında gerçekleşen hasar tazminatlarını ödediği müddetçe hizmet hayatını rahatlıkla sürdürebilmekteydi. Ani ortaya çıkan yüklü tazminat miktarları ise reasürans desteği ile finanse ediliyordu. Bir milyon lira sermayesi olan şirket, 1960'larda 40 milyon lira prim üretiyor, 4 milyon lira bilanço karı yapıyor ve kâr sermayedarlara dağıtılıyor, gelecek yıl daha yüksek kâr, 1 milyonluk sermaye değişmeden sağlanıyordu (Sezgici, 260; 2001).

Bütün bu sigortacılık sektörü için olumlu sayılabilecek gelişmelerin sebebi zorunlu tarife prim sistemi ve yükümlülük eksikliği idi.

Amerikan sermayesinin Dünya'ya açılımı ile rekabet, sigortacılığa da sıçradı. Sigortacılığı en katı şartlarla uygulayan İspanya ve Almanya bile tutucu sistemlerini terk etmek zorunda kalıp serbest tarife geçtiler ve sigortalı ile sigortacı arasındaki zorunlu hukuki kurallar çerçevesinde yapılması gereken sözleşmeleri her 2 tarafın diledikleri gibi düzenlemelerine imkan sağlayıcı uygulamaları kabul ettiler.

Böyle olunca, bu şartlar altında sigortalının korunması ancak sigortacının mali bünyesinin korunması ile bağlantılı hale gelince denetim sıkılaştırıldı ve sigorta şirketlerine bazı yeni mali yükümlülükler getirildi. Sigortalıyı koruyucu peşin kararlar alındı kontrol mekanizması güçlendirildi.

Gerçekten böyle kararlar almak zorunlu hale gelmişti. Çünkü, doğal afetlerin ve yüklü yatırımların hasar miktarlarının büyümesi sonucunda ödenmesi gereken tazminat miktarlarının boyutlarının sigorta şirketlerinin ödeme gücünü aşması, zarar eden şirket sayılarının artması, toplanan fonların ekonomiyi etkileyecek boyutlara ulaşması bu kararların alınmasındaki önemli sebepler arasında yer alır.

Rekabetçi piyasada şirketlerin yukarıda sayılan söz konusu sebepler nedeniyle mali yapılarının etkilenmemesi için ödenmiş sermaye yedek akçeler, dağıtılmamış kar ve diğer rezervlerden oluşan sermaye fonunun kullanımına sınırlamalar getirildi, borç ödeme, ödeme gücü formüllerle takip edilmeye başladı. Bu uygulamaya literatürde "Solvency" yani yükümlülük karşılama yeterliliği denilmektedir.

Ülkemiz sigortacılık mevzuatında da mevcut olan bu uygulamayla asgari öz kaynak miktarının prim ve hasar esasına göre hesaplanan meblağdan düşük olamayacağı kaideye başlanmıştır.

Bu kaideye göre sigorta şirketleri gerek kuruluş aşamasında gerekse kurulduktan sonra büyük öz kaynak miktarı ile sorumlu tutulmaktadırlar. Bu da sigortacılık sektörüne yeni girişler üzerinde olumsuz etki yapmakta, yüksek sermaye fonu miktarları kâr payı miktarlarını azaltmakta bunun sonucunda şirketlerin piyasa değerlerinde düşme meydana gelmekte, yeni

sermayedar bulma sıkıntısı ortaya çıkmakta hatta mevcut sermayedarları bile sektörde tutmak zorlaşmaktadır.

İşte söz konusu sigortalıyı koruma amacıyla alınan tedbirlerin dozu fazla kaçınca, sigortacılık sektörünü yatırımcılar için cazip durumda olmaktan çıkaran olumsuz sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu da sigortacılık sektörünün gelişiminin önünde önemli bir engel olarak durmaktadır.

5.2. Türk Sigortacılık Sektöründe Gelişme ve Yenilenme Çabaları

Türk sigortacılık sektörü 1980'li yılların öncesinde kamunun ağırlığının yoğunlukla hissedildiği, sigortacılık sektörünün gelişimi üzerinde tek belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Bu zaman dilimi içerisinde ülkenin korumacı, içine kapalı ve kamu ağırlıklı ekonomik yapı ve politikası sigortacılık sektörüne de hakim olmuştu. 1980 sonrası ekonomiye hareket kazandırmayı amaçlayan liberal politikalar sonucunda sektörde de yavaş yavaş kıpırdamalar başlamıştır. Sektöre yurtiçi ve dışından yeni katılımlar hareketlenmenin başlangıcı olarak sayılabilir.

Sektördeki gelişmeler tüm hızıyla sürerken sektöre en büyük darbe 19 Mart 1990 tarihli serbest tarifeye geçiş sektörün gelişmesine büyük engel olmuştur. Bu uygulamanın sektöre olan zararlarını fiyat rekabetinin aşırıya gitmesi, bunun aynı zamanda kalite ve rekabeti önlemesini, şirketler arası varolan kıt rekabetinde bazı yanlış uygulamalar neticesinde (aşırı taksitlendirme gibi) şirketlere zarar vermesini, sektör için yapılan çalışmaların önünün bu sayede kesilmesi şeklinde sayabiliriz.

Sektör için bunca olumsuzluklara rağmen 90'lı yılların sonlarından itibaren çeşitli alan ve boyutlarda gelişmeler görülmeye başlanmış, profesyonel çalışmalar sektöre yön verir olmuştur.

Sigorta şirketleri içinde önemli bir yere sahip olan Commercial Union şirketi kurduğu 100 milyar TL'lik 2A tipi yatırım fonuyla yatırımlarını borsaya kanalize etmeye başlamış birde sektördeki ciddi kıpırdanmanın belki de ilk öncü ışığı olmuştur. Daha sonraki dönemlerde bu ilk teşebbüsü izleyenlerin yok denecek kadar az olmasına rağmen bu gerçekten umut verici bir gelişmedir.

Diğer bir gelişme ise borsada hisse senedi işlem gören sigorta şirketleridir. Bu şirketler halkı açılmış ve sermayeyi tabana yayıp daha güçlü duruma gelmeyi planlamışlardır.

Sigorta şirketlerinin belki devlet için en büyük faydası, devlet tarafından ihraç edilen devlet tahvili, hazine bonosu ve yatırım fonları gibi değerli kağıtların sürekli bir müşteri olmasıdır. Son yıllarda sigorta şirketleri orta oranlarda topladıkları fonları bu kıymetli kağıtlara yatırıp fonların değerlerini korumakta ayrıca devletin kısa süreli borçlanma ihtiyacını karşılayıcı işlev görmektedirler.

Sigorta sektöründeki son yıllardaki gelişmeler içinde sağlık ve hayat sigortası branşlarının poliçelerinin iyi pazarlanması, alt ve orta gelir gruplarına da hitap eden seçenekler sunulması en yararlı olanıdır ve bu sayede toplumun geneline olan faydasının gün geçtikçe hissedilirliğinin artması da bir gerçektir. Devletin alt ve orta gelir gruplarına yeterince ve istenilen düzeyde hizmet götürememesi, zaten sigorta dalları içerisinde en kazançlı olan sağlık ve hayat sigortalarına olan talep yelpazesini genişletmiş. Bu gelişme verimli bir döngü oluşturarak sektörün bu kanadını geliştirmiştir.

Sektörün değişen yapısının en güzel örneklerini istihdam sayı ve kalitesinde görmekteyiz. Sektörde toplanan fonların zamanla artması bu fonların profesyonelce yönetilmesi gereğini doğurmuş buda sektörde istihdam edilen personelin yüksek meziyetlere sahip olmasını zorunlu kılmıştır. Bunun yanında artan şirket ve acente sayısında bu sektörde çalışan personel sayısının artmasını sağlamıştır.

Pazarlama strateji ve yöntemlerinin gelişip daha da profesyonelleşmesi sigorta poliçelerinin şahsi ihtiyaçlara cevap verecek şekilde şekillenip düzenlenmesi, paket policeler düzenlenerek

birçok riskin bir arada sigortalanması, hayatı daha da kolaylaştıracak insana hayatın her anında kolaylıklar sağlayacak sigorta çeşitlerinin artmasını da sektördeki günümüzün güncel gelişmeleri arasında gösterebiliriz. Özellikle bireysel emeklilik sistemi ve bu sistemin kısa zamanda emekli olmayı sağlayacak, istendiğinde çıkılıp toplu para elde edilebilecek özellikte olması yaşı ne olursa olsun her aile bireyini bu sisteme katabilmeyi sağlayan opsiyonları da sigortacılık mantığı açısından önemli sıçramalardır.

Bir telefon aracılığıyla hasarın bildirilebilme imkanı ve bu sayede sigorta experlerinin hasar mahalline acilen ulaşması, hasarın tespit edilip bedelinin en kısa zamanda ödenmesi sigortacılık sektörü hizmet kalitesini geliştirmek için atılan en son adımlardır.

Devlet tarafından çıkarılan kanunlarla yaptırılması zorunlu kılınan ve yaptırılmaması durumunda cezai müeyyidesi olan zorunlu deprem ve trafik sigortaları uygulamaları da son yıllarda görülen sigorta tabanını genişletici yeni uygulamalardır.

Sigortacılık açısından diğer bir yenilik ise sigorta poliçesine sahip olmak için internet seçeneğinin kullanıma sunulmasıdır. İsteyen vatandaşlar sigorta acentesi şubesine uğramadan istedikleri türde sigorta poliçesi satın alma hakkına sahip durumdadır.

Sektördeki gelişmeler içinde şirketlerin yönetim anlayışlarında yaptıkları çağdaş ve profesyonel yeniliklerde gösterilebilir. Sigorta şirketleri eski hantal tek elden kontrollü yönetim yapılarını bırakıp, yönetimde değişen trendleri takip eden uygulayan, rekabetçi politikayı benimseyen, müşteri odaklı ve müşteri memnuniyetini ön planda tutan, elektronik iletişim ve pazarlama ağlarını en fonksiyonel şekilde kullanan, sigorta işlemlerini sahaya indiren felsefeyi benimseyen anlayışları ile son zamanlarda etkinliklerini yükselen şekilde arttırmışlardır.

Son yıllarda Sigortacılık Mevzuatında da önemli değişiklikler olmuştur. bu değişikliklerin başında kuruluş faaliyet izni başlığı altında Sigorta Murakabe Kanununda yapılan değişiklikle sigorta şirketlerinin kurulabilmesi için asgari ödenmiş sermaye tutarının 5 trilyon TL'ye çıkarılmasıdır 2001 yılında yapılan diğer bir değişiklik ise sigorta şirketlerinin her türlü

reasürans sözleşme ve anlaşmalarının %20'sinin Yurt İçi Reasürans Havuzu Sistemine devretmeleri şartı getirilmiş ve sistemin işletilmesi ve yönetilmesi 01.01.2002 – 31.12.2006 tarihleri arasında 5 yıl için Milli Reasürans T.A.Ş.'ne verilmiştir.(Türkiye Sigorta Faaliyetleri Hakkında Rapor-2001)

Bütün bunların haricinde Avrupa birliği sigortacılık sektörü standartlarına uyum çalışmaları devam etmekte olup merkezci otoriteye sahip ülkemiz sigorta sektörü, ile liberal anlayışa sahip Avrupa sigorta sektörü arasındaki derin farklar giderilmeye çalışılmaktadır.

Sigorta adına diğer bir çalışma ise aynı Bankacılık Denetleme Ve Düzenleme Kurulunda (B.D.D.K) olduğu gibi, sigortacılık sektörü için benzer özellikte Sigorta Denetleme Ve Düzenleme Kurulunun (S.D.D.K.) faaliyete geçirilme çabalarıdır. Bu sayede sektör üzerinde bir otorite oluşturmak vasıtasıyla sektörün hesapları ve mali yapısı bir düzen altına alınmaya çalışılmak istenmektedir.

Sigortacılık açısından en son gelişme ise Avrupa ülkelerinin sahip olduğu 3'lü sosyal güvenlik yapısının büyük oranda bir benzerinin Türkiye'de de kabul edilmiş olmasıdır. Bu sayede bireysel emekliliğin önü açılmış ve sigorta şirketlerinin bu yöne olan ilgisi arttırılmıştır. Şu günlerde birer bire ruhsatlarını almaya başlayan bireysel emeklilik şirketleri, S.P.K'nın fonlar için yeşil ışık yakmasını beklemektedirler [Power Ekonomi. 2003: 64]. Eğer sigorta şirketleri kendilerine tanınan bu imkanı iyi değerlendirebilirlerse ve topladıkları fonları ülke kalkınmasının alt yapısına harcarsa önümüzdeki yıllar için sigortacılık adına olumlu şeyler söylemek mümkün olabilecektir.

SONUÇ

Sigorta sektörü fon oluşturmada ve bu fonları verimli alanlara kanalize edilmesinde en etkili faktörlerden biridir. Gelişmiş ülkelerde kurumsal yatırımcı olarak görülen sigorta şirketleri, topladıkları fonlarla ekonomiye önemli ölçüde kaynak temin ederler. Hatta bankacılık sektörünün dahi önünde yer almakta ve yatırım bankalarına sahiptirler. Bundan dolayı sermaye piyasasına fon arz etmekte ve bu piyasa aracılığıyla ekonomik kalkınmayı motive etmektedirler.

Gelişmekte olan ülkeler ve az gelişmiş ülkelerde ise, sigortacılık sektörünün payı oldukça düşük seviyelerdedir. Sektörün payının oldukça düşük seviyelerde olması, ekonomide oynaması gereken rolün tam olarak gerçekleşmemesine neden olmaktadır. Bundan dolayı sermaye piyasasına fon aktaramayıp, ekonomik gelişme ve kalkınmaya katkıda bulunamazlar.

Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye de, sigorta sektörü, fon talep edenlerle fon arz edenleri buluşturan mali aracılık rolünü tam olarak yüklenememiştir.

Türkiye'nin uzun yıllar enflasyon baskısı altında kalması, ülkenin sahip olduğu sosyo-kültürel yapı, sektördeki aşırı fiyat rekabeti, piyasalarda yaşanan kriz ve darboğazlar, sigorta riskinin çok yüksek olması, sigorta şirketlerinin mali bünyelerinin yeterince gelişmemiş olması, gelişmiş sigorta sektörlerini yeterince iyi takip edememe ve benzeri nedenlerle sigorta sektörü kendisinden beklenen atılımı gösterememiş, gelişmiş ülkelerdeki sigorta sektörlerine nazaran çok gerilerde kalmıştır.

Son dönemlerde sosyal güvenlik sisteminde yapılan değişiklikler, sigorta şirketlerine verilen bireysel emeklilik sigortası oluşturma imkanı ve sektör için hazırlanan çağdaş hukuki alt yapı hazırlanması gibi çalışmalar sektörün fon oluşturma kapasitesini, eğer ülke yararı ön planda tutulursa, arttırması ümit edilmektedir. Ülkemiz sahip olduğu kaynaklarla sigorta sektörünü geliştirecek ve ülke kalkınmasında önemli rol oynayacak kapasiteye ve alt yapıya sahiptir.

KAYNAKÇA

ERERDİ, Cemal, Avrupa Sigortacılık Sektörünün Finansan Sektör İçindeki Yeni Konumu ve Ekonomik Rolü, 2002.

CANBAŞ, Serpil, DOĞUKANLI, Hatice, Finansal Pazarlama, 2000.

CEYLAN, Ali, Sermaye Pazarları ve Menkul Değer Analizi, 2000.

SARIKAMIŞ, Cevat, Sigorta Pazarları, 2000.

SÜMER, Ayşe, Türk Sermaye Piyasası Hukuku, 1999.

MEB Yayını, Enerji, 2002.

ARSEVEN, Haydar, Sigorta Hukuku, 1991.

YILDIZ, Cemal, Sigorta Şirketlerinin Mali Yeterlilik Analizi, 2002.

BERK ; Niyazi , Sigortacılıkta Fon Yönetimi, İ.M.K.B. yayını, İstanbul , Haziran ; 2002

SERGİCİ ; Erdoğan, Sigorta Ve Pazarlama Makaleleri, İstanbul , Ocak ; 2001

Türkiye Kalkınma Bankası ; Sigortacılık Sektörü Ve Türk Sigortacılık Sektörünün Fon Yaratma Kapasitesi , Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü Yayını ,Ankara, Kasım 2002

DUMA ; G. Şebnem , Türk Sigortacılık Sektörünün Boş Kapasitesi Ve Ekonomik Kayıplar , İstanbul 1990

SİGORTA DENETLEME KURULU ; Sigortacılık Sektörü faaliyet Raporu ; İstanbul 2002

YALÇIN ; Barbaros , Türk Sigortacılık Sektörünün Son 10 Yılı Semineri, İstanbul ,1996

- KARAGÖZ** ; İhsan , Sigortacılık Sektörünün Fon Yaratma Yönü , Ekim, 1997
- ÜNAL** ; Targan , Türk Sigortacılık Sektörünün Ekonomik İşleyişi Ve Fon Yaratma Kapasitesi
İ.T.O. Yayını ; İstanbul ,1994
- TUNCER** ; Selahattin , Türkiye de Sermaye Piyasası ; İ.A.V.Vakfı ; İstanbul 1995
- KÜRKÜT** ; Kemal , Türk Sigortacılık Sektörü , İstanbul 1997
- NOMER** ; Cavit , Sigortacılığın Genel Prensipleri ve Reasürans ; İstanbul 1997
- ANAKOÇ** ; Yılmaz , Mevzuat Boşluğu Sigortacılık Sektörünü Zorluyor , Sigorta Dünyası
Dergisi ; Sayı ; 486 , Haziran 2001
- GÜRER** ; Bora , Türk Sigortacılık Sektöründe İstihdam Ve Eğitim , Türk Sigorta Ve
Reasürans Şirketleri Birliği , Mart , 1998
- MİLLİ REASÜRANS T.A.Ş.**; Reasürör , Sayı 37 ; Temmuz 2000
- MİLLİ REASÜRANS T.A.Ş.**; Reasürör , Sayı 41 ; Kasım 2000
- ULUTEKİN** ; Hanefi ; Türk Sigortacılık Sektörünün gelişimi Ve Geliştirme İmkanları , Türk
Sigorta Sektörü Geliştirme Seminerleri ; İ.T.O. , İstanbul 1996
- AÇINAN** ; Hilmi , Sigortaya Giriş , Can Matbaa , İstanbul 1998
- BORAN** ; Fikret , Sigortacılık ve Reasüransa Bir Yaklaşım , Milli Reasürans T.A.Ş , İstanbul
, 1992
- ÇELEBİCAN** ; Gürkan , Sigortanın Türk Ekonomisindeki Yeri , Türk Sigorta Ve Reasürans
Şirketleri Birliği Seminer Notları , Ankara 1978
- ECER** ; 1994 Ekonomik Krizi Ve Sigortacılık , 1995

KUŞÇU , Sinan , Sigortacılıkta Talep eğrisi Ve Türkiye Uygulaması , Erzurum 1996

KORCAN A. İhsan ; Sigortacılık Ve Sigorta Şirketleri , İstanbul 1994

ÖCAL ; Muharrem , Sigorta Tekniği , İstanbul, 1981

YETİM ; Ahmet , Sigortacılık Sektörü , İzmir Ticaret Odası , İzmir , 1995

ZAĞRA ; Cemal , Sigortacılık Tarifelerinde Serbesti , İktisadi Kalkınma Vakfı , İstanbul1990

YÜCESOY ; Cevat , Sigortacılık İşlemleri Ve Muhtevası , Çağlayan Kitabevi , İstanbul 1996

Bireysel Emeklilik Rehberi, Kapital Dergisi, 2001.

MAKALELER

BENSEN, Tahsin, Bireysel Emeklilik Reformu, Global Bülten, Nisan 2000.

KARAMAN, Feray, Sosyal Güvenlikte Adım Adım, Global Bülten, Mayıs 2000.

AKGÜN, Abdullah, Bireysel Emeklilik Tasarrufu ve Yatırım Sistemi, Global Bülten, Nisan 2002.

BİLGİN, Samet, Kurumsal Yatırımcılar, Global Bülten, Mayıs 2002.

Sigortada Daha Fazla Şirket, Kapital, Haziran 2003.

YEŞİLOĞLU, Talat, Esas Korkumuz Büyük Şirketler, Kapital, Mayıs 2001.

YEŞİLOĞLU, Talat, Teminat Liderleri, Kapital, ekim 2001.

LEVENT, Belgin, Dengesiz Değişim, Kapital, Kasım 2001.

Sigortanın On Yeni Trendi, Kapital, Şubat 2002.

YEŞİLOĞLU, Talat, Sigorta, Kapital Aralık 2002.

Bireysel Emeklilik, Power, Mart 2001.

TASASIZ, Aslı, On Milyara Talipler, Power, Nisan 2002,

DEMİRKOL, Neşe, Bütün Sigortacılar İstanbulda, Power, Kasım 2002.

YILMAZ, Rasim, S.D.D.K , Power, Haziran 2002.

YALNIZOĞLU, Ömer, 11 Eylül sonrası Sigortacılık, Sigorta Dünyası, Nisan 2001.

SERGİCİ, Erdoğan, Manzara, Sigorta Dünyası, Eylül 2002.

ÖZDEN, Cüneyt, sigortacılık, Kasım 2002.

ÇELİK, Celal, Reasürans Tekeli Artık Yok, Sigorta Dünyası, Aralık 2001.

SERGİCİ, Erdoğan, Zorunlu deprem Sigortası, Sigorta Dünyası, Şubat 2002.

BAĞBEK, Reha, sektörde Yaprak Dökümü, Garanti Sigorta, 2002.

DOĞAN, Noyan, Önemli olan tüketicidir. Garanti Sigorta, 2002

ÇELİK, Celal, sigorta zenginleştirir, sigorta dünyası, şubat 2002,

RAPORLAR

2001 Yılı Sigorta Şirketleri Hakkında Rapor, Hazine Ve Dış Ticaret Müsteşarlığı.

GAZETELER

ERDİKİCİ, şerif, SİGORTADA KANUNSUZLUK, zaman gazetesi, ocak 2003,

Özel Emeklilik Fonları, Türkiye Gazetesi, Mayıs 2003.

İnternet Kaynakları

www.tsrb.org.tr

www.sigortacity.com.tr

ÖZGEÇMİŞ

Fatih Burak Gümüş 1977 yılında Adapazarı'nda dünyaya geldi. İlk , orta ve Lise eğitimini Adapazarı'nda tamamladı. 2000 yılında Sakarya Üniversitesi İşletme bölümünden mezun oldu. 2001 yılında aynı üniversite de araştırma görevlisi olarak göreve başladı. İyi derece de İngilizce bilmektedir.